

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MODERN KLASİKLER

Çeviren: Bertan Onaran

Eugène Ionesco

Ücretsiz YAPI KREDİ YAYINLARI [//rantey.org](http://rantey.org)

Ionesco'nun 1973 yılında kaleme aldığı YALNIZ ADAM'da 35 yaşında, sıradan biri yüklü bir mirasa konar ve iş hayatından elini eteğini çekmeye karar verir. Yeni hayatını düzene koymaya gayret eder, artık bol bol vakti vardır ve boş vakitlerinde geçmişini, geleceğini, yaşadığı anı, hayatı, insanlık durumunu irdeleyerek varlığa ve varoluşa ilişkin içinden çıkılması hayli zor sorgulamalara girer...

Beckett'le birlikte absürd tiyatronun en büyük iki isminden biri olan Ionesco'nun tek romanı *Yalnız Adam* varoluşçu edebiyatın önemli metinlerindendir.

"Hekimlerin hasta olduğu aklınıza hiç gelmiyor mu? Kısacık bir ömrümüz olduğunu, hepimizin öleceğini biliyoruz ama hekimler, ölümü düşünüyorsanız, birtakım bunalımlar geçiriyorsanız, kaçıksınız diyorlar. Asıl onları alıp akıl hastanesine kapatmalı. Benim bunları düşünmem normal. Anormal olan, onlar."

"Size şöyle patates kızartmalı, güzel bir biftek hazırlatayım, iyi gelir size."

"İyi pişsin lütfen."

ISBN 978-975-08-5170-4

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Eugène Ionesco 26 Kasım 1909-28 Mart 1994. Absürd tiyatronun en önemli temsilcilerinden, oyun yazarı. Romanya'da (Slatina) doğan Ionesco'nun çocukluğu, annesinin Fransız olmasından dolayı Fransa'da geçti. 1928-1933 yılları arasında Bükreş Üniversitesi'nde Fransız Edebiyatı okumak üzere tekrar ülkesine döndü. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla yeniden Fransa'ya yerleşti. Oyunlarında insanlar arasındaki iletişimsizliği, dünyanın saçmalığını ve dilin basmakalıplığını öne çıkaran Ionesco, etkileri ve izdüşümleri günümüze dek süren pek çok oyun kaleme aldı. Eugène Ionesco 1970 yılında Fransız Akademisi'ne seçildi.

Başlıca oyunları: *La Cantatrice chauve* (1950, *Kel Şarkıcı*); *La Leçon* (1951, *Ders*); *Les Chaises* (1952, *Sandalyeler*); *Amédée ou comment s'en débarrasser* (1954, *Amédée ya da Nasıl Kurtulmalı*); *Rhinocéros* (1959, *Gergedanlar*); *Tueur sans gages* (1958, *Gönüllü Katil*); *Le Roi se meurt* (1962, *Kral Ölüyor*); *La Soif et la faim* (1964, *Açlık ve Susuzluk*).

Diğer kitapları: *Notes et contre-notes*, 1968, [*Notlar ve Karşı-notlar*, YKY, 2020] (yazılar ve söyleşiler); *Le Solitaire*, 1973 [*Yalnız Adam*, YKY, 2022] (roman); *Le blanc et le noir*, 1985 [*Siyah ve Beyaz*, YKY, 2020] (deneme); *Entre la vie et le rêve*, 1996 (anılar); *Journal en miettes*, 1993 (günlük).

Bertan Onaran (1937-2016): Haydarpaşa Lisesi'ni, İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyat Bölümü'nü bitirdi. İlk çevirilerini 1963 yılında yayımladı. Gide, Sartre, Camus, Mayakovski, Saint-Exupery, Marguerite Duras, Albertine Sarrazin, Gilles Martinet, André Malraux, Émile Zola, Stendhal, Panait Istrati, Eugène Ionesco, Alain Robe-Grillet, Nathalie Sarraute'tan çeviriler yapan Bertan Onaran'ın 1972'de yaptığı Beauvoir'ın *Konuk Kız* adlı çevirisi aynı yıl TDK çeviri ödülüne layık görüldü. *Cumhuriyet* başta olmak üzere çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı da yaptı. Çevirileri dışında *Cumhuriyeti Savunmak* adlı bir telif eseri de vardır.

Eugène Ionesco'nun
YKY'deki kitapları

Beyaz ve Siyah (2020)
Notlar ve Karşı-notlar (2020)
Yalnız Adam (2022)

EUGÈNE IONESCO

Yalnız Adam

Roman

Çeviren
Bertan Onaran

Yapı Kredi Yayınları - 5900
Modern Klasikler - 88

Yalnız Adam / Eugène Ionesco
Özgün adı: **Le Solitaire**
Çeviren: **Bertan Onaran**

Kitap editörü: **Ersel Topraktepe**
Düzelti: **Korkut Tankuter**

Kapak tasarımı: **Davut Yücel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B
Güneşli - Bağcılar / İstanbul
Tel: 0212 693 00 08
Sertifika No: 52508

Çeviriye temel alınan baskı: Mercure de France, 1973
İlk baskı: Cem Yayınevi, İstanbul, 1974
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ocak 2022
ISBN 978-975-08-5170-4

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2020
Sertifika No: 44719
© Mercure de France, 1973

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
facebook.com/yapikrediyayinlari
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Yalnız Adam

Otuz beş yaş, yarıştan çekilme vaktidir. Eğer yarış varsa. İşimden ölesiye bıkmıştım. Daha şimdiden gecikmiş, kırkına merdiven dayamıştım. Şu beklenmedik mirasa konmasaydım, can sıkıntısından, üzüntüden ölürdüm. Ender de olsa, eğer benimki sonuncu değilse, hala dayılar var Amerika'da. Ancak şurası da bir gerçek ki, bizim küçük işyerindeki arkadaşların hiçbirinin Amerikalı bir babası, yeğeni ya da dayısı yoktu. Kıskançlık gösterdiler: Düşünsenize, çalışmaya artık gereksinim duymamak! Veda törenim kısa sürdü. Köşedeki kafede bir şişe Beaujolais ısmarladım onlara, Juliette'i çağırmadım bile. Hep sıklıydı. Birbirimizi bıraktıktan sonra, ayrılmıştık. Bizim patron benim kız arkadaşımın daha çok sıkılmıştı bu işe, "bunu beklediği"ni söyledi; gariptir, ben hiç beklemiyordum. Ayrılacağımı üç gün önceden haber vermeliydim, kural böyle, diyordu bana. "Sizin gibi birini bulmakta epey güçlük çekeceğim." Kaç kez beni işimi iyi yapmamakla suçlamış, yerime başkasını alacağını söyleyerek beni tehdit etmiş, tir tir titretmişti beni. Çünkü, iyi kötü alıştığım şu işi bir daha nerede bulacaktım? Bu tehditlerden sonra, korku bana işyerinde iki üç gün süren bir canlılık kazandırıyordu. Sonra, gittikçe tavsiyordum. Aşağı yukarı iki haftada bir yeni bir tehdit. Şurama gelmişti artık. Patrona fazladan bir gün bile vermedim, böylece öcümü alıyordum. Büyük bir keyifle bir aylık işten ayrılma ödentisi bağışladım ona. O da, sırf çalım olsun diye, almaya yanaşmadı. Kötü birisi değilimdir. Bu hazzı tatmasına izin verdim.

Her şeye karşın, kasadar Jeanine'i görmeye gittim: "Bırakıyorsunuz demek bizi... Eh, zengin oldunuz artık... Mahallede de kalmayacak mısınız gerçekten? Bu yalnızlık ve beceriksizlikle, nereye yerleşeceksiniz?.. Haa, bir hizmetçi kız tutarsınız elbet." Gözleri yaşarmıştı. Gönlümde, belli bir süre, Juliette'in yerini almıştı. Ama çok eskidendi bu. Saatlerce kasa başında otura otura, hareket etmeyi unutmuştu. Gittikçe şişmanlıyordu. Herkes gibi olmadığımı, nankörün biri olduğumu biliyordu. Oysa ben de herkes, çağımız-

daki herkes gibiyim, kuşkucu, yanıldığını görmüş, yorulabilir ve yorgun, amaçsız yaşayan, elden geldiğince az çalışan –ee, başka türlü yapılamaz–, azıcık obur biri: Şu evrensel acı ve bıkkınlıktan kurtulabilmek üzere, zaman zaman şöyle güzel bir yemek, içki.

Şef her şeye karşın vedalaşmaya geldi bistroya. Lucienne de öyle. Çalıştığım yerdeki üçüncü kadın görevliydi bu, önemlice biri, “yönetici”. Pierre Ramboule’le birlikte geldi. Üçüncü ve son gözağrım oydu. Çalışma saatlerinden ötürü kadın peşinde koşacak fazla vaktimiz olmadığı ve hemen hepimiz kentin banliyölerinde oturduğumuz için, gönül arkadaşlarımızı işyerinden seçiyorduk. Elimize ne gelirse razı oluyorduk. Eğer ille de şu sözcüğü kullanmak gerekirse, en çok Lucienne’i sevmiştim, ötekiler aklıma bile gelmiyor. O ise, işe yeni giren genç Pierre Ramboule’ü yeğlemişti bana. Lucienne üçü içinde en genç ve biçimli bir bedeni olan tek kadındı. Her yanından neşe taştan, gözü yükseklerde bir genç olan Pierre tarafından tavlandı: Oğlan, kısa bir staj için girmişti bizim işe. Daha büyük işlere girişmek için para bekliyordu. Lucienne’i işine ve yaşamına ortak edeceğine inandırmıştı. Patron, Pierre Ramboule’ü bundan beş yıl bir ay önce işe almış, Lucienne de beni tam beş yıl önce onun uğruna bırakmıştı. Hâlâ oradaydılar. “Aynı zamanda beşinci yılınızı da kutlayabilirsiniz” dedim oğlanla birlikte kafeye giren Lucienne’e. Lucienne kızardı, beni görünce sıkılırdı hep, ben de her gün yanaklarının al al olduğunu görürdüm. Beni yüzüstü bıraktığı için vicdanı azıcık sızlardı, benden daha değerli olmayan Pierre konusunda yanıldığına da üzgündü. Yalnız, Pierre benden daha genç, daha az çirkindi. Doğrusunu isterseniz, ben de pek çirkin değilim; doğuştan pörsük, renksiz ve solgun bir yüzüm, soluk mavi gözlerim var.

Lucienne’in oynadığı oyun bana çok acı vermişti. Beni isteyen böylesine güzel bir insanı, böylesine güzel bacakları, böylesine güzel bel kıvrımını, böyle çekici gülüşü nerede bulacaktım? Yüzüstü bırakıp gittiğinde kendi kendime birtakım sorular sormuş, elim böğrümde kalmıştım. Lucienne’in yaşamımda, yanımdayken farkına varmadığım bir yer tuttuğunu anlamıştım. Hatta bir ruh çöküntüsü geçirmiş, bir ay hastalık izni almış, bunu işyerimden uzak mahallelerde geçirmiştım. Gerçekte, iki kişilik bir yalnızlıktı

bizimki. Şimdi söylüyorum bunu. Kolumun kanadımın kırık olduğu günlerdeyse, cenneti kaybettiğimi sanıyordum. Bundan sonra, diyordum kendi kendime, uyuşukluktan, düzensizlikten başka bir şey yaşayamam artık. O adamla daha mı iyiydi acaba?

Pierre artık ileride gerçekleştireceği işlerden söz etmiyordu, buna karşılık göbeklenmişti. O da beni görünce sıkılıyor gibiydi; yoo, pek değil canım... Beş yıl sonra, ne kalır geriye sıradan ve gülünç bir dramdan? Belki de, beni görünce ikisi de sıkılmıyordu. Bütün bunları ben düşlüyordum. Ancak, şurası da gerçek ki, beş yıldır başka bir kadın tanımamıştım. Tek başıma yaşamaya alışmıştım. Hani beylik lafla, yaşamımı yaşamaya, kendime belli bir yaşam kurmaya ya da yaşamımı değiştirmeye yetmeyecek kadar az güveniyordum kendime. Ayrıca, yaşamım oldu mu acaba? Lucienne'le bir şeyin başlangıcına benzer bir şey... Eh, Juliette'le de, bulutların arasından kendini gösteren şöyle azıcık mavi gökyüzü belki.

Birer kadeh Beaujolais içtik, derken ikincisini, üçüncüsünü yuvarladık. Ben dördüncü Beaujolais'lerimizi ısmarlamadan önce, patron yanımızdan ayrıldı. Bana talih açıklığı diledi, ama o arada işi büyötmeyi düşündüğünü, çok ilginç şeyler yapacağını, müşterilerinin arttığını, taleplere nasıl yetişeceğini bilemediğini, işe yeni personel alacağını söylemeyi de ihmal etmedi. Orada kalsaydım ne denli çalışmam gerekecekti, diye düşünüyor, tüylerim diken diken oluyordu... Ama Amerika'daki dayımın yardımıyla... Patron, cirosunu üç dört kat arttırmak istiyordu. Dört misli çalışmak zorunda kalacaktım. Ama doğrusu, hiç inanmadım dediklerine; işi, eskisi gibi kör topal yürüyecekti, o kadar. Başka bir tehlikeden de kurtuldum: İşine para yatırmamı önermedi. Bunu istemediğini anladım. İş dar, sınırlı kalmak üzere kurulmuştu. Tehlikeye atılmaktan ödü kopuyordu. Eh haklıydı da, neden çok açılıp kafasını gözünü yarsındı ki? Onun yerinde olsam, ben de başka türlü davranmazdım. Pierre'le Lucienne, beşinci kadehten sonra kalan ötekilerle birlikte gittiler. Herkes azıcık çakır keyifti. Zaman zaman gelip onları görmeye söz verdim elbet, ee, aynı yerde geçirilen on beş yıl boru değildi ya. Bir sürüsünün işe girişine, daha başkalarının çıkıp gidişine tanık olmuştum. Patronun babasını tanımıştım, benim işe girdiğim gün, işin başına oğlu geçiyordu.

Lucienne çekip giderken, galiba istemeye istemeye gülümsedi bana, bir tür pişmanlıkla; bak hele, saçına ak düşmüş, yüzünde ufak bir kırışık belirmişti, çok garip doğrusu, hiçbir zaman aklıma getirmemiştim sonsuza dek genç kalmayacağını. Gözünün ucunda bir yaş damlası belirmiş miydi bilmem, sıcacık dudaklarının ucuyla bir öpücük kondurdu yanağıma. Birbirimize diş bilememiz için hiçbir neden yoktu. Benimle arasındaki sevginin hiçbir zaman ölmeyeceğini sanacak kadar saftı belki. Belki de, kendi kendine, ben istersem, hemen şimdi, her şeye yeniden başlayabiliriz, diyordu. Çünkü, diye düşünüyordu belki, ileri atılımımızı parasızlık, iç karartıcı çalışma engelledi, ama sevgi insana dağlar aşırır, sevgi demiri eritir, engelleri ortadan kaldırır, hiçbir şey duramaz onun karşısında, çok iyi biliyoruz bunu. Sıradanlığımızdan ötürü ipin ucunu bırakıyor, vazgeçiyoruz. Büyük Sevgi vazgeçme diye bir şey tanımaz, yoktur böyle bir sorunu, vazgeçmek sıradan insanlara özgüdür, başarısızlık da öyle. Daha başka koşullarda işin yolunda gidebileceğini düşleyen zavallı Lucienne'cik. Nesnel koşul diye bir şey yoktur. Küller altında harlı bir ateşin yattığını hissettim mi hiç? Nerde!.. Ruhumu istediğim kadar sorguya çekeyim, kıyısını bucağını karıştırayım, hiçbir derin titreşim bulamıyorum orada. İnsanın iç dünyasının külrengi mekânlarında, daha başka yıkıntıların altında yatan daha başka yıkıntılardan başka bir şey yok. Peki ama, yıkıntı varsa, belki de daha önce bir tapınak, ışıklı sütunlar, mumlarla aydınlatılmış bir sunak vardı? Yalnız bir varsayım bu. Gerçekte, hiçbir zaman, hiçbir şey olmadı orada belki de kaos dışında.

Jacques Dupont en sona kaldı. On üç yıl boyunca, yüz yüze, aynı masada oturmuştuk: Listeler, listeler, listeler... Yerime biri bulununcaya dek, bir ya da iki hafta, iki misli çalışacaktı; peki ama, yerime gelecek adam, şef tarafından daha şimdiden seçilmemiş miydi acaba? Hem sonra, Dupont başka birine alışacak, başka birinin alışkanlıklarına sinirlenip midesi bulanacak, daha sonra bunları da özümlemek, bunlara da aldırmamak zorunda kalacaktı. Beni arayacaktı. Zaman zaman gelip onu görmem gerekecek. Örneğin, çıkışta onu beklemem gerekecek. Ona şimdiden çok çok gerilerde kalmış gibi gelen eski güzel günlerdeki gibi, birlikte birer aperatif

yuvarlamak için. Sonra ona adresimi verecektim, değil mi ya, gelip beni görecekti. “Elbette” dedim, “Elbette.”

“Yalnız, zengin olunca...”

“Yok canım, yok, unutmayacağım sizi, nasıl unutabilirim ki? İnsan iyiyi de kötüyü de unutmaz, hele sizin gibi birini...”

Neyse, uzatmayalım, bistroda benimle yemeğe kaldı. Mekân sahibine de bir kadeh ısmarladık. Sonra o bize birer kadeh ısmarladı.

“Gelir bizi görürsünüz Beyefendi, insan dostlarını öyle küt diye bırakmaz. On beş yıl benim mekânımda yemek yediniz. İyi hizmet ettim size. Gerçi biliyorum her taraf lokantalarla, bistrolarla dolu, ama hiçbir yerde böyle titiz hizmet bulamazsınız. Ne getireyim size?”

Jacques’la ikimiz pencere dibindeki masada oturuyorduk. Hava kurşuniydi. Ezme, sardalya, b f burginyon, kahve, iki şi e Beaujolais ısmarladık. Sonra yine kahve içtik, birkaç kahve daha, ardından kokteyl içtik; sonra o alıp başını kendi yoluna gitti, ben de kendi yoluma.

Tez elden kaldığım yeri deği tirdim. Yıllardır, küçük bir oteldeki küçük bir odada yaşıyordum. Kışın, epey sıcak oluyordu oda. Yazınsa, müthiş sıcak. Kırmızı ört l  bir yatağım, bir giysi dolabım, bir iskemlem, bir masam, bir musluğum vardı, yüznumara koridordaydı. Bu katta kiraya verilmiş birçok oda bulunduğundan, sık sık kuyruğ  girmek zorunda kalıyorduk. Sık sık tartışma çıkıyordu. İlk sırayı kapmak için erken kalkmam gerekiyordu, sonra yeniden yatıp     eyrek kestiriyordum,   nk  i im sekiz bu uktaydı. Dokuza  eyrek kala imza defteri toplanıyordu; imza atılmayan g nler maa tan kesiliyordu. Odam altıncı, yani son kattaydı. Biraz tavan arasına benziyordu. Demir korkuluklu, kare bi iminde, küçük bir balkonu vardı. Aydınlıktı. Bir k  eye yirmiye yakın kitabımı koymu tum. Daha  ok olsun isterdim, ama ne kitaplığım vardı ne de rafım. Kitapları okuduktan sonra atıyordum. Dostoyevski’nin *Ecinniler*’ini, Victor Hugo’nun *Sefiller*’ini, Dumas’nın *   Silah orlar*’ını, *Monte-Christo Kontu*’nu, Kafka’nın anlatı ve  yk lerini, *Ars ne Lupin*’i ve *Rouletabille*’i saklamı tım. Pazarları sinemaya giderdim, tek başıma. Kız arkada ım yoktu artık ve sokakta bir kadına yana amayacak kadar sıkılığandım. Jacques Dupont’sa en iyi tanışma yerinin sokak

olduğunu düşünür, hiç çekinmeden yapardı bu işi – bununla da övünürdü belki. Sinemadan sonra, biraz sokaklarda dolaşırdım. Dalgın dalgın camekânlara bakar, daha az dalgın bakmak üzere başımı kadınlara çevirir, kimi zaman ikinci bir filme girerdim, genellikle bir polisiye filmi olurdu bu ya da bir birahaneye gider, dışarı oturur, birbiri ardından küçük biraları yuvarladım.

Eh, biraz canım sıkılırdı doğrusu. Hepimiz biliriz pazar günü ikindisinden daha hüzün verici şey olmadığını. Gebe ana, bebek arabasını sürerken, genç baba da bızdığın elinden tutup salına salına önümden geçti mi, ya onları gebertmek ya da canıma kıymak gelirdi içimden. Ama üçüncü ya da dördüncü biradan sonra her şey gülünç ve neşeli oluverirdi. Karanlık bastırırken, gezintiye çıkmış ailelerin yerini daha az can sıkıcı insanlar ya da karaltılar alırdı. İki bira daha çakıştırdım mı, belli bir mutluluğa ererdim. Bedenimi hissetmez olurdum. Alık alık sırtırdım. Küçük otelime döner, sendeleye sendeleye odamın kapısını açardım. Bin bir güçlkle soyunur, giysilerimi elimden geldiği kadar iskemlenin üstüne yığar, kendimi yatağa atardım. Önlemimi alıp çalar saati masamın üstüne koyar, ama hep ya da hemen her zaman çalmadan kısa bir süre önce uyanırdım. Çalar saatin zili bilinçaltımı bile ürkütüyor, o da beni, zil çalmaya başlayacağı an uyandırıyordu. Zilin düğmesine basıyor, uyanık ya da uykulu, biraz daha kalıyordum yatakta. Pazartesi günü haftaya başlamak zorunda kalacağımı unutmak için mi pazar günü kafayı çekiyordum? Pazartesi sabahı, başımda ağrı, ağzımın içinde pabuç kadar olmuş dille, tam bir umutsuzluktu. O sabah yüzümü gözümü yıkamak, benim için diğer sabahlara oranla çok daha insanüstü görünürdü. Koskoca bir dağ. Her günkü zorunlu işler başlı başına ağırdır, ama pazar günkü bambaşkadır. Çalıştığım yere yakın oturmuyordum. Sokağa çıkıyordum, orada, benim gibi tekrar günlük cehennemlerine katılan kişilerden başkası bulunmazdı. Köşe başındaki kafede durur, birkaç saniyede şöyle okkalı bir kahve ile bir kadehcik içki yuvarlardım. Ondan sonra kendimi daha iyi ya da daha tarafsız hissederdim. Genellikle pazar-tesileri geç kalırdım işe, imzalamam gereken defteri bulamazdım, kaldırmış olurlardı.

“Pazar gününüz nasıl geçti?” diye sorardı Jacques. “İyi eğlendiniz mi?”

“Öyle çok güldüm ki, karnıma sancılar saplandı.”

Jacques evliydi. Karısıyla sinemaya gitmekten sıkılırdı, tek başına ya da başka bir kadınla gitmek isterdi. Bense yalnız gitmekten sıkılıyordum. Ama beyazperdenin karşısına geçince, kendimi unutuyordum. Gördüğüm filmin ya da filmlerin öyküsünü sorsalar, zor anlatırdım. Orada oturup birtakım görüntülerin art arda geçişini izler, insanların birbirlerini kovalayışına, kavgaya edişine, korkunç gürültü patırtı çıkararak, tabancalar patlatarak geberişlerine bakardım. Jacques'sa gideceği filmi seçerdi. Gelişigüzel sinemaya gitmezdi. Kültürlü adamdı. Uzun uzun anlatırdı bana gördüğü filmleri. Ama ben, en az benim kadar sıkıldığını bilirdim. Açığa vurmadan. Pazartesi haftanın en zor, en dayanılmaz günüdür. Dünyayı sırtında taşıyan Atlas gibi, ben de gelecek bütün haftayı omuzumda taşırdım. Pazartesi akşamı, sırtımdaki yükün altında birinden kurtulurdum. Her geçen gün yük azalırdı. Cuma akşamı, hani deyim yerindeyse, mutlu olurum. Gerçi önümüzde daha cumartesi sabahı vardı, ama öğleden sonramız boştu. O akşam neşeli ya da okkalı bir yemek yerdim. Cumartesi öğleden sonra yatağa uzanırdım ve hemen o akşam sıkıntı başlardı, çünkü o korkunç pazartesi sabahıyla aramda yalnız pazar kalırdı. Pazartesi haftanın en ağır, en yüklü günüydü, pazarsa en boşu.

Elbette, kabahat bendeydi. Okulu bırakmamalıydım. Babam ben beş yaşındayken ölmüştü. Annem büyüttü beni. Nedendir bilmem, ailesiyle arası açıktı. Galiba babamdan ötürü, onunla evlenmesini istememişlerdi. Babam öleli epey olmuştu, ama annem hâlâ yakınlarıyla barışmamıştı. Çok çalışıyordu zavallıcık, onun da bir işi vardı, ama geçimimizi karşılamıyordu. Akşam eve döndükten sonra, zarflara adres yazıyordu. Ben de biraz yardım ediyordum ona, sonra ödevlerimi yapmaya yolluyordu beni. Defterimle kitaplarımın üstünde uyuyakalıyordum. Annem tembelliğime üzülüyordu. “Çalış yavrum” diyordu, “çalışmazsan görürsün gününü, ama çalışacaksın değil mi, canım? Öğretmen, mühendis ya da doktor olacaksın. Büyük bir yönetici olacaksın. Emrinde adamlar bulunacak.”

Sırf onu sevindirmek için çalışmak isterdim, okulda başarı elde edemeyişim o kadar çok üzüyordu ki annemi. Kendi yazgısından değil, benimkinden yakınlıkla, elinden geldiğince yetiştirdi beni: “Göğsünde madalyalarla, güzel bir büyükelçi, akademi üyesi, general üniforması geçirebilirsin sırtına. İnsan çalışırsa pekâlâ ulaşır

oralara, pek çok insan ulaşmıştır. Onlardan daha aptal değilsin ya. Öyleyse, davran canım...” Okulda notlarım hep kötüydü.

Kadıncağız benim için paralanıyordu. Askerliğimi bitirdim. Hemen ardından, annem bir iş buldu bana, zarflarına adres yazdığı, sonradan benim patronum olacak adamın dostu olan patronu aracılığıyla. “Hâlâ vaktin var” dedi bana, “Lise bitirme sınavlarını verecek vaktin var. Akşamları ders çalışabilirsin.” Daha ben işe gireli birkaç hafta olmuştu ki, beyin kanamasından küt diye gitti. Görevini yerine getirmiş, beni büyütüp yetiştirmiş, götürüp bir patronun eline teslim etmiş, bana ancak böyle bir iş bulabilmişti.

İçim pişmanlık acısı ve güçsüzlükle doluydu. Pişmanlık acısıyla doluydu, çünkü kadıncağızın ömrü iki kez boşa gitmişti: Birincisi babamdan ötürü, ikincisiyse ben umduğunu veremediğim, kendisine yardım edemediğim, yaşamını kurtarmasına yardımcı olmadığım içindi. Ömrünü tükettiğini gördüğüm iki karanlık odalı, mutfaklı dairede yaşamak istemedim artık. Onun için orta halli, ama içaçıcı da olmayan, küçük bir otel seçtim. Bana saatlerce aynı şakaları anlatan Jacques Dupont’la bu şekilde yüz yüze kaliverdim. Ama akşamları, işten sonra, ben bir bistrodan ötekine sürterken, Jacques okuyup kendini yetiştiriyordu. Romanlar ve ideolojik kitaplar okuyordu. Devrimci bir partiye yazılmıştı. Akşamları belli bir öğreti konusunda kendini yetiştiriyor, herhalde uyurken bu bilgileri özömsüyor ve ertesi sabah, hışımla topluma saldırıyordu. Biricik dinleyicisi ben olduğumdan, bakışlarıyla üstüme şimşekler yağıyor, işaret parmağını uzatıp öyle bir suçluyor, vicdanımı öylesine rahatsız ediyordu ki, sistemin doğurduğu bütün dertlerden sorumlu tutuyordum kendimi. Kötü toplum, kötü sistem, günah keçisi, bunlar bendim. Neyse ki, çok değil, topu topu bir saat sürüyor, patron ya da yandaki odadan bunları işiten kadın yazman dışarı çıkıyor, masamıza geliyor, çalışmamızı istiyordu. Böylece her şey yatışıyor ve öğleyin, Jacques’la ikimiz, her zamanki bistroda birer aperatif yuvarlamaya gidiyorduk. Öğleden sonra, acı eleştirilerine devam edemeyecek kadar yorgun oluyordu, daha da önemlisi, nutuklarla kaybedilen zamanı telafi etmek için çok çalışmamız gerekiyordu. Sonbaharda, iş çıkışı, Jacques’la birlikte her günün bir öncekine göre biraz daha kısaldığını saptıyorduk. Ocak’tan sonraysa, kimi zaman o, kimi zaman da ben, günlerin bir öncekine oranla bir dakika uzadığını.

Ben başkaldıran bir insan değildim. Kuzu gibi boyun eğenlerden de değildim, çünkü neye boyun eğeceğimi ya da güle oynaya yaşayabilmek için nasıl bir toplum tasarlamak gerektiğini bilmiyordum. Ne hüzünlü ne de neşeliydim, tepeden tırnağa orada, olduğundan başka türlü olamayacak, şu ya da bu toplumun herhangi bir şeyini değiştiremeyeceği kozmogoninin tutsağı gibiydim. Evren, gece ve gündüzleri, yıldızları ve güneşiyle, toprağı ve suyuyla verilmişti işte bize ve bütün bunlardaki herhangi bir değişiklik düşgücünün olanaklarını aşmaktaydı. Tepemde gökyüzü vardı, toprak ayaklarıma destek oluyordu, yerçekimi yasasıyla daha başka yasalar vardı, tüm evrenin düzeni bu yasalara bağlıydı, biz de evrenin bir parçasıydık. Yine de iki üç kez başkaldırdım. Zaman zaman, bir iş yemeğinden sonra, ortaklar ya da yönetim kurulu üyeleri işyerini denetlemeye gelirlerdi. Yirmi dört saat öncesinden uyarılırdık. Her yeri süpürür, temizler, sinek kaydı tıraş olur, gıcır gıcır ütülü yeni bir iş gömleği giyer, beyefendileri beklerdik. Önde bizim patron, içeri girerlerdi. Onlar gelince ayağa kalkardık. Bize günaydın demez, selamımızı almaz, hatta görmezlerdi bile bizi. Arşivleri, dosyaları inceler, patronun açıklamalarını dinlerlerdi. Pek çoğunun şapkası başında dururdu. Ötekiler şapka giymezi. Ama altı yedi kişinin hepsinin suratı, az önce bitirdikleri güzel yemeğin etkisiyle kıpkırmızı olurdu. Ve hepsinin yakasında kırmızı bir kurdele ya da yıldızcık bulunurdu.

Kapı arkalarından kapanır kapanmaz, Jacques Dupont haykırırdı: “Oysa onları besleyen biziz. Bizim terimiz ve çabamızla göbek bağlıyorlar.”

Jacques Dupont’un lafı bana biçim yönünden aşırı geliyordu, çünkü epey rahat oturan biz ikimiz, çalışırken hiç mi hiç ter dökmüyorduk, dolayısıyla öfkem pek sürmüyordu: Şu kıpkırmızı yakaklarla, diyordum kendi kendime, yakında beyin kanamasından ölürlər. Peki ya biz, Jacques Dupont’la ben neydik? İki insan, üç milyar böcek arasındaki talihsiz iki böcek. Ortaklar da, yine aynı üç milyar içinde, altı yedi kişiydiler. Neyi, kimi koyacaktık onların yerine? Toplum değişse de değişmese de, ben, birilerinin peşlerinden sürüklediklerindendim.

Oysa kendimden hiç de memnun değildim. Kendimi olabildiğince az duymak ya da hiç duymamak için ne yapacağımı bilemiyordum.

Zaman zaman, özellikle gençliğimde, evrenin gizemi benim de kafamı kurcalamıştı. Sonsuz bir evren aklımızın alacağı şey değildir. Oysa gerek okulda gerek başka yerlerde bana hep evrenin sonsuz olduğu söylenmişti. Ve sonra, evrenin sonsuz değil, sonlu olduğu söylenmişti, buysa bana hani deyim yerindeyse, daha akıl almaz geliyordu, çünkü son'undan "sonra" ne vardı acaba? Sonlu, sonsuz sözcükleri hiçbir şey anlatmayan terimlerdi, evren ne sonlu ne de sonsuzdu belki. Anlamalarını kavrayabilmek üzere yaratılmış olmamız gereken, son derece ilkel, yalın şeyler olan sonluyla sonsuzu, sonlu olmayan'la sonsuz olmayan'ı zihnimizde canlandıramadığımız göre, düşünmemekten başka ne yapabilirdik ki? Bütün aklımız kaosa karışıp gider. Adalet, doğal düzen, tarih, doğal yasalar, dünya konusunda ne bilebiliriz, neyi ne kadar anlayabileceğimize ilişkin temel bilgilerden yoksunsak? Yoo, özellikle düşünmeyelim. Hiçbir şey düşünmeyelim. Hiçbir şeyi yargılamayalım. Yoksa, çıldıracağım. Peki ama çılgın nedir? Evet, üzerinde durulmaması gereken bir soru daha işte. Böylece, yıllarca bir anda, yorumsuz bir anda, belirsiz bir anda yaşamayı başardım. Oysa, Lucienne, Juliette, Jeanine var olduğuna göre, bu anın bir öyküsü vardı. Zaman diye bir şey, hafta başları, hafta sonları olduğuna göre. Ayrıca ağır, tatsız, hem ben olan hem ben olmayan bir şey gibi hissetmeye başladığım bir organizma. Var olma tedirginliği ve bıkkınlık, ben istemesem de, yalın ve ilkel felsefeme karşın, bıkkınlık ve tedirginlik başıma çökmüş, bana, benliğime, düşünmeme kalkanıma karşın içime işlemişti. Her gün işe gitmek artık bir alışkanlık değil, bir zorunluluktuk. Kendi kendime açıklayamıyordum bunu. Açıklanacak bir şey yoktur. Ama katlanıyordum. Hele Jacques Dupont'u, Pierre Ramboule'ü, patronu artık görmeyecek olmam mutluluk gibi bir şeydi. Çekip gitmek, özgürlüğe kavuşmak. Alın size, mutlak anlamama içinde, anlaşılacak birkaç küçük şey. Her ne kadar evreni anlayamaz, büyük yasalarını belirleyemezsek de, büyük sonsuzluğun ya da ne sonlu, ne sonsuzun içindeki küçük bir evrende hareket edebilirdik.

Ekimin hemen başlarındaydık. Hava hâlâ güzel ve sıcaktı. Bir daire aramaya giriştim. İlkın, bol ağaçlı, büyük bir caddede oturmayı düşündüm. Ya da büyük bir parkın, örneğin Les Buttes Chaumont'un karşısında oturmayı. Daha sonra, kendi kendime,

belki de Versailles'da, parkın çevresinde bir yer bulsam daha iyi olacağını düşündüm. Ama orada da, resmi binalarla aşırı pahalı evlerin dışında hiçbir şey yoktu. Gerçekten de dikkat etmeliydim. Gelirimle uzun süre yaşamayı tasarlıyordum. Durmadan artan pahalılıkla, benim anapara uzun zaman dayanır mıydı acaba? Bir işe yatırmalıyım bu parayı. Hisse senedi ya da tahvil al diyorlar, bense bunlardan hiçbir şey anlamıyordum, kimselere güvenim yoktu. Benim eski patrona rakip birine ortak mı olsaydım? Oturduğum küçük otelin yöneticisi oteli yeniletmek istiyordu, otelinin artık, benim gibi –neyse artık öyle değildim– az kazanan, az kira veren küçük emekçilere barınak olmasını istemiyordu. Çiftlik alamazdım, tarla sürmeyi bilmiyordum, kırk sekiz saatten fazla kalmamıştım kırılık yerlerde. Otel işleten adamın önerisi bir süre aklımı çeldi. Adam, aslında, otelini fuhuş oteline dönüştürmek istiyordu. Sonunda, kendi kendime, polisle ve çetelerle başımın derde gireceğini düşündüm. Adam, iki tarafta da tanıdıkları olduğuna yemin ediyordu. Pek inanmadım. Benim için en iyi şey, işadamlarıyla ortak olmamaktı. Gündüzleri kendime uygun bir yuva arıyor; geceleriye, gökten inen, güvenilir bir biçimde kullanmak istediğim parayı düşünerek, bir türlü uyuyamadan yatağında dönüyordum. Bir sabah, tanyeri ağarırken, mirasa konmadan çok önce, hangisi olduğunu bilemediğim bir konuşmada birisinin söylediği bir söz geldi aklıma: “Paramı gayrimenkule yatıracağım.” Hah, tamam, evler almalı, sonra onları kiraya vermeliydim. Peki ama kime kiralayacaktım? Ya hiç kira ödemeyecek ya da güçlük çıkararak ödeyecek ya da her şeyi kirletecek ya da birtakım haklara kavuşacak, gıda maddelerinin fiyatlarını arttırır gibi kirayı arttırmamı engelleyecek olanlara mı?

Her şeye karşın, sabah otelden ayrılırken hafiften ıslık çalıyor, merdivenleri neşeyle iniyor, canım istediği zaman, saat onda ya da on birde sokağa çıkıyordum. Hoştu bu hayat, mutlu sayıyordum kendimi, ama sonunda hiç de o kadar hoş olmadığını, tam anlamıyla mutlu olmadığımı anladım. Bir yük mü kalkmıştı sırtımdan? Yaşama yükü mü? Gerçekte, annemden beli bükük doğmuştum. Evren bana kocaman bir kafes, daha doğrusu bir çeşit kocaman zindan; gökyüzü ve ufuksa ötesinde başka şeylerin bulunduğu –ne acaba?– duvarlar gibi geliyordu. Uçsuz bucaksız bir uzaydaydım, ama yine de dört duvar arasına kapatılmış durumdaydım. Daha doğrusu, ben bir tür kocaman gemideydim, gökyüzü de kocaman

bir kapağa benzer bir şeydi sanki. Sayısız mahpus vardı zindanda. Bu mahpusların çoğunun işin bilincinde olmadığını sanıyordum. Ne vardı acaba surların ötesinde? Ancak, her şeye karşın, iyi bir iş geldi başıma, günlük zindan, büyük zindanın içindeki küçük kodes kapılarını açtı bana. Artık büyük zindanın geniş caddelerini, ağaçlı yollarını arşınlayabilirdim. Dünya, hayvanların bir tür yarı özgür halde yaşadığı, düzmece dağların, yapay ormanların, göle benzer su birikintilerinin bulunduğu, ama dört bir yandan demir parmaklıklarla çevrilmiş bir hayvanat bahçesine benzetilebilirdi.

Ancak, yine de bir daire aramak gerekiyordu. İnşa halindeki evlere baktım biraz. Ama yükselen duvarlar görmek beni hasta ediyordu. Yeni çıkılan duvarlar, eski evlerin eski duvarlarından daha çok benzer hapishane duvarlarına. İnsan eski evlerin duvarlarına bakınca, azıcık aşınmış, zamanla dışarıyı görebileceğimiz duvarlar karşısında sanır kendini. Bu dışarısı, daha geniş bir zindan avlusu olsa bile. İş konusuna gelince, sonunda bir şeyler ayarlayabilmiş-tim. Ana paramı üçe bölmüş, her parçayı ayrı bir notere vermiştim, onlar da bana yüzde yedi faiz ödeyeceklerdi. Noterler parayı, ev yaptıran çeşitli kişilere ödünç veriyorlardı. Ödünç alanlar parayı geri getirmeyi başarınca, noterler ödünç verecek başkalarını buluyorlardı. Benim için en iyi çözüm buydu, çünkü noterler, benim de düşündüğüm gibi, dünyayı saran şu finans ve ekonomi bunalımı döneminde hisse senedine, tahvile para yatırmanın akıllıca bir iş olmadığını söylüyorlardı. Sonunda bir konut buldum. Bana, hiçbir biçimde, annemle oturduğum hüzünlü ve nemli küçük daireyi de, otel odasını da anımsatmayan bir konuttu bu.

Paris'in hemen yakınındaki banliyölerden birindeydi bulduğum daire. 1865'te yapılmış, epeyce sağlam, ne eski ne yeni bir binanın üçüncü katındaydı. Giriş karanlıktı. Girince solda, yüznumara vardı. Onun hemen yanında, mutfak kapısı. Duvarlar oldukça pisti, ama bir kat boya çözerdi bu sorunu. Sağdaki camlı kapı, üç pencerenin aydınlattığı kocaman bir odaya açılıyordu, dolayısıyla oda büyük ve aydınlıktı. Burayı oturma odası, hem oturma hem yemek odası yapmaya karar verdim. Giriş sola kıvrılıyor, sizi alıp banyoya ve diğer iki odaya götürüyordu. Koridorun sonundaki odalar avluya bakıyordu. Bunlardan birini yatak odası yapmaya karar verdim. Öteki oda neye yarayabilirdi? Onu da kıvrır zıvır odası yapar, bavullarımı, giysilerimi koyardım, giysi dolabı olurdu.

Dairenin büyük odası tam köşedeydi. Pencerelelerden ikisi caddeye, üçüncüyse avlulu, bahçeli küçük evlerin bulunduğu bir ara sokağa bakıyordu. Caddeden, evi hafifçe sarsan kamyonlar, otobüsler geçiyordu. Gürültü beni rahatsız etmiyordu. Otobüs durağı o iki pencerenin tam önünde, karşı kaldırımdaydı. Çevremde gerekli her şey vardı. Evden iki adım ötede, yemeklerimi yiyebileceğim bir içkili lokanta. İki ev ötede, otomatik bir çamaşırhane. Otobüs durağının yanında, bir gazete ve tütün satıcısı, hemen onun yanında radyo, elektrikli ev aletleri satıcısı. Öteki penceredense, yalnız ara sokağı görebiliyordum. İnsan oradan bakınca kendini çok uzak bir taşra kasabasında sanıyordu. Odanın böyle iki yana bakışının üstünlüğünü kavradım hemen. Böylece, üç metrede, kentten taşraya gidebilirdim. Hemen gelip yerleşmeye karar verdim. Daireyi bana satan, kocası kısa bir süre önce ölmüş yaşlı bir kadındı. Geleceğe ilişkin tasarılar kuruyordu. Kasadarlık yapan, hiç evlenmemiş kız yeğeninin yanına gidecekti. İki küçük odası vardı kızın. İkisine yeterdi. Yeğen artık emekliye ayrılmak istiyordu. Alacağı küçük emekli maaşıyla ve yaşlı kadının götüreceği parayla, uzun süre, alçakgönüllüce, ama rahatça yaşarlardı. Dikkatli davranılırsa, on küsur yıl, hatta on beş. On beş yıldan fazla yaşamayacaktı. Yeğenine gelince, Côte d'Azur'deki, Amerikalılara satabileceği küçük daire-sinden alacağı parayla iyi bir yaşlılar evine girebilirdi.

Benim evden birkaç yüz metre ötede, ev eşyası satan bir dükkân vardı. Neyse ki antikacı değildi adam, sattığı eşya yeni ve gıcır gıcır. Her şey yoktu dükkânında, ama merkez mağazalarından getirtebilirdi. Dürüst ve becerikli zanaatçıların yaptığı iyi mallardı bunlar. Büyük odaya, sağ duvarın dibine sapsarı kocaman bir tabak çanak dolabı koydurdum; tarzı belirsizdi. 1925'ten kalmadır, dedi satıcı, daha eski bir örneğe göre yeniden düzenlenmiştir. Sanatçılarımızdan, merkez mağazaları sanatçılarından biri yapmıştı. Odanın ortasına altı kişilik yuvarlak bir masa getirttim, çıkmalarla, rahat rahat on on iki kişi oturtulabilirdi bu masaya. Eve hiçbir zaman bu kadar kişi gelmeyecekti, ama belli olmaz, yeğenlerimle, annemin dayısının kızlarıyla, oğullarıyla barışırdım belki. Belki de mahalle-den birileriyle tanışırdım. Belki sosyal bir hayatım olurdu. Yine sarı renkte, sağlam on iskemle ısmarladım. Altısını masanın çevresine yerleştirdim. Geri kalan dört iskemleden ikisini caddeye bakan iki pencerenin arasına, diğer ikisini ise oturma odasının kapısına yakın

koydum, masanın altındaki gül kırmızısı yuvarlak halının dışında halı sermedim. Ama rahatlığı da severim. Oturma odası için iki koltuk ısmarlayıp yerleştirdim. Caddeye bakan pencerelerden birinin, diptekinin tam karşısına mavi bir koltuk koydum. Ara sokağa bakan pencerenin yanınaysa, yine mavi bir kanepes. Bu kanepesye uzanıp gazetes okuyabilirdim. Tavana büyük bir avizes astırdım. Kanepenin yanına, abajuru portakal rengine, ayaklı bir lamba oturttum. Pencerelerdeki perdeler, yeşil yapraklarla süslü kırmızı, ağır güneşlikler, odaya bir rahatlık ve zenginlik veriyordu. Tabak çanak dolabının yanına bir sarkaçlı saat yerleştirdim. Döşemeyi cilalattırdım, cilalı döşeme severim çünkü. Bir ara neon lambası koydurmak geçti aklımdan, koydurma dediler. Yalnız mutfağa konuyordu neon lambası. Böylece yemek ve oturma odası yeni eşyayla güzel oldu. Mutfağı en modern şekilde donattım. Yatak odasına, iki üç kişinin yatabileceğı, kocaman bir yatak yerleştirdim. Yatağımın geniş olmasından hoşlanırım, çünkü geceleri çok dönerim. Bir giysi dolabıyla bir dilsiz uşak aldım. Pencerenin dibine, çiçekli kumaşla kaplanmış bir koltuk oturttum, pencerelere de koltukla yatak örtüsünün rengine, yeşil-pembe perdeler taktım.

Bir büyük mağazadan yemek takımları, birbirine eş, üstleri güllü fincanlar aldım. Ayrıca, sabah kahvaltısı için iki kişilik bir takım aldım. Kaşıklar gümüş, fincanların kenarı sormalıydı. Bunları, bir Çin tepsi içinde, tabak çanak dolabının üstüne koydum. Bu iki kişilik takımı yalnız pazarları kullanırım, diye düşündüm.

Çarşaf, yastık kılıfı, bayram günleri giymek için yeni bir hazır takım elbise aldım; kareli kumaştan, külrengi, güzel bir giysiydi bu. Kirli giysilerimi otelde bıraktım, yalnız kahverengi ceketle siyah kadife pantolonumu aldım. Kitaplarımdan da, Victor Hugo'nun *Se-filler*'ini, Alexandre Dumas'nın *Üç Silahşorlar*'ını götürdüm, bunlara *Yirmi Yıl Sonra* ile *Bragelonne Vikontu*'nu ekledim.

Henüz otelden ayrılmadım; ev işlerine bakacak bir hizmetçi bulmam gerekiyordu. Ne süpürgeyle temizlik yapabiliirdim ne elektrik süpürgesiyle. Otelde geçirdiğim son günler hem neşeli hem hüzünlü oldu. Koskoca bir geçmiş: Jeanine, Juliette ve Lucienne, işyerine gitmek için her Tanrı'nın günü geçtiğim yol, bistro, bütün bunlar geride kalmıştı. Güzel şeydir yaşamak: İşyerindeki tozun

toprağın, kâğıtların arasında geçen ömür, ben işten dönene kadar personel eksikliğinden dolayı genelde dağınık kalan otel yatağım, uğraşıp didinen kambur yaşlı kadın. Sabahları uyanış, imza defterini yerinde bulma umuduyla işe dek çılgınca koşuş, geç kalmayıp defteri imzalayabildiğim zamanki sevincim, defterin kaldırılışından otuz saniye sonra geldiğim zamanki öfkem, tüm bunlar bana öyle geliyor ki ancak şimdi yakalayabildiğim bir tür mutluluk, bir toz güzelliği, kalabalık sokağın, benim gibi işlerine koşan insanların güzelliği, yüzlerce külrengi surat, bilmeden içimizde taşıdığımız güneşi gizleyen bulutlardan başka bir şey olmayan yüzlerimiz. Geçmiş hep güzel ve yumuşaktır ve bunu hep iş işten geçtikten sonra fark eder, müthiş yanarız. Belli bir görüş açısı gereklidir bize, bakan ya da küçük bir memur, milyarder ya da serseri oluşumuzun hiç önemi yoktur. Evet, evet, güneşli dünya içimizdedir, bilebilsek, diyeceğim, vaktinde bilebilsek, her an sürekli olarak içimizden neşe fışkırırdı. Ne güzeldir çirkinlik, ne sevindiricidir hüznün, sıkıntı nasıl da bilgisizliğimizden gelir! En dondurucu soğuk bile karşı koyamaz yürek sıcaklığına. Bütün iş, bu ateşin yanması için hangi düğmeye basacağını bilmektedir. Sözün kısası, geçmişteki her şeyi ararız, bu da, hepsinin güzel olduğunu gösterir.

Gerçekte, esenlik duygusuyla ilgili bu düşünceler bistroda, birkaç kadeh içkiden sonra aklıma gelmişti. Bir yerde durmak gerekiyordu. Çok içmemeli insan, çünkü o zaman, ters görüş baskın çıkıyor. Külrengi ve hüznün sarıyor her şeyi, insan şu sefil dünyada hiç uğruna yaşadığına yanıyor. İçkinin insana sağladığı iyilik geçicidir. İyilik ya da açık görüşlülük. Doğru konusunda ne zaman uyanıyorum? Yanımda yöremde yalnız sefaleti ve kokuşmuşluğu gördüğümde ya da tüm var oluşun tüm yaratılışın ıııklı ve çiçekli bir mayıs ayı olduğunu düşündüğümde mi? Hiçbir şey bilmiyoruz bu konuda. Yargıya varma hak ve olanağına sahip değiliz, güvenmek gerekir. Kime?

Hiç düşünmemeye söz vermişken, bir de baktım çok fazla düşünüyorum, düşünmemek daha bilgececi, çünkü işin aslını ararsanız, kimse bir şey anlamaz bu düşünme denen şeyden.

Çok fazla felsefe yapıyorum. Benim kusurum da bu. Bu kadar filozof olmasaydım, daha mutlu olacaktım. İnsan büyük bir filozof

değilse, felsefe yapmamalı. Ayrıca bunlar da, büyük oldukları zaman karamsardırlar ya da bizim anlayamayacağımız sonuçlara varırlar. Ya da tüm arzularımızı kapıp koyuvermeyi önerirler: Ee, nereye varır bu işin sonu? İnsanların en az yarısının aşırı ya da içe itilmiş arzuları var. Arzularını kapıp koyuverseler, su yüzüne çıkarsalar, birbirlerini öldürür, kendi canlarına kıyarlardı, ama birbirlerini öldürmeleri, arzularını kapıp koyuverseleri olanaksızdır, çünkü polis engeller. Polisler de arzularını kapıp koyuvermedikçe, bu çözüm olanaksızdır, insanların yaşamalarını, daha iyi yaşamalarını sağlamak için devrim yapıyoruz diyerek herkesin birbirini öldürdüğü devrim dönemleri dışında böyle şey olmaz. Devrim zorbalığı getirir, tez elden yerleştirir, işte o zaman en şiddetli arzular zincirinden boşanır. Ama insanların büyükçe bir kesimi arzularını kapıp koyuvermek istemez, çünkü ya bu arzuları kendi kendilerine itiraf etmezler, ya yeterince güçlü değildirler ya da arzuları falan yoktur. Benim arzum yok ya da yeterli değil ya da artık kalmadı. Varsa bile, işletilmeye, aşırı yüklenmeye değmezler. Belki her şeye karşın birtakım arzularım var. Ama uykudalar. Hiç onları uyandırmak niyetinde değilim doğrusu. Ne gibi arzularım var? Rahat bırakılmak isterim. Başkalarının arzuları beni rahat bıraksın, peşlerine takıp götürmeye kalkmasın. Ben, öncelikle hiçbir şey arzulamamayı arzuluyorum. Oysa bir de bakıyorum ki, birtakım arzularım var. Neyse, kadınlara duyduğum arzu küllendi. Umarım tamamen küllenip gitmiştir. Ayrıca, arzularken de çok az arzulardım. Beni kadınlardan kurtaran da bu oldu, ama şarap içmeyi arzuluyorum işte. Bu, az da olsa çok hafif bir yaşama arzusu uyandırıyor ya da besliyor. Yoksa her şey çoktan sönmüş, ben ölmüş olurdum.

Öteden beri, gazetelerden ötürü mutsuz olduğumu düşünmüştümdür. Dünya denen gezegen kitlesel öldürmelerle, ayaklanmalarla, tutku suçlarıyla, yer sarsıntılarıyla, yangınlarla, anarşi ve zorbalıklarla dolu. Sonuç olarak, hemen her zaman suratım asık. Bütün bunlar, belki de fazla gazete okumaktan. Artık gazete falan okumayacağım. Gezegenin henüz alev almamış son toprak parçasında yaşadığımız için şanslıyız. Bundan yararlanalım. “Bir hiç uğruna yaşamaktan utanmıyor musunuz?” diye sormuştu günün birinde Pierre Ramboule ya da Jacques, unuttum şimdi hangisi. Kendimi yoklayınca, utanmadığımı fark ediyorum: Başkalarını birbirlerini kıyımdan geçirmeye çağırmak mı daha iyi, yoksa ellerinden

geldiğince yaşayıp ölmelerine izin vermek mi? Bu soruya karşılık verme gereği duymuyorum.

Oteldeki oda hizmetçisi kadın, kendisi gibi kambur bir kız kardeşi olduğunu söyledi, daha gençmiş, çalışmaktan korkmazmış, çünkü kamburunun dışında sağlığı yerindeymiş. Evimi yerleştirdiğim Châtillon Kapısı'na yakın bir yerde oturan kızın adresini vermişti bana.

Son bavulumu aldım. Otel sahibine veda ettim. Bir taksi çağırttım. Sokağa, yemek saati geldiği için işyerlerinden çıkan insanlara baktım. Eski çalışma arkadaşlarımın çoğu, patronun başka küçük şirketlerle ortaklaşa açtığı kantinde yiyorlardı öğle yemeklerini. Ben de birkaç kez gittim oraya, ringa balığıyla çok güzel patates salatası vardı. Yağmur çiseliyordu. Taksiye bindim.

Paris'i katetmek için amma zaman harcadık, ne kalabalık! Şu saatte, insanların çoğunun öğle yemeğini yiyor olması gereken şu saatte ne trafik. La Gare du Nord'dan Châtillon Caddesi'ne yol uzun. Hepsi birbirine benzeyen, küçük sokaklar birbirlerini kovalıyordu, insanlar da hep birbirlerine benziyordu. Birbirlerine benzeyen on binlerce insan belli, belirli hedefleri varmışçasına koşuyor, dümdüz yürüyorlardı. Adeta köpeklerle doluydu sokaklar. Yalnız, nereye gittiklerini biliyor gibi görünen köpekler böyle koşar. Saint-Michel köprüsünde yağmur dinmişti. Ecoles Sokağı'nda bulutlar dağılmaya başladı, güneş göründü. Ama her yerde, her yerde birbirlerine benzeyen aynı insanlar. Sanki bir ya da iki kişi sonsuz sayıda çoğaltılmıştı. Eve vardığımda saat biri on geçmekteydi. Bavulumla içeri girdim, kapıcı karı kocayı selamladım. Emekli bir çiftti. Adam iri, şişman, al yanaklı; kadın kısa boylu, beyaz saçlıydı, elbette hırçın ve her şeyden kuşku duyan bir hali vardı. Gerçekten kapıcı olduğunu sanıyordu. Evi almadan önce, binaya girip çıkarken görmüştüm kendisini. Kapıcı rolünü başka bir şey –mesela kadın– değilmiş gibi oynuyordu.

“Hizmetçiniz geldi Beyefendi, anahtarı verdim, yukarda, dairenizde şimdi” dedi.

“Evet, ben söyledim yukarı çıkmasını.”

Bavulla merdivenleri çıkmak pek güç değildi. Ağır sayılmazdı. “Kocam size yardım etsin...”

“Yoo, hayır, istemez.”

“Gerçekten istemiyor musunuz bavulunuzu taşımaya yardım edilmesini?” diye sordu kapıcı kadın.

Çıkarken üçüncü katta, soldaydı benim daire. Zili çaldım. Jeanne, ortalıkçı açtı. Sağda, karanlık girişten sonra, oturma odası vardı. Hava açmıştı, hiç bulut kalmamış, taşra kasabası sokağına benzeyen sokaktaki evlerin tepesinden engin gökyüzü görünmüştü. İki yaşlı kadın, evlerinin kapısında durmuş, konuşuyorlardı. Daha ileride, sağda, kaldırımda, emekliye benzer iki erkek tartışıyordu. Châtillon Caddesi'ne bakan diğer pencerede kalabalık, gürültü, otobüs vardı. Küçük taşra kasabası sokağının dinginliği ile caddenin gürültüsü arasındaki ayrımı yakaladım bir daha.

“Biliyor musunuz, çok uğraştım” dedi Jeanne.

“Evet” dedim, “döşeme iyi cilalanmış. Kaymamak için dikkat etmek gerek. Ama ben yeri cilalı severim. Tabak çanak dolabı da tertemiz, pırıl pırıl. Teşekkür ederim, Jeanne.”

Pardösümü çıkarmama yardım etti, götürüp koridordaki askılığa astı:

“Bunun yerini değiştirmeli Beyefendi. Askılığınız mutfağa çok yakın. Pardösüye yağ kokusu sinebilir. Et aldım kasaptan, şöyle bir dilim. Hazırlayayım mı size onu?”

“Yoo, hayır, hayır” dedim. “Onu yarın yaparız. Buzdolabına koyun. Yarın geliyorsunuz, değil mi? Hem yatağı yaparsınız, hem de evin pırıl pırıl parlatılmasını isterim. Ayrıca, temiz çarşaftan hoşlanırım, bulaşık görmeyi sevmem.”

“Evet” diye karşılık verdi kız, “gerçekten de, kaldığınız otelde her şey o kadar temiz değildi sanırım.”

“İşte bu yüzden her şeyi değiştirmek istiyorum. Bavuldakilere dokunmayın, yarın bakarız onların çaresine.”

Karnım açtı, sokağın başındaki küçük lokantayı tanımaya can atıyordum.

Tirabzanı tuta tuta, aşınmış haliya baka baka üç katı indim. Halının eskiden ne renk olduğu kestirilemiyordu. Zemin katta, yine kapıcı kadınla burun buruna geldim, kendisine gülümsedim, o da, yorumlanması zor, diş gıcirtısına benzer bir sırıtışla karşılık verdi. Daha lütfuna kavuşamamıştım, eh, belli bir zaman alır insanların sizi kabullenmesi. Koridora açılan camlı kapıyı açtım, dış kapısı açık koridoru geçtim, dingin sokakta sola, sonra bir daha sola sap-

tım, birkaç adımda kendimi gürültünün içinde buldum. Durakta insanlar otobüs bekliyorlardı, pek çoğu eve yemeğe gidiyordu herhalde, sonra başka bir otobüsle işe döneceklerdi. Koca bir kamyon bir süre görmemi engelledi onları. Yeniden göründüler, otobüs geliyordu, seğırttiler. Evimin yanında, birkaç yüz metre ötede, bir işyeri, ofisler vardı. Otobüse binmek, işe vaktinde yetişebilmek için yemeğe koşmak zorunda kalmayacağımı düşünüp kendimi kutladım. Artık bir işim yoktu. Küçük lokantanın kapısını ittim. Hemen bütün masalar doluydu, gidiş-geliş için otobüse binmek zorunda olmayan işçiler, küçük memurlar, arkadaşlarından daha dingin yemek yiyorlardı. Zaman kazanmışlardı. İçlerinden biri kalktı, masadan ayrıldı; köşeye, pencere dibine yerleştirilmiş, tek ya da iki kişilik küçük bir masaydı bu. Oraya oturdum. Sırtımı salona döndüm, bütün bu insanların yemek yiyişini seyretmekten pek hoşlanmıyordum. Önümde pencere olmasını yeğliyordum. Garson kız, kalkan adamın tabağını çatalını kaldırdı. Kırmızı şarap lekesi dolu kâğıt örtüyü yenisiyle değiştirmek üzere hemen geri geldi; bir tabak, temiz çatal-kaşık-bıçak koydu masaya. Zeytinyağlı patates eşliğinde ringa balığı, böf burginyon, camembert peyniri, yarım şişe Beaujolais. “Yoo yarım değil, tam getirin. Kalırsa yarına saklarsınız, çünkü her gün burada yemek niyetindeyim.”

Dışarıda araçlar aralıksız akıyordu. Sarı, siyah, kırmızı arabalar, nadiren taksiler, asık suratlı yayalar; genç kızlar, çok kısa etekli, cıvıl cıvıl, renkli elbiseler giymiş; neşeleri, hüzünlü ya da telaşlı yüzleriyle çelişen –işlerine dönüyorlardı besbelli– memur kızlar geçiyordu; belki daha başka kaygıları vardı. Hava oldukça kapalıydı. Yağmur yağmıyordu.

Bu sokağın günlük gösterisine ilk kez alıcı gözüyle bakıyordum galiba. Çok ilginç buluyordum bu gösteriyi. Hatta tutku verici. Çok kalabalıktı şu dünya, birbirinden ayrı onca yüz, görünüşe göre birbirinin aynı onca düşünce. Ya da hemen hemen aynı. Erkek arkadaş, kız arkadaş, yaklaşan tatili geçirecek yer bulma kaygısı, doğmak üzere olan, beklenmedik çocuk; daha önce doğmuş, karı koca çalışılıyorsa, yuvaya bırakılan çocuklar. Hâlâ çalışan şu yaşlılar. Küçük bir emekli maaşıyla emekliye ayrılmış şu yaşlı adam, pek uzak olmayan, kendisine kucak açan ölümü düşünen. Ne garip.

Yüzyıllardır böyle bu. Sonra öğrenciler, öğretmen hanımlar, beyler. Daha başka yerde, daha başka sokaklarda, daha başka mahallelerde, varlıklı insanlar. Evet ama, ben de varlıklı bir adamım, dedim büyük bir mutlulukla kendi kendime. Yoksullar mahallesinde varlıklı biri. Belki de başka bir yerde, örneğin on üçüncü bölgede, bir süre güzel merdivenli, nazik kapıcılı evlerde oturabilirdim. Belli bir iç kararı, hüznün, yorgunluk ve tiksinti ile, arabalı ya da arabasız, sağa sola seğırtten, durdukları yerde duramayan insanları seyretmenin verdiği şaşkınlık arasında kalakalmıştım. İşte böyle, durmadan sağa sola seğırtiyorduk, ne garip şeydi bu! Zeytinyağlı patates eşliğinde ringa balığını getirdiler, bu da beni daldığım o düşe benzer şeyden uyandırdı. Şarabımı getirdiler, hemen bir kadeh doldurdum. Alıp ağzıma götürmeden bulutun biri aralandı, güneş gelip masamın beyaz örtüsünü, tabağı, ringa balığını, şişeyi aydınlattı. Kadehi bir dikişte bitirdim, bir anda güneş de içime girmiş gibi oldu. İnsan şöyle kıyıda durur, yalnız izlerse, pekâlâ neşelenebilir. Daha gençtim, pek çok güneşli gün görebilirdim. Başımı çevirip masalardaki insanlara baktım. Işık değişince değişmişlerdi. Yeniden tabağıma döndüm. Her zamanki gibi, canım çekmediği halde, alışkanlıkla yemeğe gelmişim. Şimdiyse, ansızın, güneşten ötürü, karnım acıkmıştı. Bof burginyonu iştahla yedim, peyniri de öyle, şişedeki bütün şarabı içtim, gereksiz bir kahve içtim, çünkü sevmem. Bundan ötürü, kahveden sonra, taze kremalı, çikolatalı bir pasta ısmarladım. Bir süre daha oturdum, sokaktaki bütün bu insanlara baktım, daha önce hiç adam görmemişçesine. İyi hissediyordum kendimi. Çok iyi hissediyordum. Çıkıp gitmekten hoşlanmıyordum ama gitmeliydim, lokantada bir tek ben kalmıştım. İstemeye istemeye kalktım, geçerken lokanta sahiplerini selamladım ve kendimi sokakta buldum. Evde, kanepeye oturup ya da uzanıp pencereden bakabileceğimi düşününce içim sevinçle doldu. Köşeyi döndüm, küçük evlerle bahçelerini karşımda buluverdim, o anda uzun bir yolculuk yapmışım gibi bir duygu uyandı içimde yine, eve girdim. Kapıcı kadın perdeyi araladı, beni gördü, kapadı. Merdivenleri çıktım, küçük bir köpekle dışarı çıkan bir hanıma rastladım: Köpek beni görünce havlamıştı. “Hişt, uslu dur bakayım” dedi kadın köpeğe, sonra bana döndü:

“Özür dilerim Beyefendi, tanımadığı insanlara havlıyor ama sonra alışıyor.”

“Zarar yok, Hanımefendi, zarar yok.”

Bir kat daha çıktım, zili çaldım, açan olmadı. Demek ki Jeanne gitmişti. Sağ cebimden anahtarı çıkardım, kapıyı açıp girdim. Saldondan hafif bir ışık geliyordu. Güneşli odaya girdim. Gerçekten iyi çalışmış kız, her şey tertemiz ve pırıl pırıldı; döşeme, masa, büyük tabak çanak dolabı, her şey. Ansızın, akşam gazetesini almadığımı anımsadım. Yeniden girişe yollandım, kapıyı kilitledim, üç katı indim. Kapıcı kadın perdenin ardından bana bakıyordu. Köşe başına gittim, sola döndüm, sonra bir daha sola saptım, gazete ve tütün satıcısı caddenin öteki tarafındaydı. Bir an bekledim, otobüslerle iki motosiklet kırmızı ışıktaki durunca karşıya geçtim, gazetemi aldım, geri döndüm. Diğer kaldırımında arabaların durmasını bekledim. Caddeyi geçtim, sağa saptım, birkaç adım gittikten sonra bir daha sağa saptım. Biraz yürüdüm. Eve girdim. Kapıcı kadın yine perdeyi araladı, bana baktı. Başımı ona doğru çevirdim. Bana baktığını gördüğümü fark edince perdeyi örttü. Birinci kata çıktım, kanepede bir şeyler içmek istedi canım. Jeanne’a içki almasını söylemeyi unuttum. Bir daha mı inecektim aşağıya? Birkaç saniye duraksadım. Sonra inmeye karar verdim. Aşağı indim, kapıcının penceresine baktım, bu kez beni görmez umuduyla. Kadın yine araladı perdeyi, sonra çok daha hızla örttü, perde hafifçe sallandı.

Koridoru geçtim, sola döndüm, birkaç adım gidip bir daha sola saptım; lokantanın önünden geçtim, yola devam ettim; köşe başında, içki satılan bir dükkân vardı. Şans eseri dükkân kapanmamıştı. Bir şişe konyak aldım, geri döndüm, yine küçük lokantanın önünden geçtim, sağa, sonra bir daha sağa saptım, köşeyi döndüm, şişeyi saklayarak, en saygı uyandırıcı görünüşümle eve girdim. Kapıcı kadın perdenin ardından tek gözünü uzattı. Yine birinci kata çıktım, soluk almak için bir an durdum, ikinci kata çıktım, biraz daha soluk almak için ikinci katın sahanlığında durdum. Sonra, elim tırbazanda, üçüncü kata çıkmaya başladım. Benim sahanlığa vardım, soldaki dairemin kapısına yöneldim, sağ cebimde anahtarı aradım, yoktu. Bir an aklım başımdan gitti. Sol cebimde aradım. Oradaydı. Oraya koyduğumu anımsadım. Konyak şişesini paspasın üstüne koydum, kapıyı açtım, sonra içeriden kilitledim. Merdivende kimseye rastlamamıştım, insanlar işte olmalıydı. Oturma odasına girdim, içki şişesiyle gazeteyi kanepenin yanına koydum, girişe döndüm, pardösümle şapkamı çıkardım. Geri geldim, dolaptan bir kadeh

aldım, kapağını kapattım, masanın çevresinden dolaşıp kanepeme yollandım. Kanepeye, pencere dibine uzandım. Pabuçlarımı çıkarmak için doğruldum, sonra yine uzandım mavi kanepeye. Dolaptan aldığım kadehe konyak koymak üzere şöyle yarı doğruldum, şişenin ağzını tekrar kapattım, iki dikişte kadehteki içkiyi bitirdim, gazetemi aldım, yeniden uzandım. Kanepenin arkılığı yüksekti, yeşil çoraplarımı seyrediyordum. Birinci sayfada bir uçak kazası vardı. Uçağın biri, Büyük Okyanus'ta bir yerde, içindeki yirmi beş yolcu ve yedi mürettebatla kaybolmuştu. İki hostesin fotoğraflarına baktım. Fotoğraflar kötüydü. Bunlardan, kızların güzel olup olmadıkları anlaşılmıyordu. Güzeldiler herhalde, çünkü ayrıca biraz bilgi vardı gazetede. Birinin boyu bir altmış yedi, diğerininki bir yetmiş ikiydi. Sarışındılar. Bu, son yılların en büyük uçak kazalarından biriymiş. Nicedir bu kadar büyüğü olmamış. Hostes kızı, boyu bir altmış yedi olanı getiriyordum gözümün önüne. Bir yetmiş iki boy, belki de, bir kadın için çoktu. Kız belki Lucienne'e benziyordu. Güzel bacakları vardı herhalde, deniz mavisii üniformasıyla deniz mavisii kepi ona müthiş yakışıyordu mutlaka. Gözleri mavi miydi, yoksa siyah mı? Maviydi herhalde, çünkü İngiliz, hayır Amerikalıymış. Ben topu topu iki kez binmişim uçağa: Marsilya'ya gitmek içindi ilki, ama uçakta rahat etmediğimden trenle dönmüştüm. İkinci kez, can vermekte olan teyzemin teyzesini görmek için Nis'e giderken binmişim. O sefer daha rahat etmiş, daha hoşnut kalmışım. Yolculuk iyi geçmişti, bulutların üstünde, masmavi gökteydik. O sefer de dönüşte uçağa binmemişim. Üç dostla birlikte, arabayla dönmüştüm: Ellilik bir çiftle, yirmi beşinde, tıp öğrenimini bitiren oğullarıyla. Daha uzun yolculuklar yapmalıydım, yapabiliirdim de. Şimdi artık varlıklı olduğuma göre, bundan sonra yapmalıydım: Japonya'ya, Güney Amerika'ya gitmeliydim. Gideceğim, dedim kendime, bir süre dinleneceğim, birkaç ay, belki bir yıl, ondan sonra belki başka bir yaşama başlayacağım; serüvenli, eğlenceli bir yaşama, ama şimdi değil. Daha öyle uzun şeylere girişecek, bir yolculuk acentesine telefon edecek, kalkıp oraya gidecek, pasaport alabilmek için birtakım kâğıtlar dolduracak durumda değildim. Yolculuğa uygun giysiler al. Güzel mi güzel giysiler. Daha sonra. Kanepemden mavi göğü görüyordum, buydu bana yolculuk arzusu veren. Oysa, kanepede kendimi rahatsız hissettiğim de söylenemezdi. Yeniden gazeteyi aldım elime: Yine bir çocuk kaçırılmıştı, her

yanda savaş vardı. Bencilim, dedim kendi kendime. Savaşa katılmak zorunda olmadığım için müthiş mutlu hissediyordum kendimi. İnsanın üstüne titrediği çocuğunun olmaması da ne büyük şanstı; ama şimdilik, şimdilik, nasıl da mutluydum işe gitmediğim için. Kimse zorlayamaz artık beni buna. İkinci bir kadeh konyak daha içtim, göğe baktım, caddede sağa sola seğirten insanlara bakmak için doğrudum, sonra öteki pencereye yöneldim, yine küçük evli dingin sokağa baktım. Üçüncü konyak kadehimi yuvarladım, şişe- nin ağzını tekrar kapattım, götürüp tabak çanak dolabına koydum. Biraz yürüdüm, birkaç kez masanın çevresinde döndüm. Işık, konyak, özgürlük beni sevinçten uçuruyordu. Dışarı çıksa mıydım? Işe gidip arkadaşları beklese miydim? Yok yahu, iyiydim böyle. Vaktim vardı. Yeniden kanepeye uzandım. Bir süre öyle kaldım. Kimi zaman gözlerimi açıyor, kimi zaman yumuyordum, düşsüz bir düş kurmaydı bu. İçim geçmiş.

Sonra kalktım. Oturma odasından çıktım, bir dirsek yapan uzun koridoru geçtim, yatak odasına bir göz attım. Beyaz üstüne basılmış gül resimleriyle süslü duvar kağıdıyla kaplıydı. Çok severim çiçekleri. Eğer asıl seven duvar kâğıtçısı değilse elbet. Ama ben de, yatağın, koltuğun, duvarların çiçekle bezenmesinden yanaydım. Sabah uyanıp dört bir yanında çiçek görmek iç açıcıdır. İnsana kırları anımsatmaz, ama bana çocukluğumdaki bir bahçeyi anımsatıyordu, annemle babamın bahçe meraklısı bir dostu oraya bin türlü çiçek ekmişti. Ama bunları yarın sabah uyanınca görürdüm. Çok uzun olan karanlık koridora döndüm yeniden. Yatak odasından sonra sağda banyo vardı. Banyoya girdim, iki saniye durdum orada; benim banyom bu, dedim kendi kendime, her sabah otelde olduğu gibi, kuyruğa girmeme gerek yok artık banyoya girmek için. şu karanlık koridoru da seviyordum, giz dolu bir havası vardı, insan orada seve seve dolaşabilirdi. Sonuna dek gidip geri dönmek, sonuna dek gidip geri dönmek insana, güzel odalıkların efendilerinin odasına gizlice süzöldükleri bir yeraltı geçidinde ya da gizli koridorlarda dolaşıyormuş hissini veriyordu. Yeniden oturma odasındayım, önce caddeye, sonra ara sokağa baktım. Kararsızdım. Biraz acele edersem, işten çıkan eski arkadaşlarımın bir ikisini yakalayabilirdim. Bir an düşündüm, sonra yeni mahallede, evin yöresinde görülecek daha başka şeylerin bulunduğuna karar verdim. şimdiye dek yalnız ara sokakla caddeden geçmiştim. Oturduğum apartmanın yakınındaki

binaların çevresinde dolaşmamıştım daha. Şu sonbahar başlangıcında, henüz ortalık aydınlıktı. “Hayır, hayır, işyerine gitmeyeceğim.”

Büyük odaya döndüm. Göğün mavisi deminkinin aynı değildi. Güneş ona artık az önceki parlaklığı vermiyordu. Güneş artık göğü parlatmadığı zaman onun bir çatı olduğunun yeniden bilincine varıyordum. Dünya başka bir kürenin içindeki bir küredir, o küre de başka bir kürenin, o da başka bir kürenin, o da... Bir kürenin sonluluğunu, başka bir kürenin sonluluğu içinde, onu da başka bir kürenin sonluluğu içinde, onu da daha başka bir kürenin sonluluğu içinde tasarlamaya çalışmak, bütün bu sonluluklar birbirine sonsuz şekilde bağlı olduğundan, midemi bulandırıyor, başımı döndürüyordu. Baş dönmesi. Evreni tasarlayamamak, var olanın nasıl olduğunu bilememek, kabul edilebilir şey değil. Nesnelerin biçiminin bizim onları görüşümüze bağlı bulunduğunu bilişimiz de cabası... On iki yaşımdan beri belirli aralıklarla bu soru kafama takılıyor, bana iğrenç bir güçsüzlük duygusu, mide bulantısı veriyordu. Sokaklarda dolaşan ya da otobüslerin ardından koşan şu insanlar nasıl yapıyorlar acaba? Herkes bunu düşünmeye, daha doğrusu düşlenmeyi düşünmeye kalksaydı, hiç yerlerinden kıpırdamazlardı. Daha önce kendi kendime, düşünmeyelim, çünkü düşünemeyiz, demiştim. İnsanlar düşünülmeyen olanı es geçiyor ya da unutuyorlar, düşünülmeyen olandan yola çıkarak düşünüyor, düşüncelerini işte bu düşünülmeyen olanın üstüne oturtuyorlar, işte benim için bu da düşünülmeyen bir şey. Oysa aritmetiği, geometriyi, cebiri bulmuşlar. İyi ama, cebir de insanı uçuruma sürüklüyor... Peki ama, makineler yapmışlar, toplumlar kurmuşlar; mutlak soru, karşılığı olmayan soru umurlarında bile değil.

Belki de, aptalca bir kendini beğenmişlik düşünülmeyecek şeyi düşünmeye kalkmak. İyi ama, kendini beğenme diye bir şey de yok ki, nedir kendini beğenme? Her neyse, sonuç olarak, bir türlü yola koyulamıyorum. Dünyanın sonundaki duvarın önünde sanıyorum kendimi, duvarın öte yakasını unutmamalı. Duvardan ayrılmaya karar veremiyorum bir türlü. Belki de bir hastalıktır bu. Tek başıma kaldım bu duvarın dibinde. Sersemin biri gibi, tek başıma. Onlar, yol alıyor, toplumlar düzenliyorlar, şöyle böyle, ama doğru; ayrıca olağanüstü makineler var. Bense, duvara bakmaktan başka iş yapmıyor, dünyaya sırtımı dönüyorum. Evet, daha önce, kendi kendime madem düşünmek mümkün değil, o halde hiçbir şey düşünmeye-

yim demiştim. Garip şey, insanlar dñnyanın, evrenin, yaratıkların son derece doğal ya da normal, verili olduğuna inanıyorlar. Ve onlar bilgin, bense tembel öğrenci, cahilin teki. Kodesteyiz, evet, hiç kuşku yok, kodesteyiz. Her şeyi bilmek istediğim için hiçbir şey bilmiyorum. Belki onlar bu soruya bir karşılık vermeyi becerirler, kim bilir? Onlarca ya da yñzlerce kuşak sonra, kavranamaz olanı kavrayacak, dñřlenemez olanı dñřleyecekler. Çalışmayı, otobñse binmeyi, kitap yazmayı, hesap yapmayı, yıldızları fethe çıkmayı bırakmıyorlarsa, mikroskoplar bir sonsuz kñ keşfediorsa bu, bilinçsiz ve doğal bir biçimde sñz konusu hedefe varacaklarını hissettiklerini gñsterir. Bense, onların hiçliğe yaslandıklarını sanıyorum, eh, hiçlik de bir laf alt tarafı. Hakkında hiçbir şey sñylenemeyecek şeylere hiçbir anlama gelmeyen birtakım adlar veriyoruz, haklarında hiçbir şey sñylenemeyecek hilere. Sonsuz kñ... Aklım fikrim sonsuz bñyñkтейken, kalkıp bir de sonsuz kñe kafamı takarsam...

İşte bu sersemce dñřñnceler engelledi ilerlememi, yaşamdaki nesnelerden haz duymamı. Yo, ama doğru değil bu! Bana, hiç değilse haz veren birtakım şeyler var yeryñzñnde. Ama dayanamıyordum artık bu sıkıntıya. Sonluluęun bulantısı ile sonsuzluğun bulantısı adını verdiğim şeye dayanamıyordum artık. Herkes, on ùñnde, on beşinde, on sekizinde bu aşamadan geçmiştir. Aslında aşmamışlardır bu meseleyi, ñnkñ sñz konusu, tam da aşılamaz olandır, ama artık dikkate almamışlardır: Ya bu mesele onlara artık vız gelmiş ya da unutmuşlar. Kimileri de hiç aklına getirmemiştir bunu. Örneğin siyasetçiler. Bunlar ya şurada ya burada ya da evlerindedirler. Sonluluk onlara yeter de artar. Onlardan daha iyi biri olduğumu sñylemek istemiyorum. Bu, onların benden iyi olduğu anlamına da gelmez. Hiçbir anlama gelmez. Evet, benim için, hiçbir anlama gelmez bu. Mutlak değerler diye bir şey yoktur. Bir kñrenin içinde bir kñre olan, o da başka bir kñrenin içinde olan, o da başka bir kñrede olan şu kñrede. Al sana yine o korkunç baş dñnmesi. Tabak anak dolabına doğru yñrñdñm. Kapağını atımdı, konyak şişesini aldım. Arka arkaya beş kadeh içtim. Tanrım, ne gñzel şeydi bu. Bñtñn sorular eriyip gidiyor, kendimi sıcacık, mutlu, yo hayır, mutlu değil, bñtñn şu sorulardan kurtulmuş hissediyordum. Artık yalnız şu kñrenin değil, insanı sarıp sarmalayan sıcak içki òrtñsñnñn tutsağıydım. Ama bulantı

yok olmuştı. Düşünülmez olanı düşünmüyorum artık. Ya da bu, zihnimden uzaklaşıyor. Belki de bir lanettir oturup yalnız duvara bakmak. Şimdilik lanet yok oldu. Ah nasıl isterdim hep böyle kalmayı, herkes gibi olmayı! Kanepeye uzanmak istiyor, ama yatarsam ertesi güne dek uyuyacağımı biliyordum. Hayır, sokağa çıkmalıyım. Lokantaya gitmeliydim.

Öte taraftan dolaşarak gittim, böylece mahallenin öteki sokaklarını gördüm. Küçük evlerin bulunduğu –iki üçü, küçük dağ evlerine benziyordu– şu taşra sokağından sonra sağa döndüm. Son derece temiz evlere, dörder katlı sosyal konutlara komşu, leş gibi evlerinden ötürü insanın içini karartan bir sokaktı bu. Kasklarını giymiş motosikletliler, bugünlerde gösterilen ve gençleri sağa sola dehşet salmaya sevk eden bir Amerikan filmindeki gibi topluca dolaşmaya hazırlanıyorlardı. Beş altısı tek elleriyle motosikletlerini tutmuş, çevresinde toplandıkları, bozulduğu belli olan bir motosikletin çevresinde gürültü çıkarıp eğleniyorlardı. İki üç motosiklet daha gürledi, çok etkili bir biçimde gerçekleşen saldırgan niyetini acıyla fark ettiğim bu korkunç araçlardan, bu müthiş gürültüden hızla kaçtım. Yürüyüşlerinden, bistrolara takılmış oldukları anlaşılan tulumlu üç dört işçi evlerine dönüyordu. Birden burjuva hissettim kendimi. Ve kendimi burjuva hissetmekle bir kusur işlemişim gibi mutsuzluğa kapıldım. Ne kusuru? Bildiğim şeyi, yani kusur musur olmadığını istediğim kadar kendi kendime tekrarlayayım, akıl yürütmem akıl dışılığıma ulaşamıyordu bir türlü. Budur işte karşıt görüşlü kişi ve gazete dediğimiz! Elinizin tersiyle ittiğiniz, ama önünde sonunda bir delikten beyninize sızan ve sizi etkileyen beylik düşünceler nasıl da güçlü! Kusur musur yok ortada. Hiç kimse hiçbir şeyden ötürü suçlu değil. Ya da herkes, her şeyden ötürü suçlu: Bu da aynı şey demektir. Ama nasıl da güçsüzdürler suçlu olmadıklarını düşündükleri halde kendilerini öyle hissedenler. Akıl ile akıldışı arasında ne müthiş bir kopukluk var. Kendilerini suçlu hisseden, aynı zamanda suçlu olduklarına inananlar gidip teslim olsunlar, işlerinden çekilsinler. Kim tutuyor onları, gidip canlarına kıysınlar. Oysa ben, kafası karışık adam...

Sokağın başında sağa döndüm ve kendimi daha geniş, neredeyse cadde kadar geniş, emeklilerin oturduğu taşra sokağına paralel bir sokakta buldum. Bu sokak da pek iç açıcı değildi. Pek az konut, buna karşılık bir sürü, kocaman atölye ya da depo vardı. Ayrıca,

fabrikanın arkasında, sol kaldırımında birtakım binalar vardı. İşçiler çıkıyordu bu binalardan. Tek bir bistro yoktu. Ana caddeden, lokantanın bulunduğu caddeden geçen otobüslerin garajı vardı. Pembeler giymiş bir genç kız sokağın tüm görünümüyle çelişiyordu. Birkaç da yapraklı ağaç vardı, ama toz içindeydiler. İşçilerin giriş çıkış saatlerinde epey canlanan bir sokaktı bu, özellikle kocaman kamyonlar ve bisikletli işçiler geçiyordu. Hava daha da kararmaya başlamıştı. Yüz metre kadar yürüdüm, köşeye geldim, sağa döndüm. Pencereden gördüğüm, artık bir bakıma içli dışlı olduğum caddeye çıkmıştım. Aylardır, yıllardır oradan geçmiş gibiydim. Gerçi daireyi satın almak için de gelmiştim, ama bu caddeyi, topu topu, alıcı gözüyle baktığım bu sabahtan beri tanıyordum. Gelip geçenler arasından lokantaya yollandım. Karşıda, caddenin diğer tarafında, otobüs durağında aynı insanlar vardı. Lokantanın kapısını açtım, masamın boş olup olmadığına kaygıyla baktım. Boştu, sevindim. Benim masam olacaktı bu. Lokanta şimdiden kalabalıktı, lambalar yanmıştı. Aralardan geçip köşeme süzüldüm, şapkamı askılığa astım, oturdum. Dışarıda, sokak lambaları da yavaş yavaş yanıyordu. Garson kız yanıma yaklaştı, beni tanıdı:

“Öğleyin de buradaydınız, değil mi?”

“Evet. Her gün geleceğim. Bu masayı bana ayırabilir misiniz?”

Böyle küçük lokantalarda bunun yapılamayacağını söyledi. Ancak büyük lokantalarda masa ayırtılıyordu. Ama yine de, ben erken gelirim, ayırmaya çalışacaktı. Birtakım düzenli alışkanlıklarım bulunduğunu, örneğin öğle yemeğine saat yarımında, akşam yemeğineyse yedide gelebileceğimi söyledim.

“Alışkanlıktan hoşlandığınız belli” diye karşılık verdi. Ama çok garip buluyordu beni. Mönüyü uzattı. Öğleyin patates salatasıyla ringa balığı yemiştım, değişiklik yapmak istedim, bir sardalya ısmarladım, ardından da pürelı bıftek ve romlu bir baba tatlısı. Ve elbette bir şişe de Beaujolais.

“Epey düşkünsünüz boğazınıza” dedi garson kız.

“Haklısınız, iyi yemeği severim, sizde de yemekler iyi. Ayrıca, şarabınızı da sevdim.”

“Bizim patronun tanıdığı bir şarap üreticisi var, adam şarabı doğrudan buraya gönderiyor, ayrıca bizim burada her şey taze ve temizdir. Baksanıza ne kadar müşteri var. Hepsi hoşnut görünüyor, iştahla yiyor. Mahallenin en iyi lokantasıdır burası. Bir de birahane

var, ama sinek avlar. Bir lokanta daha var, ‘han’ diyorlar, şık olmaya özeniyor.”

Patronun karısının kardeşi, yani baldızı olduğunu söyledi bana. Yeğenlerinden biri daha çalışıyordu lokantada, tezgâhtaydı. Toptan alımları patron kendisi yapıyor, yiyecekleri getirtiyordu.

“Ailecek çalışmak daha iyi, insan daha kolay anlaşıyor. Hadi ben gideyim, işim var. Siparişinizi hemen getiriyorum.”

Başımı pencereye doğru çevirdim. İnsanların gelip geçişini izlemek eğlenceli. Gündüzü yeğliyorum. Alacakaranlık içime sıkıntı veriyor. Bir sürü insanın –her türden insanın– gelip geçişini izlemek size güç verir, yüreğinizi pekiştirir. Ben küçükken, geceleri korkardım. O zaman annem beni sokağa çıkarır, alışverişe götürürdü. Elimden tutardı. Kalabalık bir sokaktı; biraz buna benzerdi, ama daha dardı. Annem haliyle, mahallede epey insan tanırdı. İki bir durur, kadının ya da komşunun biriyle iki çift laf ederdi. Satıcıyla da azıcık laflardı. Sokak iyi aydınlatılmadığı için ortalık yarı karanlıktı, ama buna karşın o gürültücü kalabalık içime su serperdi. O karaltıların, o varlıkların çoğu yok artık. Hayaletlerle dolu bir sokak anımsıyorum. Ansızın, bugün sokaktan geçenler de gözüme hayalet gibi göründü. Yalnız birer hayalet. Yüreğimin daraldığını, içimin sıkıntıyla dolduğunu hissettim. Korkuyordum. Hiçbir şeyden. Her şeyden. Neyse ki, sardalyayla şarap geldi. Buyurun, dedi garson kız. Kendi eliyle bir kadeh beaujolais doldurdu. Sonra gitti. Şarabı içtim, bir kadeh daha doldurdum. Artık daha iyiydim. Neşeye benzer bir şey belirmişti. Her zaman böyle neşeye doğru birtakım hareketler, mutluluk sıçramaları yaşarım, ama yeterince güçlü değildirler, dolayısıyla hareketler yarıda kalır. Kendimi hüzünden ya da korkudan kurtarmak için bir yöntemim vardı, her zaman işe yaramazdı. Çevremdeki nesnelere, kişilere, elden geldiğince dikkatli bakmaktı bu yöntem. Dikkatimi onlar üzerinde toplamaktı. Çok, ama çok dikkatli bakmaktı; ansızın, bütün insanları ve dünyayı ilk kez görüyormuş gibi olurum. İşte o vakit her şey anlaşılmas ve alışılmamış oluverirdi.

Gördüğüm bütün yolları, kentleri, sokakları, insanları, nesneleri unutmaya çalışarak dikkatimi bir noktaya toplamaya çalıştım. Yeryüzüne fırlatılıp atılmışım ve sanki ilk kez bilincine varıyor-

dum bunun. Zaman zaman kapıldığım dünyanın yabancılığı duygusunu yeniden duymak istiyordum. O vakit, sanki bir gösteri karşısındaymışım, her şeyden ayrıymışım, uzakmışım, hiçbir şeye katılmıyormuşum, şimdiki oyuncu ya da yardımcı oyuncu, hepimizin genellikle, alışkanlıkla olageldiğimiz oyuncu değilmişim duygusuna kapılırdım. Dünyayla çevrili, ama dünyada değil. Bu, duyduğum büyük sıkıntıyı zaman zaman arttırır, ama çoğu kez, tam tersine, yok ederdi. İstemsiz ve sürekli yargı diye bir şey yok artık, çünkü her seferinde şu evrensel makine, şu insanlar, şu sokaklar, şu hareketler güzel ya da çirkin, iyi ya da kötü, elverişli ya da elverişsiz, tehlikeli ya da güven verici gelir bize. Böylece, belli bir ruhsal yansızlığa ulaşıyordum. Ya da estetik bir yansızlığa. “Onlar” benzerim değildiler artık, insanların lokantada söyledikleri sözleri anlamamaya çabalıyordum. İşittiklerim yalnızca gürültü ya da bir yabancı dilin sesleriydi. Her şey kaçak görünümlere dönüşüyordu, bunlardan başka bir şey olmuyordu, bir tür hiçlik yanılsamasıydı. Öteki insanlar sokaktan, sokağa benzer bir yerden, mekâna benzer bir yerden, ilk ve son kez geçiyorlardı. Gerçekten var olan bir tek ben vardım. Gerisi seçilmiyordu, “bütün bunlar”dı. Hah, yine gelip tasarlanamaz olanın duvarına dayanmıştım. Neredeyiz? Ben neredeydim? Evet, tabaklar, bıçaklar ve çatallar ve otobüsler ve gelip geçenler ister birtakım şeyler olsun, ister neye yarayacağını bilemediğimiz, artık kullanamadığımız bir şey olsundu! Var olan bir tek bendim. Diğer insanlar geçip gözden kayboldukça, gerçek olamayacak şu girdap içinde biricik varlık gibi hissediyordum kendimi. Gerçek, benim doldurduğum bir tür boşluğa dönüşüyordu. Ben’in esenlik duygusu veren bir genleşmesi, ve “bütün bunlar” gözüme şöyle yarı var, yarı yok göründükçe, var olduğum konusundaki kesin inancım daha da pekişiyordu. Ama bu esenlik duygusunu dizginlemem gerekiyordu, yok etmem değil, ama gerçekten dizginlemem. Yoksa, öyle boyutlara ulaşırdım ki, varoluşsal diyebileceğimiz mekânı kaplayıp yeniden tasarlanamaz olanın görünmeyen duvarlarına dayanırdım. Söylemek istediğimi tamı tamına dile getirebiliyor muyum, bilmiyorum. Bu durum için söylenecek bir şey yok. Belki başka şey ya da başka şey de demek istiyorum. Bir tür akıl bana tek başıma var olamayacağımı söylüyordu. Diğer insanlar da, tıpkı benim gibi birer “ben”diler, diye kulağıma fısıldamaya devam ediyordu bastırmak istediğim akıl.

Kendimi yalnız, kozmik olarak yalnız hissettiğim, kendi kendimin yaratıcısı, tanrısı, hayaletlerin efendisi gibi hissettiğim zaman tehlikenin dışında hissediyorum kendimi. İnsan genellikle, yalnızlıkta yalnız değildir. Geri kalan şeyleri de yanında getirir. Diğer insanlardan ayrıdır, ayrılık mutlak yalnızlık değildir, bu kozmiktir; öteki, küçük yalnızlık, toplumsaldır. Mutlak yalnızlıkta, başka bir şey yoktur. İnsana işkence eden, anılar, görüntüler, başkalarının varlığıdır. Bunlar canını sıkar insanın. Can sıkıcı, dayanılmaz bir yalnızlık vardır, başkalarına başvurduğumuz, onlara seslendiğimiz, gereksinim duyduğumuz, varlıklarına inandığımız için onlardan kaçtığımız yalnızlıktır bu. Başkalarından korkarız, dolayısıyla, ellerindeki silahları almak istercesine üstlerine yürürüz. Ama ben tanrı değildim, ve bütün o kaçamak görüntüler ile bu görünüşü ben uydurmuyordum, “insanlar” getirip bana sunuyor, önüme koyuyorlardı onları. Şu insanlar lafı. Oysa asıl uyduran onlardı. Ben katlanıyordum, katlanmamaya çalışıyordum, oyuna katılmadan, kenarda durup sadece bakıyordum, ama bu oyunu hesaba katmak zorundaydım.

Oysa, daha yeniden katılmamıştım, varoluş tarafından bütünüyle yutulmamıştım şu evrene benzer şey tarafından, birkaç saniye için dışarıdaydım henüz. Sesler hâlâ belirsiz mırıltılar, insanlarsa hayaletlerdi. Sonra ansızın düştüm. Bir anda, sıradanlık sıradan oldu, ben de bunun içindeydim. Nesneler yeniden kimliklerine büründüler. Öteki yere dönmek için çabaladım, bu işin hiçbir ad taşımadığı yere. Daha bir dikkatle, gözümü ayırmadan, örtünün üstündeki kırmızı şarap lekesine baktım. Daha önceleri başarıyla gerçekleştirmiştım bu deneyi. Bütün iş, söz konusu nesneye ne olduğunu unutana dek bakmaktaydı. Bir şarap lekesi olmaktan çıkacak, öteki nesne üzerindeki, örtü üzerindeki, artık ne bir örtü, ne beyaz bir yer, ne bir lekenin yeri olan nesne üzerindeki “bilmem ne” olacaktı. Böylece, öteki yerdeki mekâna benzeyen şu betimlenemez nesne içindeki mekândan, çok değilse de, şöyle azıcık bir şey çekip çıkaracaktım. Bu da beni öteki yere bağlıyordu. Dikkatimi bir noktaya toplayamıyordum. Belki de yanımdan geçerken, “Bifteğini yemiyor musunuz?” diye laf atan garson kız yüzünden. Oysa, öteki yere iyice yerleştim mi, her şeyi oraya sürüklerim; önemli ya da önemsiz cümleleri, insanların, el kol hareketlerine benzese de artık öyle bir şey olmayan el kol hareketlerini. Çoğu kez, yeterince

uzun süre ve yeterince hızlı, at ya da masa sözcüğünü yineledim mi, kavram içeriğini kaybediyor, anlattığı şey yok olup gidiyordu. Hayır, bu akşam sökmüyordu bu iş.

“Yoo, yiyorum” dedim garson kıza, “hatta tatlımı, hemen ardından da, ama hayır, yanında bir de kahve getirebilirsiniz.” Sesler yeniden sertleşip keskinleşmişti, oysa az önce belirsiz bir mırıltı içinde yok olup gitmişlerdi.

Ee, geri kalan her şey de yerli yerindeydi, tavandaki lambalar kıpırdamıyordu, bir yer sarsıntısı bile yoktu. Bu türlü denemelerin ilk başlarında, on beş ya da on yedi yaşındayken, öteki yer daha çabuk geliyordu. Çoğu kez, bir tür ışıklı hâle oluyordu. Öteki yer gittikten sonra, uzun süre, günlerce, ışıklı bir dünyanın anısını saklıyordum. Bunun var olduğunu, hâlâ oralarda bir yerlerde durduğunu, bunu yeniden bulabileceğimi kesinlikle biliyordum. Günlerce, hatta haftalarca saklıyordum sevinçli anısını. Şimdiyse, büyük bir güçlkle ve pek ender olarak o duruma gelebilirim, yok olup gidişi beni kararsızlık, bitkinlik, bir tür üzüntü içinde bırakıyor. Hatta, duyduğum şeyi duyduğumdan bile emin olamıyorum. Bunun doğru olmasından da. Her şey eski kimliğine kavuşmuştu, her nesneye kendi adı verilebilirdi. Yemeğimi bitirdim, kahvemi içtim, peki şimdi ne yapmalıyım? Varoluşun önümüze getirdiği ufacık şeylerden haz duymayı öğreten bir bilgelik var. Ben de, uzun süre, bu ilkeyi kullanarak yaşamıştım. Sonra, varoluşun önümüze getirdiği küçük şeyler karşısında da, büyük şeyler karşısında da pek fazla yere serilmemeyi öğrenmiştim. Ancak, günlük yaşama katlanmak kolay değil, ama her şeye karşın, aylıklık çalışmaya yeğlenmeliydi sanırım. Çaba ile can sıkıntısı arasında, ben hep belli bir can sıkıntısını seçiyor, yeğliyordum. Bu akşam, lokantadan ayrılmak yine epey güçlü benim için. Telvesi bol bir kahve daha istedim. Benimkinin dışında bir tek dolu masa kalmıştı; bu masada hallerinden, milyonlarca benzerleri gibi sevdalı oldukları anlaşılan iki genç oturuyordu.

Gitmeye razı olmak gerekiyordu. Hesabı çoktan ödemiştim. Askılıktaki şapkamı aldım. Dostluk gösterse de, beni kalkmış görünce şöyle bir oh çeken garson kıza hoşça kalın dedim. Kız belki de sinemaya gitmek ya da televizyon karşısında erkek arkadaşıyla oturmak istiyordu. Hah, ben de bir televizyon kiralayayım, geceler daha az uzun olsun, daha kolay uyuyabileyim diye.

“Aman, Beyefendi, öyle yorgunum ki, sırf uyumaya gidiyorum eve...” dedi garson kız, yüzünden canlılık okunduğu halde. Doğrusu sırf uyumak için yatmayacaktı yatağına. Adının Yvonne olduğunu söyledi. Ama gevezelik edecek vakti yoktu, neyse yarın, öbür gün bol bol zamanımız olacaktı. Lokantadan çıktım, sağa döndüm, aydınlık caddede yine epey kalabalık vardı. Ama daha az elbet. Sağdaki köşeyi döndüm. Geleni geçeni ender ara sokağa daldım. Herkes yatmamıştı, pek çok pencere hâlâ aydınlıktı. Benim apartmanın önüne geldim. Koridora girdim. Kapıcının kapısı önünden geçtim. İlk katın merdivenlerini çıkarken kapıcı kadın bir an için kapıda belirdi. İyi akşamlar diledim. Karşılık vermeden hızla içeri girdi.

Daha güleryüzlü davranması için bahşiş vereyim, armağan alayım ona, dedim kendi kendime şapkamı tekrar giyerken. Hakkımda güvensizlik, hele sessiz güvensizlik gösteren kişilerden hiç hoşlanmam. Eskiden çalıştığım yerde, hiçbir şeyden hoşnut kalmayan, kimi zaman birimizi kimi zaman diğerimizi kayıran patron yüzünden; birimizi terk edip bir diğerimizle beraber olan kadın çalışanlar yüzünden biz erkek çalışanlar birbirimizi pek sevmez, sürekli tedirgin ve kıskançlık içinde yaşırdık, ama yine de yaşırdık. Ama ne yaşamak? Küçük sürprizlerle, küçük kazalarla, küsüp barışmalarla. İkinci katın merdivenlerini çıktım, sağdaki kapıların birinin ardından bir köpek havladı. Üçüncü katın merdivenlerini çıktım, daireme geldim, kapıyı açtım, içeri girip örttüm. Işığı yakmak için düğmeye bastım, şapkamı askılığa astım. Oturma odasının ışığını da yaktım. Perdeleri çektim. Kanepeye uzandım. Sonra kalktım. Koltuğuma gömüldüm. “Eh, evimizdeyiz işte, keyfimiz yerinde.” O kadar da yerinde mi acaba? Yoo, her şeye karşın yerinde. İnsanın başına her şeyin gelebileceği, örneğin, polisin her an küt diye evinize dalabileceği ülkeler de var. Hırsızlardan da korkum yoktu. Ne zengin bir mahallede ne de zengin bir dairede oturuyorum. Ama yapacak ufak tefek şeyler bulmalıyım. Örneğin mahalleyi daha iyi tanımak, evi daha iyi tanımak gibi. Birtakım ilişkiler kurmalı mıydım? Pek emin değildim. İnsanlar alışkanlıklarınızı altüst edebilir. Ayrıca ne söyleyeceksin onlara? Başkalarına söylenecek ilginç şeyim yok benim. Başkalarının dedikleri de beni ilgilendirmez. Başkalarının varlığı öteden beri canımı sıkmıştır. Onlarla aramda görünmez bir perde vardır sanki. Her zaman değil. Ama beş altı sima yeter. Yeni yaşamım önümüzdeki günlerde düzene girecek. Bir-

den aklıma azıcık konyak içmek geldi. Ama yarın sabahı, midemin bulanabileceğini, akşamdan kalma olabileceğimi düşündüm. Neyse, bu işin nasıl düzene konacağını görürüz, dedim kendi kendime. Yetersiz, ama yine de ilgiye değer. Yaşam sürprizlerle doludur, bir sürü beklenmedik şey olabilir. Küçük şeyler tamam ama büyük olanlarını istemem. Büyük serüvenlerden hoşlanmazdım; tatsızdırlar, yorucudurlar ve sonunda başınıza daha büyük dertler açarlar.

Ancak mahalleyi ve dairemin köşe bucağını daha iyi tanıyınca, küçük değişiklikleri, küçük ışık değişimlerini fark edebilecektim. Ev eşyayı, çiçeklerin adlarını, renklerinin niteliğini daha pek iyi tanıımıyordum. Kalktım, yirmiye yakın kitabımı koyduğum yere gittim. Hepsini okumuştum. İçlerinden kimisini uzun süre önce okumayı bırakmıştım. Ama insan daha ilk sayfada, gerisini hemen hemen anımsıyordu. Oysa bazen aynı kitapları okumaktan hoşlanıyordum. İnsan, belleğine yerleştirmede bir sürü şeyi görüyor. Şu olay ya da şu sahne. Sonunda hangisini okuyacağıma karar veremedim. Oturma odasının ışığını söndürdüm, daha önceden ışığını yaktığım koridora gittim, yatak odama yollandım, kapıyı açtım, lambayı yaktım, koridordakini söndürdüm, soyunmaya başladım.

“Ömrümde ilk kez bu odada, şu kocaman yatakta yatıyorum.” Bu ilk teması unutmamaya karar verdim. Yeni bir çağ başlamıyor muydu? Artık çalar saate gerek yok, dedim kendi kendime. Eh, işyerindekiler beni kıskanıyorlardır mutlaka. Işığı söndürdüm. Uykuya sığınmayı severim. Bu cümleyi sık sık düşünürdüm ama bundan artık pek bir şey anlamıyordum: Uykuya sığınarak kendisinden kaçtığım şey neydi? Düş kuran hep benim. Günlük yaşamımda olup bitenden başka düş kurmam. Yansız, külrengi ve bence, arzu ya da dehşet ifade etmeyen düşler. Galiba daha köklü arzuları varmış insanın. Bunları gün ışığına çıkarmanıza yardım edilebilir. Eh, bilmek isterdim doğrusu. Sanırım iki üç kez, mavi düşler kurdum. İnsanın anımsayamadığına, tanyeri ağarırken günün ışığında sönen kaçak gölgelerden başka bir şeye dokunamadığı saatte yakalayamadığına yandığı düşler. Ve o saatte tüm yaşamımız paramparça olup gider. Çok acı çekmemek için boyun eğmek gerekir. Boyun eğmek gerekir. Hep, boyun eğmek gerekir, derim kendi kendime. Çoğu kez, iyi kötü boyun eğirim olacağı. Ama gerçek, derin bir boyun eğme değildir bu. Zaman zaman öfke uç verir. İlk içimde belli bir hoşnutsuzluk başgösterir, her yanımlı kaplar, cendereye alır beni.

Hayır, hiçbir zaman avunmayacak, hiçbir zaman unutamayacak, göğede yükselen şu duvarın ardını görmeyeceğim. Bilimlere, teolojilere, bilgeliklere karşın içine gömüldüğümüz şu bilgisizliğe nasıl boyun eğip katlanmalı? Doğduğumdan beri hiçbir şey öğrenmedim ve öğrenmeyeceğimi çok iyi biliyorum. Ben, düşgücünün sınırlarını yok etmek isterdim. Düşgücünün duvarlarını yıkmak isterdim. Hiçbir zaman yıkılmayacaklar ve ben doğduğum günkü kadar cahil öleceğim. Tasarlanamaz bir şey, tasarlanamaz olanı tasarlayamamak. Bütün şu teknisyenler, siyasetçiler, bilginler, köylüler, zanaatçılar, yoksullar ve zenginler nasıl da kolay yaşıyorlar duvarlar arasında. Kendini beğenmişlikle falan ilgisi yok bunun. Başkalarından daha çok şey bilmek istemiyor, hepimizin bilmesini arzuluyorum. Bundan bir süre önce, kitapçının birinde, ayaküstü, bir filozofun yaprakları açılmamış kitabının birkaç sayfasını okuyabiliydim, “Düşlenemez bu, öyleyse düşlenemez olanı düşlemeyelim” diyordu. Dünya karşısında duyduğum ilk şaşkınlık hâlâ geçmiş değil, hiçbir karşılık bulamayan bir şaşkınlık ve sorgulama. Hiç durmadan bize, bu şaşkınlığı aşip yolumuza devam etmemiz söylenmekte. İyi ama, hangi temeller üstüne oturtacağız bir bilgiyi ya da bir ahlakı? Hiçbir durumda bu temel, bilgisizlik olamaz, bizse bilgisizlik içinde yüzüyoruz, çıkış noktası olarak, temel olarak elimizde hiçlikten başka şey yok. Nasıl olur da hiç üstüne herhangi bir yapı kurulur? Elimizde birkaç pratik deneyim var. Yer değiştirebileceğimi biliyorum. Lokantaya gidebileceğimi biliyorum. İnsanların lokantalar açtığını biliyorum. Bir teknik olduğunu biliyorum. Her şeye karşın, yadsınmaz bir biçimde, “hiç” üstüne oturtulmuş bir teknik bulunduğunu gördükçe ağzım açık kalıyor doğrusu. Bu da şaşkınlığının başka bir düzeyi. Bize kim izin veriyor ya da nasıl oluyor da bu mümkün oluyor, nasıl yapılıyor böyle bir şey? Yalnız bir kez daha ve her zaman için şunu belirtmek isterim ki sınırlı bilgi, bilgi değildir. Bütün evren ve bütün varlıklar, hepimiz içgüdülerle, içimize yerleştirilmiş kısa uzanımlı, olası düşünmelerle çekilip çevriliyoruz. Hareket etmiyoruz, hareket ettiriliyoruz. Kendim için yediğimi sanıyorum. Oysa insan soyunun sürmesi için yiyorum. Kendim için sevip seviştiğimi sanıyorum, oysa bunu da insan türünü sürdürmek, beni yöneten yasalara uymak için yapıyorum. Beni harekete geçiren bu şeylere, ilkelere verecek başka ad bulamadığıma göre, “yasa” diyelim onlara. Sosyolojik açıdan koşullanmış durumdayız, ama bu,

hiçbir şey; biyolojik olarak, hatta bundan daha fazla, kozmik olarak. Ayrıca, az önce ettiğim laflar da ben söylemeden önce söylenmiş, içime çakılmış durumda. Ama bu türlü konuşup düşünmek, ben bu adı veriyorum ona, gerçekliği kavramıyor, çünkü sıraladığım sözcüklerin ne anlama geldiğini çok iyi bilmiyorum ve gerçekliğin ne demek olduğunu çok iyi bilmediğimden, gerçekliğin bir şeyin ifadesi olup olmadığını da, bunun bir şey demek olup olmadığını da bilmiyorum.

Aynı çözüm yolunu tekrar bulmayı deniyorum: Düşünmekten vazgeçmek istiyorum, şayet buna düşünmek diyebilirsek, eğer düşünce gerçekten düşünceyse.

Her şeye katlanıyoruz. Ben de katlanıyorum. Katlanmakla yetineyim. Eh, bu da boyun eğmenin ilk adımı sayılır. İçimden ne zaman azıcık boyun eğmek gelse, rahatlamış hissediyorum kendimi. Bir tür dinginlik, dinlenme bu. Şimdi uyuyacağım. Hadi bakalım, dingin ol.

Ve birden, her yakama yapışışındaki gibi, hiç beklenmedik bir anda, ansızın, öleceğim düşüncesi. Ölümün ne olduğunu bilmediğime göre ondan korkmamalıydım, ayrıca, kendi kendime, işi olurluna bırakmak gerek, demedim mi? Yataktan fırlıyorum, korkudan betim benzim sararmış, ışığı yakıyor, odanın bir başından öteki başına koşuyor, oturma odasına gidiyor, oranın ışığını da yakıyorum. Ne oturabilirim ne yatabilirim ne de kıpırdamadan ayakta durabilirim. O yüzden, durmadan kıpırdıyor, bütün evi dolaşıyor, her yerin ışığını yakıyor, sağa sola koşuyorum. Milyarlarca insanın içinde aynı sıkıntı var. Peki ama neden, üstüne üstlük bir de böyle bir sıkıntı veriliyor içimize? Neden böyle hareket ettiriliyoruz? Hiçbir akıl yürütme, hiçbir söz işe yaramıyor. Korkudan terler döküyorum. Daha bir sürü, daha bir sürü insan gibi. Milyarlarca varlığın her birinde öyle bir sıkıntı var ki, her varlıkta, hem kendisi hem diğer milyarlarca varlık can veriyor adeta. Neden bu? Nasıl oluyor bu? Nicedir yoklamaya gelmemişken, şu müthiş bunalımın tepeme çullanışı ev değiştirmemden ve bir işte çalışmayışından herhalde. Yaşamımı değiştiriyorum, yeni bir yaşama başlıyorum, ve alışkanlık haline gelmiş, tatsız tuzsuz bir yaşamda silinip gitmiş olan bunalımlarla korkuları karşımda buluyorum. Bunalım, ilk şaşkınlıkla

ilk bunalımı duyduğum ilk günkü gibi taptaze geri geliyordu. Hiç kimse hiçbir şey değildir. Aynı zamanda, her birimiz evrenin tümü-yüz. “Hadi gidip yatayım, düşünmeyi bırakayım, düşünmeyeyim artık, düşünmeyeyim.” Derken, sonunda, bir yorgunluk kaplıyor her yanımlı. Günün ilk ışıklarıyla birlikte bir vazgeçiş, güzel, tatlı bir yorgunluk her yanımlı kapladığından, artık yatağa girebilir, yorganı başıma çekebilir, sızabilir, kendimden geçebilirim.

Her ağaran gün bir başlangıç ya da bir yeniden başlamadır. Yeniden dirilmedir. Ölüm uzaklaşır, günden saklanır. Sabahın bir yeniden doğuş olması yalnızca bir simge değildir. İnsan hem ruhen hem de bedenen duyar onu. Görülür, işitilir. Küçükken, o yaşta bunalımlarımla boğuşurken, annem akşamları, işten sonra, yat-tığım odanın yanındaki odaya iki üç sahanlık komşusunu çağırıp gevezelik ettikleri zaman, kapımı aralık bırakırdı. Büyüklerin ko-nuşmalarının mırıltısını, insanın içine su serpen mırıltısını işitince o kadar sevindiğime göre karanlık ve sessizlikten korkuyordum sanırım. Geceleyin verilen bu bir tür dinleti sırasında yavaş yavaş bastıran uykudan önce, yarı uykulu halimi elimden geldiğince uzatırdım. Şimdiyse, uyanmadan önce, sabahın gürültülerini, üst kattaki komşunun ayak seslerini, açılan bir pencere ya da kapının sesini, kahve kokusunu, radyodan gelen sesleri dinleyip koklayarak kestirmeyi seviyorum. Ama en çok hoşuma giden şey, günün ilk metro trenlerinin, ya da bugün, ilk otobüsün homurtusunu işitmek. Bu mahallede duyamayacağım metronun sesi; hafifçe duvarları sarsan, yerin altından gelen o boğuk tekerlek gürültüsü içime su serperdi, hemen deliksiz bir uykuya daldırdım. Yalnız, ne yazık ki, hemen ardından, çalar saatin kulak tırmalayan sesi duyulurdu. Ama burada artık çalar saat olmayacak. Çalar saatin dışında, sabah sesleri beni rahatsız etmez genellikle. Çekiç seslerini, kazık çakan makinenin tokmak seslerini, araba, biçki, makine gürültülerini evcilleştiririm, yani onları işitmemeye çalışmam, onlara kızmam, karşı çıkmam. Dikkatle dinlerim onları. Böylece, kulağa çok ilginç gelen, somut bir müziğe benzeyen, bir tür sesli bir görünüm oluşur.

Kapının zili uyandırdı beni. Saat on birdi. Jeanne gelmişti, orta-lıkçı kadın. Geç kaldığı için özür diliyordu, onda burada olması gerekliydi, ama hasta kocasıyla uğraşmıştı. Ancak, yeni uyandığımı,

gecikişinin bana bir saat daha uyuma fırsatı sağladığını anlayınca pek pişman olmadı. Oturma odasından başlamasını söyledim, ben banyoya gittim. Bu banyo çok aydınlık değildi, iç avluya bakıyordu, pek karanlık da sayılmazdı. Yine de ışık yakmak gerekiyordu. Ne büyük angaryadır şu günlük beden temizliği. Hep biraz daha ertelemeye çalışırım onu. Pazarları işe gitmeyince, lokantaya inmek için ancak öğleden sonra ikide hazırlandığım olurdu ve o saatte hâlâ tıraşsız gezerdim. Ama hafta içinde, daha çabuk hazırlanmak zorundaydım. Şimdi artık her gün pazar olacak. Kendimi bırakmaktan korktum. Bu da tehlikeliydi. Bu sabah tembellikleri, isteksizlikleri beni hüzne boğardı. Şimdiyse, günümün içine etmeleri tehlikesi vardı. Jeanne'a daha erken gelmesini söylemeliyim dedim kendi kendime: Sekizde, yok canım, daha neler, dokuzda, böylece sabah temizliğimi daha erken yapıp giyinmek zorunda kalırdım. Çarçabuk bitirirdim işimi. Bir bakıma sevinçle. Kendi kendime, az sonra sokağa çıkacağım, sokağı göreceğim, insanları, yeni kentimi göreceğim, diyordum. Gün ışığında sokakların canlılığı geliyordu gözümün önüne. Bir gün şu emekliler sokağında da gezinmeliyim. Dışarı çıkmak. İlgi ile ilgisizlik karışımı bir duyguyla insanlara bakmak. Güzel şey doğrusu. Evet, evet, birtakım nedenlerim vardı mutlu olmak için. Gözlerinizle görebileceğiniz, kulaklarınızla işitebileceğiniz her şeyden niçin yararlanmayasınız. Bütün bunlarla çevrili ve dışarıda olmak. Sette, oyuncular arasına karışmış bir seyirci. Herhangi bir şey tutku verici, eğlendirici, ilginç, acıklı, giz dolu, alışılmamıştır: Bilinmeyen bir hedefe doğru hızlı hızlı seğirten bir köpeği bakışlarınızla izlemek. Hızlı hızlı, bilinmeyen amaçlara doğru koşan insanları. Bakan insanlara bakmak. Her şey bir gösteri, kimin tarafından düşünülmüştür peki? Hadi itiraf edelim, Tanrı tarafından. İtiraf edeyim ki, inanırım ona. Ama evren, gerçekten de gösteriye benzer, girdisini çıktısını anlamadığım bir gösteri olsa da. Her şeye karşın, olağanüstüdür. Kimsecikler yadsıyamaz bunu. Belki de O dünyayı kendi başına olmaya bırakmıştır. Belki zaman zaman yanıliyorum. Belki de O'nun, yaptığımız her şeyde bizi önceden belirlediği doğru değil. Yoo, hayır, günlük ve sıradan yaşamın üstünü örten ve dışarıdan çok içimizde bulunan hafif örtüyü kaldırmak yetiştir, dikkatle bakıldığı zaman, ister komedi, ister dram olsun, hiçbir şey sıradan değildir. Saçma laflar ediyorum, başka, çok başka laflar. İnsanların sunduğu gösteri, insanların tiyatrosu,

büyük tiyatronun yerini tutan kötü bir örnekten başka şey değildir.

Sabah kahvaltısı için vakit epey geçti. Hiç zararı yok. Kafeye gidip bir aperatif yuvarlarım. Öğleye az kalmıştı, hava soğuk değilse dışarıda ya da gazete okuyarak içeride oturabilirdim. Sonra anahtarı, paspasın altına bırakmasını söyleyerek Jeanne'a verdim. Bu kadar çabuk gittiğimi görünce biraz düş kırıklığına uğradı sanki. Konuşmak istiyordu. Bir gün önce, bütün yaşamını anlatmaya hevesli olduğunu sezmiştim. Ben ona kendi yaşamımı anlatmıyordum. Oysa anlatmamı isterdi. Bu, benimle benim aramda bir gizdi. Peki ama neden giz, dedim kendi kendime. Ne giz ne de giz olmayan bir şey bu. Her neyse, gevezelik etmek canımı sıkıyordu. Çıktım. İki buçuk katı, neşeyle, ıslık çalarak indim. Sonra durdum. Kapıcıya dikkat etmek gerekliydi. Saygın, saygı uyandıran bir yüz ifadesi takınmak gerekliydi. Son basamakları dinginlik içinde, hemen hemen büyük bir ciddiyetle indim. Kapıcı kadın perdeyi açmayı, kapıyı aralamayı, bana sert sert bakmayı ihmal etmedi. Kendi kendime, bundan böyle ayaklarımın ucuna basa basa yürümeye çalışırım, dedim. Çekine çekine selamladım onu, bu da beni çileden çıkarıyordu, çünkü her şeye karşın parayla işimi gören biri olduğunu ve kötü bir şey yapmadığımı düşünüyordum. Bak hele, bu sefer hafifçe gülümseyecek kadar ileri götürdü işi. Belki de gülümsemedi. Her neyse, kaşlarını çatmamıştı hiç değilse. Her gün, sessiz kınayışına, hatta küçümsemesine tanık olarak kapısının önünden geçmek zorunda kalacağımı düşünmek canımı sıkıyordu. Yok canım, kuruntuydu bütün bunlar. Sokağa çıktım, sola saptım, taşra sokağında yaşlı bir adamla karşılaştım, sonra yine sola saptım, caddenin kaldırımında birkaç adım attım. Karşıya geçtim. Arkasında belediyenin ana kapısının bulunduğu otobüs durağının yanı başına geldim, sağa saptım, belediyenin yan duvarlarından biri boyunca görevlilerin girip çıktığı küçük kapıya dek yürüdüm, o kapıya arkamı döndüm, küçük bir kafenin bulunduğu sokakta karşıya geçtim. Bir gazete satıcısı vardı orada. Bir gazete aldım, kafenin önüne, üstü kapatılmış alanda, camlı çıkmanın yanındaki yuvarlak masaya oturdum. Bir campari ısmarlayıp içtim, sonra ikincisini, sonra üçüncüsünü, sonra yedincisini. Sekizinciye içmemek için kendimi zor tuttum. Belki de sık sık rahatsız ettiğim, alaylı alaylı, hatta sinirli sinirli bana bakan garson yüzünden. Belki de yanıltı bu izlenim. Her neyse, yedi campari yetişirdi. Bu sabah, gevezelikleriyle canımı sıkkan Jeanne'ın

yüzünden, daha sonra, kapıcı kadının bakışlarından kaçamadan dışarı çıktığım için, kesik kesik duyduğum hafif mutluluk gittikçe büyüdü, bütün sıkıntıları uykuya yatırdı, iç huzuru doğurdu. Belki de azıcık sersemce bir gülme arzusu vardı içimde. Azıcık sersemce. Peki ama olsun, ne zararı vardı? Yurt içi ve dışı siyaset yazılarına şöyle hızla bir göz attım, bir kez daha, yurt içinde insanların birbiriyle anlaşılamadıklarını, köylülerin ve elbette işçilerin hoşnutsuzluğunun arttığını, yöneticilerin, zanaatçıların ve tüccarlarının de aynı yolun yolcusu olduğunu öğrendim. Ayrıca polislerin de nah şurasına geldiği, güvenlik görevlilerinin bakanlıkları işgale kalkıştıkları da anlaşılıyordu. Aydınlar köpürmüştü. Öğrenciler de öyle, çünkü ya çalışmak istemiyorlardı, ya da iş yoktu, ya da zor mu zor, can sıkıcı, işe yaramaz ya da müthiş ilginç ve insanlığın gelişmesine yararlı olduğu için daha çok para kazandırması gereken öğrenimleri bittikten sonra hemen hiç kimseye iş bulunmayacaktı. Dolayısıyla, aslında beş para etmeyen şu toplumda, hak ettikleri yeri alamayacaklardı. Bu konuda ben de aynı şeyi düşünüyordum, ama nedenlerim aynı değildi: Toplum hiçbir ahlak, hiçbir din üstüne oturtulamaz, insanoğlunun var oluş koşulları, kendi içinde, ister toplumsal ister toplum dışı açıdan ele alınsın, kabul edilebilir gibi değildir. Düşünce yazılarını hiçbir zaman sonuna dek okumam. Bir süre gazetemi bıraktım, pek de görmeden gelip geçenlere baktım, çünkü ansızın, dışımızdaki bir güç tarafından koşullandığımızın, hareket ettirildiğimiz doğru olmadığını düşündüm. Kim olacaktı bu hareket ettirilen kişi ya da kişiler? Kimdir şu Ben denilen şey? Bir var oluş mudur? Evet, öyledir. Peki, var mıdır? Evet, ancak dünya üzerine atılmış, buna boyun eğen bir ruha inanıyorsak. Belki de bizler, ölümün önünü açtığı gelip geçici enerjilerin, güçlerin, çelişik ve değişik eğilimlerin düğüm noktasından, buluşma noktasından başka bir şey değiliz. İyi ama, bu güçler, bu enerji olayları biziz yine de; bizler yapılmışız, bizler üretilmişiz, bizler harekete geçirilmişiz, ama kendi kendimizi de yaratmaktayız, hareket ediyoruz, kendimizi harekete geçiriyoruz. Ah, ah, keşke felsefe yeteneğim olsaydı! Kim bilir neler bilirdim. Aynı şeyleri bilir, ama onları kendime daha iyi açıklar, başkalarına da açıklar, düşünce alışverişinde bulunurdum. Matematikçi de olabilirdim. Bir matematikçi, bir üniversite öğrencisi olan Lucienne'in bir yeğeni, matematiğin Tanrı'nın varlığını kanıtlayabileceğini söylemişti bana. Başka biriyse, matematikle

fiziğin birtakım postulatlar ya da aksiyomlar üzerine kurulu olduğunu, bunlarsa hiçliğe dayandığını söylemişti. Oysa bütün bunlar, gördüğüm şeylerin hepsi kurulmuş. İnsan birtakım postulatlardan, birtakım aksiyomlardan yola çıkıp bunların üstüne bir yapı oturabilir. Gerçek diye bir şey yoktur. Yanlış diye, doğru diye bir şey yoktur, yine de her şey tıklar tıklar yürür, her şey doğrulanır, her şey kurulur. Tanrı bizlere, birbirleriyle çelişmeler de çelişmeseler de, herhangi bir şey yapmakta aynı derece geçerli iradelerin, arzuların, yorumların ve varsayımların bulunması özgürlüğünü verir. Birkaç yıl önce, çalıştığım yerin yakınındaki lokantada oturmuş, yemek yiyip çevremde konuşulanları dinliyordum. Aynı düşüncede olmayan iki öğrenciden birinin ötekine, Naziler savaşı kazansaydı, bunların ırkçı teorileri, biyolojileri, ekonomi teorileri doğrulanacak ve Marksist bir biyolojik ve ekonomik vizyon kadar sağlam bir kültür kurabileceklerdi dediğini işittim. En değişik ve çelişik matematik teorileri, her türlü geometriler, bütün geometriler mimarlığı engellemez, tam tersine ona yardımcı olur. Asıl temel ve başlangıç noktası, niyetimiz, varsayımımızdır, varsayımsa paşa gönlümüzdür ya da türlü kişilik ve ırktan kişilerin oluşturduğu grupların dileğidir. Her şey doğrulanır. İnsan dilediğini yapar. “Onlar” yapar, ben değil. Ben işin içinde değilim.

Yedinci aperiattıktan sonra, dünyada ne gerçek ne gerçekdişı ne doğru ne yalan var diye düşünüyordum. Bütün felsefeler ve teolojiler istenirse iyi, istenmezse kötüdür. Güldüm buna. Yine gelip geçenlere baktım. Hepsi birbirinden ayrı. Ama yine de hepsi birbirinin aynı. Tek bir şey var, uygulama. Uygulamadan başka bir şey yok. Ne demek bu? Felsefe öğrenmeden ve yedi aperiattıktan sonra felsefe yapmak tam anlamıyla kurnazlık. Gazetemi tekrar elime aldım, spor sayfasını okumam hiç. Oysa, birbirlerinin üzerlerine çullanan takımlar, gerçekte topun önemli olmadığını, daha büyük takımlar olan uluslar birbirlerinin üzerine çullandıklarında ya da sınıflar birbirleriyle çatıştıklarında bunu iktisat, yurtseverlik, adalet ya da özgürlük için değil, yalnızca çatışma için, savaşma gereksinimi için yaptıklarını çok iyi gösterebilirlerdi. Ama ben savaş uzmanı değilim. Ayrıca, ister savaşsınlar, ister savaşmasınlar, hiç ilgilendirmez beni. Hiç ya da hemen hiç saldırganlığım yoktur, işte bu özelliğimle başkalarından ayrılırım. Ama seve seve okurum cinayet haberlerini. Suçluları sevmem. Kurbanlara da pek acımam ya da pek ender

acırim. Peki ama neden seviyorum bu haberleri okumayı? Günlük yaşamın tekdüzeliğini bozduğu için. Gerçekten de bunlar merak uyandırır. Ulusal ya da uluslararası siyasetle ilgili bir yazıyı hiçbir zaman bitirememişimdir. Diyeceğim, yorum beni ilgilendirmez. Ben'im olayların yorumcusu. İnsanların savaşı hem istediklerini, hem istemediklerini biliyorum; insanların, daha başkalarına araçlık ettiğini de; zaman zaman, birbirlerini sevmek istediklerini, çoğu kezse birbirlerinden nefret ettiklerini, ellerinde değilmiş gibi birbirlerine kin beslediklerini düşünüyorum. Farkına varmadan canları sıkılıyor. Belki de sıkılmıyor. Benimse, çoğunlukla canım sıkılır. Başım döner ve can sıkıntısından korkarım; bir süre önce, bir ruh çöküntüsü geçirdim, belki de bilinçsizce modaya uymak için, sıkıntıdan ötürü ya da çöküntünün kendisi sıkıntıydı. İnsan sıkıntı üstüne yazı yazdı mı, canı sıkılmıyor demektir. Sıkıntı insanın elini kolunu bağlar ya da insana yıkıcı işler yaptırır ya da yarı ölü kılar. Dayanılmaz bir şeydi bu. Kimsecikler yardım edemiyordu bana. Hiçbir şeye tutunamıyordum. Dayanılmaz derken, sözcüğün gerçeği yansıtmaktan fersah fersah uzak olduğunu hissediyorum. Evet, evet, öldürücü bir şeydi bu. Hava içinde boğuluyor gibiydim. Sokağa, dünyaya, bir insana bakan bir pencere açamıyordum. Tam anlamıyla havasızlıktan boğulma. Başka nasıl diyebilirim... Kıpırdamanın büyük bir çaba gerektirdiği ve bana kıpırdamamak kadar acı çektiirdiği haftalar, aylar. Evet, evet, dayanılmaz bir şeydi bu. Kesinlikle dayanılmaz. Yemeklerin tadı tuzu yoktu. Daha ölmemiş bir ölü, yaşamayan bir canlı. Sınırsız bir çölde, yapayalnız biri. Ya da, tam tersine, çok yüksek duvarlarla çevrili, tepede kurşuni bir ışığı bulunan bir hücreye kapatılmış, tek satır okuyamayan biri. Ne umurumdu insanların dedikleri? İlgisiz ya da dostça ya da tatsız sözleri bana ulaşamıyor ya da ben bu sözleri elimin tersiyle itiyor, kaçıyordum onlardan. Sokaktan teker teker geçtiklerini görmek midemi bulandırıyor. İkisinin üçünün tartıştığını görünce korkuyordum, hele üniformalı olsalar da olmasalar da, insanların sınıksız sıralar halinde geçtiklerini, dingin ya da gürültülü kalabalığı ya da orduyu görünce düpedüz bayılıyordum. Onlarla dirsek dirseğe gelmek mi, Tanrı korusun.

Ancak, yalnızlığa da dayanamıyordum artık. Günlerce ama günlerce kapıdan pencereye, pencereden kapıya gidip geliyor, bir türlü duramıyordum. Bunalım değildi bu, can sıkıntısıydı, somut, beden-

sel bir sıkıntıydı, kıpırdayamamak, bir yerde oturup kalmamak ya da dikilmemek. Her şey bir acı, bir ruh kangreniydi. Umarım yeniden başlamaz. Saniyeler geçmek bilmiyordu. Tek sığınak uyku. Ne yazık ki, bütün gün uyuyamazdım! Ayrıca, ya düşümde sıkıldığımı görürsem. Eskiden, bu işe canı sıkılan bizim patrondur, çünkü elimde hasta kâğıdım vardı. Hekim benim için bir şey yapamıyordu, bakımevine yatırılmalıydım, güçlü ilaçlar içmeliydim, derken yeniden etkinliğime kavuştum, bir daha hastaneye gitmedim. Can sıkıntısı bunalımdan beterdir, hatta tam tersidir onun, insan bunalıma düştü mü artık canı sıkılmaz; ben, işte böyle, can sıkıntısından bunalıma, bunalımdan can sıkıntısına gidip geliyordum. Hayır, sıkılmıyorum artık, hayır, hiç gerekli değil, ama bilincimin ta derinlerinde sıkıntının yerinde durduğunu, beni gözlediğini, beni tehdit ettiğini, büyüyebileceğini, her yanıma sarabileceğini, beni boğabileceğini hissediyorum. Yoo, hayır, dünya ilgi çekici şeylerle, ilginç şeylerle dolu. Bakmak yetiştir. Kimilerine ağaçlara bakmak, şöyle bir dolaşmak yetiştir. Bana da gezinti salık verilmişti. Oysa bu gezintiler can sıkıntısından da sıkıcıydı, hüzünden de hüznün verici. Yeter ki bir daha düşmeyeyim can sıkıntısı uçurumuna. Çevremdeki dünyaya dikkatle bakmak; çok dikkatle bakmak. Onu “gerçekliği”nden kurtarmak, her an o ilk şaşkınlığı yeniden duymak. Yabancı şeylerin yarattığı duyguya yeniden kavuşmak. Uyanmak ve bütün her şeyin gerçekten var olduğunu görmek, duymak. Evet, varoluş, dünya, insanlar, bütün bunlar hayaletleri andırıyor. Temel şeyler bütün bunların dışında, duvarın ötesindedir. Yeryüzüne atılmış olmak darlığın, sıkıntının da kendisidir. Hiç durmadan başlangıç noktasına dönmek, kendini kapıp koyuvermemek, kaptıramamak. Sırtını duvara yaslayıp oradan dünyayı görmek ya da yüzünü duvara dönüp yapışmak. Belki de ötesine geçmeye izin verir duvar? Sırtımı duvara verip nesnelerin akıp gidişini nasıl açıklayabilirim kendi kendime? İnsan her zaman yapamaz bunu. Ama can sıkıntısından kurtulmanın, o kapkara can sıkıntısından yakayı sıyrmanın biricik yolu budur. Neyse, düşünmeyelim artık. Şimdi artık kendimi iyi hissediyorum. Üstelik içki de ne güzel! Hesabı ödedim, gitmek için doğruldum, azıcık sendeledim, saat yarım, umarım lokantaya vaktinde varırım, yerimi tutarlar, başka masa istemem, şimdiden alıştım. Kafeden çıktım, karşıya geçtim, sürücülerden biri bana küfretti; otobüs durağına dek kaldırımda yürüdüm, belediyenin

ana kapısının önüne dek. Yaya geçidinden caddenin öte yakasına geçtim, kızın biri dirseğiyle bana çarpıp özür diledi, sonra ben bir delikanlının dirseğine çarptım, özür diledim. Başka bir gençle yüz yüze geldim, yüz yüze ve burun buruna; yanından dolaştım, elimde gazete, kaldırımda tam lokantanın önüne vardım, kapıyı açtım, ilkin masama göz attım, boştu, hatta beyaz örtünün üstünde küçük bir “ayrılmıştır” yazısı vardı. Şimdiden epey içmiştim. Artık içki ismarlamasaydım nasıl olurdu? Yvonne geldi, gülümseyerek iyi günler diledi, Beaujolais’mi isteyip istemediğimi sordu. Utangaçlıktan mı, yoksa şeytanın dürtmesinden midir bilmem, getirin dedim. Patatesli koyun yahnisi var, yiyin, dedi. Bir kadeh şarap doldurdu. Dostça bir kaygıyla yüzüme baktığını hissediyordum. Bir dikişte bitirdim kadehteki şarabı. O çakırkeyiflik, hafiflik yok olmuş, yerini bir ağırlık almıştı. Ama bu da kötü sayılmazdı. Patatesli yahninin tadını almıyordum, peynir mi yoksa tatlı mı yoksa ikisini birden mi yedim, anımsamıyorum artık; yalnız önüme getirilen kahveyi anımsıyorum: “İçin şunu. Okkalıdır. Uyandırır sizi.”

Uyandırmadı. Garson kızın beni kapıya dek geçirdiğini, sağdaki duvarlar boyunca yürüdüğümü, köşe başını döndüğümü, evin kapısına geldiğimi anımsıyorum bin bir güçlkle. Birden gözüm açıldı. Koridorda yalpalamamaya, kapıcının kapısı önünden geçerken dik durmaya dikkat etmeliydim. Kadın kapıyı açtı, bana baktı, ilk basamakları çıkarken bakışlarıyla izledi. Gerisini unuttum. Yalnız soyunurken çektiğim eziyeti anımsıyorum. Ertesi gün, Jeanne’ın zili uyandırdı beni. Dediğim gibi, daha erken gelmişti. Yatak odasına girince, bu halimi hiç beğenmediğini söyleyerek yüzüme garip garip baktı. Ah şu baş ağrısıyla mide bulantısı! Tek bir ilacı vardı bunun: Bir kadeh, daha doğrusu iki kadeh konyak.

Şöyle alelacele yüzümü gözünü yıkadım, sonra banyoyu ona bıraktım. Üçüncü kadehten sonra şöyle hafif bir esriklik içinde, ortalıkçı kadının üstüne basa basa salık verdiği koyu kahveyi içtim. Sonra, kadının getirdiği gazeteyi alıp kanepeye uzandım. Bir baba, karısıyla oğlunu uyurlarken baltayla öldürmüştü. Bir kadın, kocasıyla kızını uyurlarken tabancayla öldürmüştü. İki sevdalı bir otel odasında canlarına kıymışlardı. Altmış yaşlarındaki bir köylü, elli yaşlarındaki komşusu kaçak avcıyı çiftle öldürmüştü. Geçenlerde kaybolan

genç kızın cesedi, şişmiş olarak Seine Nehri'nde bulunmuştu. Bir Japon kadınla evli bir Fransız genci, kadın kendisini bırakıp bir Almanya gidince, hara-kiri yapmıştı. Canına kıymak amacıyla havagazını açan biri ölmemiş, evi havaya uçurmuş, yıkıntılar altından canlı çıkarılmış, buna karşılık komşuları, emekli bir çiftle torunları ezilerek öteki dünyaya göçmüştü. Ayrıca, bir yerlerde savaş vardı. Bir çatışmada on bin ölü, on beş bin yaralı. Bir uçak Amerika'da, havada parçalanmış; başka biri, Asya'da, inerken alev almıştı. Başka bir yerde insanlar kaçırılmıştı. Daha başka bir yerde de birileri kaçırılmıştı, ama bunları kaçıranlar aşırı sağ unsurlardı; önceki kaçırma olayını gerçekleştirenlerse aşırı solculardı. Afrika'da ayaklanmalar: Sömürgelelikten kurtulup bağımsızlıklarına kavuşan kabileler, sömürge olmadan önce yaptıkları gibi, birbirlerini boğazlıyorlardı. Ulusal bağımsızlık, eski alışkılarına dönmelerine izin veriyordu. Eh, bu da sinir bozucuydu elbet. Dünya havasızlıktan yok olacak. Uzay adamları Ay'dan dönüyorlar. Yeni bir arzu felsefesi karnavalların arttırılmasını salık veriyor. Vatikan, insanlar arasında sevgi ve yardım bağları kurulmasını öneriyor. Merkezi Yokohama'da bulunan uluslararası bir dernek, insanlardan, birbirlerini güler yüzle gırtlaklamalarını istiyor. Çok ilginç. Ama görünüşe ve benim kanıma göre, düpedüz dalga bu. İnsanlar pek öyle gülerek gırtlaklamıyor birbirini. Boğazlaşmak için, öfkenin vereceği enerji gerekli. Uzak bir ülkede, iç savaş çıkmalı beri, bir milyon kişi ölmüş. Her iki taraf da, kavgalarında, kendilerine silah veren üç büyük imparatorluk tarafından destekleniyor.

Hayvanları Koruma Derneği, fok yavrularının artık öldürülmesini istiyor. Bir delikanlı, babasını burjuva olduğu için öldürüyor. İç savaş yaşanan başka bir ülkede, bağlı bulundukları mezhep savaşmayı, savaşan taraflardan birini ya da ötekini tutmayı yasakladığı için, savaşa katılmayanlar, alev makineleriyle köyün öteki yarısını, kadın, erkek, çoluk çocuk yok ediyorlar.

Umut kırıcı bütün bunlar. Hep aynı şey, müthiş can sıkıcı. Gerçekten de, insanlar nasıl olsa ölecekler, ne önemi var biraz daha önce öldürmenin? Neyse, her şeye karşın, her gün aynı haberlerle karşılaşsak da, olup bitenler insanın zihnini uyanık tutuyor. Jeanne oturma odasına geldiğinde içim geçmek üzereydi.

Mobilyaları ovup parlatırken, çok sağlıksız yaşadığımı söyleyerek çıktı bana. Biraz fazla içki içtiğimi görmüştü, sağlığa zararlıymış bu. Yaşamının en olgun dönemindeki bir adam için iyi değilmiş. Yeniden işe girmeyecek miymişim? Evet, mirasa konmuştum elbet. Ama bu aylak oturmak için yeterli bir neden değilmiş. Hiç değilse evlenmeliymişim. İktidarsız bir adam gibi tek başıma yaşamak niyetinde miymişim yoksa? Bir yuva kurmalıymışım. Çocuklarım olmalıymış. İnsanoğlu bunun için yaratılmışmış, hem çocuk dediğin de küçükken öyle sevimli olurmuş ki. Ayrıca büyüdükleri, ana babaları yaşlandığı zaman, onları sefalet içinde bırakmaz, onlara yardım ederlermiş. Tek başına, kimsiz kimsesiz ölmek, yalnız yaşamaktan daha hüzün vericiymiş. Beni bekleyen şeyin farkında değilmişim aslında. Kendisi evliydi, kocasıyla pek geçinemiymiş, adam hastaymış şimdi. Çok iyi yetiştirdikleri çocukları kendilerini yüzüstü bırakıp gitmiş, oğlan iyi yürekliymiş aslında, karısı yüzünden çekip gitmiş. Bir daha haber alamamışlar. Galiba çocukları olmuş. Jeanne'ın bir de kızı varmış, onu da iyi yetiştirmişler, çok ince bir kızmış. Daha doğrusu eskiden öyleymiş. Onun da bir çocuğu olmuş, ölmüş; bunun üzerine kız kocasını bırakıp eve dönmüş; sonra alıp başını gitmiş, kendi yaşamını sürüyormuş. Yeğenleri aracılığıyla zaman zaman haber alıyorlarmış kızdan, uyuşturucu mu kullanıyormuş ne, oysa nasıl da üstüne titremişlerdi! Çocuklar nankör oluyor canım. Kan ağlıyorsun onlar için, kolay mı çocuk yetiştirmek; sonra, büyüyünce seni yüzüstü bırakıp gidiyor, unuttuyorlar; en iyisi çocuk yapmamak ya da insanın çocuğu olacaksa nankör değil, hayırlı olmalı. Nankörler, ettiğiniz iyiliklerin değerini bilir mi hiç?

Hiç kuşkusuz haklı olduğunu söylüyorum. Ama bu, çenesini kapatmıyor. Sağ elinde toz bezi, sol eliyle birtakım hareketler yapı yapı hâlâ konuşuyordu. Benden evlenip çocuk yapma sözü aldı. Yapacağıma söz verdim. Pek inanmamıştı. Yemin ettim. Sonunda çekip gitti. Vakit, lokantaya gitmek için çok erkendi. Daha önce çıkıp şöyle bir dolaşsa mıydım? Bütün mahalleyi kapsayan bir gezinti. Çok ilginç olurdu doğrusu. Örneğin, yeni bir kafe keşfetmek çok ilginç olurdu. Kafe mi yok. Her gün başka bir kafede aperatif içmek müthiş bir keşif yolculuğu olur, ayrıca içkiyi değiştirmek de. Dün campari'ydi, bugün vermut olabilir. Yaman bir arzu, başka bir bistroya gidip vermut içme arzusu kapladı içimi. Ta içimden karşı

konulmaz bir sevincin yükseldiğini hissettim. Jeanne'ın hâlâ ara sokaktaki kaldırımında, önüne gelen biriyle gevezelik edip etmediğine bakıyordum pencereden. Ben onu görürsem, ya da o beni, koluma yapışır, aklına geleni söyler, beni gevezelik ettiği kişiyle tanıştıtır, üçlü bir tartışmaya girerdik.

Sokakta yoktu. Hızla daireden çıktım. Aşağıda, kapıcı kadının yanında, kapıcı odasının önündeydi. Beni görünce, konuşmayı kestiler. Benden mi söz ediyorlardı acaba? Onlara neydi bundan? Rahat bıraksınlardı beni. Canımın istediğini yaparım ben. Canım istemezse hiçbir şey yapmam. Orası beni ilgilendirir. Yoo, şimdi kızacağım ama! Hızla çıktım. Ama daha önce, tam eşikte başımı çevirip bana baktıklarını gördüm. Çekiştirmelerine devam edebilmek için uzaklaşmamı bekliyorlardı. Neler geçiyordu acaba kafalarından? Hah, budur işte kapıcı karı dediğin, fesat kumkuması, kapıcı karı olmasa, Jeanne bana ahlak dersi vermeye kalkmayacaktı. Her şeye karşın yiğit kadındı.

Yine de hesaba katmak gerek insanları. İşlerime burunlarını soktukları zaman canımı sıktıklarına göre, varlar demektir. Bu da tepe taklak olup aralarına düşmeme yetiyor. Gerçekliğin dışına çekiyor, kendi gerçekliklerine kapatıyorlar insanı. Daha doğrusu, kendi görüş biçimlerine. Onların bakış açısını benimsiyorsun. Başkalarını hesaba katmak gerektiğini fark ediyorsun. Ben onları hesaba katmamazlık edemem, burası açık, ama öncelikle öteki yere güvenmek istiyorum. Asıl doğru olan öteki yer. Köşe başında sola saptım, epey yürüdüm, birkaç sokak geçtim –hava kapalıydı–, alabildiğine, belki de sonsuza dek uzayıp giden caddeyle bir sokağın birleştiği yerdeki bir bistroya geldim. İçeri girdim, içki ısmarladım, birinci vermutu, arkasından ikincisini yuvarladım. Tezgâhın başında pek çok müşteri vardı. Kara ve ak tenli işçiler, duvarcı çırakları, duvarcılar, her yanları alçı lekesi olmuştu, ayrıca aynı derecede acınası, ama berikinden daha uzun boylu biriyle laflayan bej pardösülü ufak tefek biri, bu ikisi hiç durmadan, ama daha alçak sesle konuşuyorlardı. Hallerine tavırlarına bakılırsa, sigorta memuruydular. Ötekiler, yani işçiler, birbirlerinin omuzuna vura vura, bağıra çağıra konuşuyorlardı. Tezgâhın bir başından öteki başına sesleniyorlardı.

Yavaş yavaş bu garip, alışılmamış dünyaya kaptırdım kendimi. Ayrıca, içime kapanmış olduğumdan, bu sezgiyi ya da ruh halini belirleyen keskinlikle, o insanların bana yabancı olduklarının bilincine vardım. Ne güç şey başkalarının ruhuna girmek! Oysa, bu sefer onlara yakın olmak isterdim. Onlara daha yakın, onlarla birlik olsam ne olurdu? Ne ilginç bir şey olurdu! Yaşardım. Kalın, kırılmaz bir camla benden ayrılmışlardı sanki.

Nasıl yaklaşmalı yanlarına? İnsan kardeşlerim, Mars'tan gelmiş yaratıklar gibiydi benim için! Bir hayvanat bahçesindeki gibi, camın ardına konmuş olanlar onlar mıydı, yoksa ben miydim? Ayrılma konusunda gittikçe daha ötelere gidiyordum. Biraz uğraşarak davranışlarının, el kol hareketlerinin benim için karma-karışık hale gelmesini başardım; dilleri de anlamını yakalayamadığım bir dil oldu. Sözcükleri benim için anlaşılmaz oldu. Bir tür çılgılık. İçlerindeki özü kaybetmiş kabuklara benzeyen, içleri boşalmış sözcükler. Kuru gürültü. Ağızlarını açıyor, kapıyor, kadehlerindeki içkiyi ağızlarına boşaltıyorlardı, başka deliklerden çıkıp gidecek şeylerin girdiği o deliğe. Başımı sokağa doğru çevirdim, evlerin ön yüzleri artık ön yüze benzemiyordu. Gelip geçenler gelip geçenler gibi görünmemeye başladılar. Sonra masama, kadehime, elime baktım. Parmaklarımı oynattım, gülmek geldi içimden. Sonra müthiş bir bunalım kapladı yüreğimi. Sonra şaşkınlık. Çevreme baktım: Neydi bütün bunlar? Sorunun kendisi bile anlamsız geldi. Ne anlamı vardı bütün bunların ne olduğunu sormanın? Ve ne...

Her şeyin, ama her şeyin sonunda ben vardım. Yalnız, orada, nesnelerin göbeğinde. Sonunda perde yırtılacak, ardındakini görecekti miydim? Ardında olmayanı? Gözlerim yetersiz. Korkuyla, umutla, yeniden elime aldım kadehi. Yine hissettim onu, hissettim. Bu beni uyandırdı. Ya da uyuttu.

Günün birinde, eve telefon çekmeye geldiler. Onu, örneğin, caddeye bakan odaya, kanepenin yanına mı koydursam acaba diye düşünüyorum, bir türlü karar veremiyordum. Ya da yatak odasına, başucumdaki masaya. Gün ışığında kanepeye uzanıp sokaktan geçenleri uzaktan seyrederken insanlarla gevezelik etmek hoş olurdu (kimisiyle ilişki kurmak ya da eski ilişkileri yenilemek niyetindeydim

çünkü). İştten ayrılışımdan, onları görmediğimden beri anlatılacak şeyler birikmişti. Şu dört aylık kış boyunca neler olmuştu işyerinde? Evlenmeler, cenazeler, yeni gelenler var mıydı? Ayrıca, benim eski bistroyu görmek istiyordum. Güzel yerd. Bir bütün olarak, geçmişı içinde, her şey uzaklaştığında zamana dönüşen bir tür mekâna benzer şey içinde ona baktığınızda, harikadır yaşam. Oda oda, kat kat gezip dolaşabileceğiniz bir blok, bir çeşit ev ya da şato haline gelir. Yaşamın bu kadar güzel olduğunun farkına varmamışım. Ah ne budalalık. Yakında, yarın, bu günlerde, geri dönmekte olan bahar güzelliğine gideceğim. Ağaçlar şimdiden yapraklandı. Yaşam bir yük gibi görünmüştü gözüme bir ara, şimdiyse bir süs, bir anıt, bir gösteri gibi görünüyor. Ah, ah, keşke insan dünyaya bir ölünün gözüyle bakabilseydi. Tam bir cümbüş bu. Şaşırtıcı bir şey. Ayrıca, nesneler öyle büyük bir önem, öyle açık bir anlam kazanıyor ki! Birden geçmiş günlerin özlemi düştü içime. Zararı yok. İstedğim zaman giderim oraya. Lucienne'e ne olmuştu acaba? Çocuğu var mıydı? Ya Juliette? Ya Jeanine? Ya patron? Aslında, yiğit ve zavallı bir adamcağız. Zorbalığını çektiğim aklıma gelince... Daha çok gülünç bir adamdı. Neden insan vaktinde gülmeyi bilemiyor? Her şey geçip gittiğine göre, ciddi bir şey yok ortada. Geçip gitmiyor, daha doğrusu uzaklaşıyor. Ve hepsi, hatıranın kucaklayabileceği, didik didik edebileceği, çözümleyebileceği, yeniden kurabileceği kesin çizgili bir bütün haline geliyor. Gitmekte olan kişi, her şeyin, en sıradan şeyin, sabah içilen kahvenin kokusunun, gülünç bir kavganın gerçekte bir mucize olduğunu anladığında nasıl pişmanlık duyar kim bilir, eğlendiricidir kavgalar; yemeğe düşen bir sinek, bir Dragon süvarisinin üniforması, üniforması içinde bir Dragon süvarisi. Hastalıklar, salgınlar, işkenceler, savaşlar falan bir kere geçmişe karışınca artık acı vermez insana, alışılmamış gerçeklikleri içinde, hepsi bakılacak, seyredilecek şeylere dönüşür. Evet, evet, arayacağım, herkesi arayacağım.

Yoo, her şeye karşın, telefonumu büyük odaya koydurmamalıydım. Eve birtakım insanlar çağırarak istiyorum elbet, ama rahatsız edilmekten hoşlanmam. Numaramın telefon rehberine konmasını istemedim. Densizler gelirse, telefonu görüp telefon numaramı isteyebilirler. Bu yüzden, yatak odasına koydurmaya karar verdim. Birkaç kişiye verecektim elbet numaramı. Çok geç ya da çok erken uyandırılmak istemiyordum.

Hattı çekecek görevli, her odaya bir priz koymanın hiç zor olmadığını söyledi: “Böylece, istediğiniz zaman telefonun yerini değiştirirsiniz.” Gerçekten de çok kolaydı ve hiç de pahalıya patlamıyordu.

Ahizeyi kaldırdım. Bu ateşlilik, bu sabırsızlık da nesi? Felsefe öğrencisinin numarasını çevirdim. Artık öğrenci olmaması gerekirdi, geçen kasımda diplomasını almıştı herhalde. Hava kapanıyordu. Yağmur yağacaktı. Çok tatsız şeydir kapalı gök, içimi karartır. Hava uzun süre kapalı kaldı mı, tek bir şey vardı yapacak, kapanıp kafayı çekmek. Neyse, şimdilik durum iyiydi, büyük bir sabırsızlık ve umutla konuşacaktım felsefe öğrencisiyle. Telefon çalışıyordu, işitiyordum, ama kimse açmıyordu, gittikçe umudum kırılıyor, ahizeyi kulağımdan ayırmıyordum. Israr etmekle iyi etmiştim. Bir kadın sesi karşılık verdi. “André yok mu?” dedim yüreğim daralarak.

“Burada, burada, az önce geldi, yanımda.”

Adımı söyledim, rahatsız edip etmediğimi sordum, yok canım, gerçekten, ama gerçekten etmediğimi, sesimi işitmekten sevinç duyduğunu, o da benden haber almak istediğini söyledi, evet sınavı başarıyla vermişti. Tezine çalışıyor, bu arada okulun birinde öğretmenlik yapıyormuş. Hatta çalıştığım yere, eski işyerime gidip sormak, adresimi almak geçmiş kafasından, oradakilerin adresimi bilmediklerini, iki üç aydır gidip onlara adresimi vermeye, eski iş arkadaşlarımdan bazılarını eve çağırmaya niyetlendiğimi, ama bu gerçek serüveni, yolculuğu her gün başka bir güne ertelediğimi anlattım. Ama şimdi artık kesinlikle kararımı vermiştim. Oraya gideceğim için çocuk gibi seviniyordum. Uzun uzun gevezelik ettim onunla, hiç acelesi olmadığına inanayım diye yeminler etti, yaşamımı kendisine anlatmamı istedi.

İncelik göstererek önce kendisinden söz etmesini istedim. O da anlattı. Telefona çıkan kadınla nişanlanmış. Kendisinden iki yaş küçük, güzel, zeki, üniversiteye giden bir kızmış.

Benim işlerin de yolunda olduğunu söyledim. Dinlenmek iyi geliyordu. Gerçi zaman zaman canım sıkılıyordu. Sinemaya gitmiyordum. İyi etmiyordum. Gitmek istiyordum aslında. Artık kitap okumuyordum. Ama yakında okuyacaktım, çünkü öteki insanlar, onların söyledikleri ve sorunları yavaş yavaş ilgimi çekmeye başlıyordu. Ayrıca, şurası gerçek ki, her şey değişik ölçüde ilginç. İn-

sanlara ve nesnelere duyacağımız ilginin derecesi yoktur. Birilerini ötekilere yeğleyişimiz sadece öznellikten, gerçek bir değerler sıralaması yok ortada.

Yalnızlığında kendimi fazlaca incelediğimi, kuşkusuz uzun uzun düşündüğümü söyledi (dalga mı geçiyordu acaba?). Sonra sıradan şeylerden, benim kapıcıdan, başlangıçta bana garip bir adammışım gibi garip garip bakan kadından söz açtım. Açıkça bana karşı antipatik bir tavır takınıyordu kadın. Hayır, hayır, işkence saplantısı yoktu kafamda. Küçük armağanlar vermiştim kadına, ufak bahşişler vermiştim, seve seve kabul etmiş, ama galiba biraz gururunu kırmıştı bu bahşişler. Her geçişimde birtakım dertler açıyordu başıma. Tam o kapı aralığını süpürürken giriyor ya da çıkıyor, süpürdüğü tozları tabanlarımda merdivenlere taşıyordum. Ters ters bakıyordu. Hafifçe densizlik kokan sorular soruyordu: “Gene mi siz, nereye böyle? Ha bire sokağa çıkıyorsunuz. Oysa işe falan da gittiğiniz yok. Talihlisiniz valla. Bizim gibi değilsiniz.” Sonra, yavaş yavaş bu düşmanlık, bu güvensizlik yok oldu, hiç değilse o kadar ortaya vurulmuyor artık. Kadın bana, düzenli geçişlerime, garip yalnızlığıma alışmıştı. Bir keresinde, polisten kaçıyormuş gibi bir halim olduğunu söyledi. Ya da birtakım düşmanlardan. Kimsenin defterimi dürmek istemediğini, karanlık işlerin çevrildiği ortamdan gelmediğimi söyledim ona. Doğrudur, dedi, o kadar yürekli durmuyorsunuz. Yoo, hayır, şimdi artık bitmişti bütün bunlar. Artık onu sinirlendirmiyor, ilgisini çekmiyordum. Hissediyordum bunu. Şimdi artık şapkamı çıkarıp verdiğim selama, evet, hep şapka vardır başımda, robot gibi bir karşılık veriyor başıyla. Görüyor muydu acaba beni? Onu bilmem ama, artık bana bakmıyordu. Evin katlarından, sahanlıklardan farkım kalmamıştı. Eskisi gibi odasının camlı kapısındaki perdeyi aralayıp korkunç gözlerle bana bakmıyordu. Jeanne adında bir hizmetçim vardı, başından geçenleri anlatıyordu hep bana. Bıkmıştım artık bundan. Başından beri hiç değişmemişti. Hiç durmadan konuşuyor, konuşuyordu, kulağımı rahatsız ediyor, düş kuramıyor, düşünemiyordum. Yanından ayrılmak zordu, sesleniyor, ceketimin düğmesine yapışıp çekiyordu. Ayaklarımin ucuna basa basa çıkıp gitmeyi denemiştım, ama boşuna, tilki gibi hassas bir kulağı vardı. İlginizi çekiyor mu bütün bunlar, diye sordum karşımdakine, ben de Jeanne’a benzedim. Hayır, hayır, diye karşılık verdi, ilgimi çekiyor, durumunuz müthiş ilginç benim için. Hem

felsefeci, hem psikolog, hem psikanalistti. Harika bir şey psikolog olmak, insanlarla böylesine ilgilenmek, insanları dinleme yeteneğine sahip bulunmak!

Ee, gerçekten iyi miydi, iyice miydi işlerim? Evet, evet, diye karşılık verdim sorusuna, zaman zaman öteki şeylerden ayrılmışım, camdan bir kafesteymişim duygusuna kapılıyordum. Bu, epey can sıkıcıydı elbet. Daha başka şeylerle birlikte, öncelikle can sıkıntısına savaş açmak gerekliydi, kendimi bir cam kafeste hissettiğim ve ruhen başkalarına el uzattığım zaman cam duvarlar geri geri gidiyor, evrenin tümü görünmez duvarlarla çevriliymiş duygusu uyanıyordu içimde. Ama bu duvarların ötesi görünmüyordu... Gök-yüzü bir tonozdu ve evlerin, kentin, kırların arkasında ufuk vardı, ufkun sımsıkı kapalı kapısı vardı. Olağan mıydı bütün bunlar? Vakit hem uzun hem çok kısaydı, bana öyle geliyordu; saniyeler geçmek bilmiyordu, her saniye etimden koparılmışçasına zor akıyor, yıllarsa kısacık görünüyordu. Göz açıp kapayınca geçip gidiyorlardı. Evet, biliyorum, yeni bir şey değil bu, hemen herkes az çok üzülür zamanın geçmesine. Ama bu çelişki benim için dayanılmaz bir şeydi. Her anın ağırlığını taşıyordum, bu ağırlık altında öylesine eziliyordum ki, ondan yararlanmak, hatta onun tadını çıkarmak olanağını bulamıyordum. Öteki insanların da can sıkıntısını, bunaltıyı dile getiren hüznü yüzleri var. Kendimi yansıtmaktan, o korkunç sıkıntımı, ruh çöküntümü başkalarına yüklemekten başka bir şey yapmadığımı mı sanıyorsunuz? Başkaları neşeli, kaygısız mı, yoksa onları yerlere sermeyen ufacık ya da ciddi dertleri mi var sanıyorsunuz? Başkaları yaşıyor mu sanıyorsunuz? Olağan değil bu, öyle değil mi? Çalışsam daha iyi edeceğim, iyi ama ne yapayım? Eski işime dönüp günde sekiz saat çalışamam herhalde. Azıcık sıkılmak daha çok hoşuma gidiyor. Ayrıca, her zaman, bütün gün sıkılmıyorum. Sabah uyanmak var. Tamam, güç bir iş uyanmak. Önümde uzayıp giden koskoca bir gün, ucu bucağı görünmeyen geniş, ıssız bir kumsal. Ama kalkıyor, kahvemi pişirip içiyorum. Fincanı, fincan altlığını, cezveyi Jeanne yıkar. Kahve içtiğim an, her şeye karşın iyidir. Görüyorsunuz ya, iyi geçirdiğim anlarım da var. İyi anlar tez geçip gidiyor. Onları derinleştirip genişletmenin çaresini bulmalı. Zaman zaman birtakım sevinç ya da neşe sıçramaları oluyor. Ama tez elden sönüp gidiyorlar. Ancak bu sıçramalar, bu fişkirmalar olduğuna göre, tükenmez bir kaynak, bir pınar var

demektir, belki bir iç cennetin ışığıyla ve güneşle yamaçları altın sarısına boyanmış, tepeleri ak dağlarla çevrili yepyeni bir göl de vardır. Bir yerlerde böyle bir göl olmalı. Kendi kendime söylüyorum bunu, biraz inanıyorum, sonra daha az, sonra hiç inanmıyorum. Derine daldıkça, dip çamurundan başka bir şey bulamıyorum. Pis bir su birikintisi. Kendi sözlerimi yalanlıyorum, evet, kendimi yalanlıyorum. Bu da, insanın içinde birtakım yükselen yararlı şeylerin, çatışmaya benzer bir şeyin olduğunu gösteriyor. Her zaman ezilmiş, batağa gömülmüş değilim. Dünyanın her zaman, yorulmak bilme-mecesine el değmemiş olduğunu biliyorum. İşte bu veriyor bana bir tür yaşama nedeni. Ama bildiğim şeyi yeterince bilmiyorum, bütün varlığımla bilmiyorum. Ağırlık ya da kalınlık, bunları hiç düşünmediğim zaman geldikleri halde, onları gerçekten varmışlar, bütün her şeyin temeli ve maddesi buymuş gibi hissediyorum. Benimle telefonda gevezelik edecek vakti olduğunu, bugün dersinin bulunmadığını, biraz daha, hatta daha uzun süre konuşabileceğimi söyledi. Durumun psikoterapistler tarafından çok iyi bilindiğini belirtti. Pek de ender olmayan örnekler veriyordu bana, hastaların kimisi, tüm evreni dışkıdan yapılmış sanıyordu. Çok şükür, daha o kerteye gelmediğini söyleyerek karşılık verdim. Yalnızca çamur, ama bunun yanında dupduru bir göl, kar da vardı. Sıradan insanlar bu ikisinin arasında bir yerde. Ne ışık var ne karanlık. Bu ikisinin arasında işleriyle, kaygılarıyla, günlük işleriyle uğraşıyorlar, böylece yaşamaktalar. İşte böyle yaşıyor insanlar. İnsanca yaşam dediğimiz şey bu işte. Bense ancak vicdanım rahatsa yaşayabilirim. Peki kim yaşıyor rahat vicdanla? Oysa rahat vicdanla yaşamamak kabul edilebilir şey değildir. Benim için vicdan rahatlığı ile bok arasında bir orta yer yok. Öteki insanlar dinginlik içinde, az çok. Bu yokluğa ayak uyduruyorlar. Bense hep çok şey istiyorum, fazla kendimi beğenmişim, yalnız kendimi düşünüyorum, neden acaba başkalarıyla yakından ilgilenmiyorum? Bütün sorun, bütün güçsüzlük burada işte. Ötekiler kendilerine verilen durumu kabul ediyor. Ancak büyük yıkımlar –yakınlarının ölümü, savaş, açlık, hastalık– olunca acı çekiyorlar. Bunun benim için de ilginç olduğunu itiraf etmeliyim. Belki utanç verici bir şey, ama böylece uyuşukluğumdan kurtuluyorum. Ev işimi gören kadının gelip gazetemi getirmesini sabırsızlıkla, zevkle bekliyorum. Gazeteye saldırıyor, ağlamaklı bir suratla manşetlerin keyfini çıkarıyorum; suratım ağlamaklı ama,

gazetede ki savaş, kıyım, yangın, su baskını, gittikçe artan çevre kirliliği, günün birinde belki de canımıza okuyacak hava kirliliği haberlerini okumak gerçekten bir keyif. Korku ile çekicilik karışımı bir şey. Her sabah şöyle bir yarım saatimi geçiriyor bu iş bana. Hah, işte bu canlı ya da insanın yüreğini küt küt attıran bir şey. Haberleri okuduktan sonra, bir de gazetede ki kare bulmaca var. Bu da bir saatimi alıyor. Sonra, yemekten önceki aperatif saati geliyor, ondan sonra öğle yemeği, ondan sonra kestirme. Geçirilen zor iki ya da üç saat, sonra akşam yemeği ve eve dönüş. Ve derin bir uykuya dalış. Ertesi sabah, aynı darlık, sonra kahve, kendime geliş ve böylece devam edip gidiş. Gördüğünüz gibi, her şeye karşın belli bir düzen veriyorum günüme. Ama her şeyden önce şu var, var olmanın, nesnelerin var olmasının verdiği şaşkınlık var. Özellikle de, insanın, sonsuz olanı tasarlama güçsüzlüğü var. Bu, insanın yaşamasına yardım etmiyor, ama sorunu kafamdan atamıyorum bir türlü, eh, bütün bunlar beylik şeyler, diyorsunuz sanırım. Gerçekten de öyle. Ürküntü, acı içinde doğdum, yine sonun, çıkışın insana verdiği yıldı içinde yaşıyorum. Akıl almaz, inanılmaz, cehennemlik bir tuzağa düştüm, iki korkunç olay arasında kaldım.

Bütün bunların son derece beylik şeyler olduğunu çok iyi bildiğini söylüyor. Daha çok okumalıyım, daha doğrusu okumalıydım, çünkü şimdi hiçbir şey okumuyorum. Örneğin, beni bilgi sahibi edecek gnostikler var. Ayrıca, biliyor musunuz, hemen herkes bu sorunlarla yüzleşmiştir. Söyledikleriniz hiç de yeni değil. Elbette, diye karşılık veriyorum, siz bu sorunları biliyorsunuz, okudunuz, bilginiz var, ama bu sorular beni sarsıyor, benim için canlı onlar. Sizin için onlar kültürden başka bir şey değil. Her sabah bunların karşılıklarının ne olduğunu merak ederek, bunların karşılığının olmadığını söyleyerek sıkıntı içinde uyanmıyorsunuz. Ama bu soruları herkesin kendine sorduğunu biliyorsunuz. Onlara hiçbir zaman karşılık verilmediğini, verilemeyeceğini de biliyorsunuz. Yalnız, sizin zihninizde, her şey sınıflandırılmış durumda. Bu sorunların ortaya konduğunu, kimin koyduğunu, bu konulara değinen bilmem ne kadar deneme ve kitap bulunduğunu bildiğiniz için artık onların üzerinde durmuyorsunuz; hepsini kaldırıp bir köşeye, belleğinizin bir yerine itmişsiniz. Evet, sizin için bunlar kültürden başka bir şey değil. İnsanlar umutsuzluğu işleyip yetiştirdiler, ondan koskoca bir edebiyat yarattılar, sanat yapıtları çıkardılar. Ama bunun bana

faıdası yok. Hep kültür, hep kültür ürünü bu. Kültür, insanoglunun dramını, yani trajediyi afsunla savabilmişse, ne mutlu size.

Bütün bunları yeniden konuşacağımızı, gelip kendisini görmem gerektiğini söyledi. şimdi artık vakti yoktu, hatta çıkması gerekliydi, çünkü işiyle ilgilenmesi gerekiyordu. Kafası belli konulara saplanmış bir sinir hastasıydım, hep aynı şeyleri gevelemek pek normal değildi. O, beni iyileştirebilecek birini tanıyordu. Metafizik bunalım, benimki kadar ileri gitti mi, bakılmalıydı. İnsanı metafizik bunalımdan kurtaran bin türlü hap vardı. Bunalım artık ilaçla tedaviye direnemiyordu.

Telefonu kapattı. Böyle ha bire kendi kendime evrenin ne olduğunu, bu evrendeki yerimi, yeryüzüne ne yapmaya geldiğimi, yapılacak bir şey bulunup bulunmadığını sorarak yaşamayı anormal saymanın garip olduğunu düşündüm. Banaysa, tam tersine, insanların bunu hiç düşünmemeleri, kendilerini bir çeşit bilinçsizlik içinde yaşamaya bırakmaları anormal görünüyordu. Belki de bütün öteki insanların, günün birinde her şeyin açığa çıkacağına dile getirilmeyen, akıldışı bir güvenleri var. Belki de günün birinde Tanrı insanlığa bir lütufta bulunacak. Belki benim için de böyle bir ltuf sabahı olacak.

Uyumadan, uyku denen uçuruma yuvarlanmadan önce, zaman zaman, yarı uykulu halde, belki de birkaç saat sonra doğan günün bana bilgi ve kurtuluş getireceğini ve bugünün sonsuz olacağını düşünüp güldüğüm oluyordu. Kimi zaman, akşamları düşünüyordum bunu. Ama yalnız ara sıra, çünkü çoğu kez sarhoş, bilinçsiz, duyumsuz bir halde, çözümü olmayan, onulmaz sorulara ilişkin saplantıdan kurtulmuş olarak eve dönüyordum; ve sabahlar hiçbir zaman düşlediğim, umduğum sabah olmuyordu. Hekim, belki de karaciğerinizden kaynaklanan büyük bir acılık var, diyecekti. şöyle ya da böyle, başımdan atamadığım bir acılık bu. Uyumaya, uykuyu uzatmaya, gecenin ve uykunun bitmemesini sağlamaya uğraşıyordum. Beni bekleyen, şimdiden yakama yapışan uzun gün boyunca, saatlerce, üstelik her zaman başarı elde edemedem, can sıkıntısıyla boğuşacağımı düşünmek kafamı allak bullak ediyordu. Her şey dayanılmaz haldeydi, en küçük bir el kol hareketi, şu duvarları ve yatak örtüsünü görmek. Ama Jeanne gelmeden kalkmam

gerekiyordu. O erkenden kalkıyor, çalışıyordu, bense aylaklığımdan ya da şu manevi kötürümlüğümden utanıyordum. Ayaklarımdan birini, sonra ötekini yataktan çıkarıyor, kalkıyor, bir yük gibi taşıyordum vücudumu, yine darlığa düşüyordum. Elimi yüzümü yıkamak, inşaat işçiliği kadar ağır geliyordu. Bir ölüm mahkûmu gibi giriyordum banyoya. Yarım saat sürüyordu temizlik. Eskiden, soğuk suyla yıkanırdım. Şimdi artık dayanamadığım bir çaba haline gelmişti bu iş. Banyoya öteden beri bir çeşit ürküntüyle girmiştir. Orası benim için çok eski bir su korkusunu simgeliyordu besbelli. Su dolu küvetin bir tür mezar olduğunu sanıyordum. Suyu girmek, diri gömülmekti. Ayrıca, tıraş olmam da gerekiyordu. Bu işe girişmeden önce, bir süre aynada kendime bakıyordum. Elimi yüzümde dolaştırıyordum. Yavaş yavaş ağarmaya başlayan sert kılları hissediyordum, kendimi seyrediyor, kendimden hoşlanmıyordum: Şu koca burun, şu ifadesiz soluk mavi gözler, şu azıcık şişmiş yüz, şu taranmamış, berbere gitmediğim için alabildiğine uzamış saçlar, şu kepçe kulaklar, şişkinlik arasında göze çarpan şu kırışıklar, kimsecikler bana benzemiyordu, herkes öteki insanlara benzemediğimi fark ediyordu mutlaka. Bu benzersizlik can sıkıcıydı herhalde. Oysa olağandışı hiçbir şeyi yoktu yüzümün. Tıpatıp onlara benzemesem de öteki insanlar gibiydim. Kişiliğimin alışılmamış yanı derimden dışarı yansıyor besbelli. Oysa, sokakta bana bakmıyorlardı, insanlar dönüp yüzüme bakmıyordu. Ama, hayır, kapıcı kadın, minik köpeği olan komşu kadın, bana bakarken çoğu kez başını sallayan ortalıkçı kadın Jeanine, bir de bana yarı dostça, yarı küçümseyerek, özel bir biçimde davranan lokantadaki garson kız yüzüme bakıyordu. Öteki insanlar genellikle benimle hiç göz göze gelmiyordu. Baktıkları zaman bana karşı belli bir düşmanlık besliyorlardı. Evet, tamam, hepsi ya düşmanca ya da kayıtsızlıkla bakıyor bana. Ben de onlara aynı biçimde düşmanca ve kayıtsızlıkla bakıyorum. Neyle suçluyorlardı acaba beni? Onlar gibi yaşamamakla, alınyazıma boyun eğmemekle. Peki, ben onlarda ne kusur buluyordum? Hiçbir kusur. Hele, aslında, benim gibi bir insan olduklarını düşününce. Tıpatıp bendiler. İşte bu yüzden dış biliyordum onlara. Yüzde yüz başka olmadan, başkası olmak. Gerçekten bana benzemeselerdi, onları kendime örnek alabilirdim. Bunun da bana yardımı dokunurdu. İçimde, milyarlarca insanın korku ve bunalımını taşıyormuşum gibi bir duygu vardı, herkesin

sıkıntısını. Başka koşullar içine de koysanız, her biri aynı bunalımı, aynı yaşama korkusunu, aynı sıkıntıyı yaşırdı. Ama işi derinleştirmiyorlar. Kendilerini delikanlı, sonra yetişkin, sonra yaşlı olmaya bırakıyorlar, bir çeşit bilinçsizlik ya da boyun eğişle, bilinçsiz boyun eğişle. Kendilerine karşı ellerinden geldiği kadar, becerebildikleri kadar koruyorlar kendilerini. Ama derinleşseler, her biri milyarlarca insanın bunalımını ve korkusunu yaşırdı. Her birimizin içinde vardır bu bunalım. İşte bu, bana, Tanrı'nın acımasızlığı gibi gelir: Her insan hem tek ve benzersiz, hem herkes, her birey evrensel. Oysa ne de kolay olurdu bunalımın, umutsuzluğun ve paniğin milyarlarca insana eşit dağıtılması. O zaman hissettiğimiz bunalım, evrensel acının üç milyarda biri olurdu. Ama hayır, her insan ölürken, yıkılan koskoca evreni sürükleyecek ardında.

Tıraş olmak için tıraş malzemelerini hazırlıyordum, elektrikli tıraş makinesi kullanmazdım, yüzümü sabunlar, tıraş olurken sigara içmeye çalışırdım, bu da işi güçleştirirdi; bitirince, şöyle bir oh çekerdim. Büyük bir güçlüğü aşmışım gibi. Jeanne ortalığı temizlemeye gelmemişse, hemen oturma odasına seğırtir, tabak çanak dolabını açar, beni kendime getiren iki kadeh konyağı yuvarlardım. Ama Jeanne oradaysa, yaptığımı görür, beni ayıplar, bu da canımı sıkardı. Erken kalkmak iyidir.

Nerede olduğumu bilmiyordum artık. Bunu bildiğim halde, elbette. İçimde hem oradaymışım hem de değilmişim gibi bir duygu vardı. Yer yerinden oynuyor, ya da oynamış sanıyordum. Duyulması kolay ya da hemen duyulabilen, ama sözcüklerle dile getirilmesi olanaksız, garip bir değişiklik. Ev benim evimdi, aynı evdi, koltuk aynıydı, kanepeler aynı, halı aynı; oysa aynı halı, aynı kanepeler değildi, hatta kitaplar, duvarlar bile aynı değildi. Açıklanamaz bir yabancılık. Ya da nesneleri kendi kendime doğru dürüst açıklayamadığımı gösteren bir yabancılık. Hayır, dünya aynı dünya değildi. Ne de nesnelerin yerleri aynıydı. Ne gök aynı gök, ne insanlar aynı insanlar. Bununla birlikte, başka bir şeydi bu. Kimdim ben? Neredeydim? Anlatılmaz bir bunalım, çünkü sözcükler de pek bir şey anlatmıyordu. Yer değiştirebiliyor, mutfağa gidebiliyor, aşağı inebiliyor, gazetemi alabiliyor, geri dönebiliyordum, ama bütün bunlar artık eskisine benzemeyen bir dünyada oluyordu.

Eskiden, bu değişiklik olunca, bir çeşit sevinç kaplardı içimi. Şimdiyse, korku. Ansızın köklerimin koparıldığını, götürölüp alışılmamış bir dünyaya dikildiğimi sanırdım. Dünya alışılmış olabilirmiş gibi! Dünya normal olabilirmiş gibi! Yürek atışlarını duymak ve soluk alıp vermek doğal bir şeymiş gibi! Karşımda duran, bir yetmiş yüksekliği, bir yirmi genişliği olan açılabilir iki kanatlı kapısı bulunan nesneye bakıyordum. İçinde giysilerin, giysilerimin asıldığı, çamaşırın, çamaşırımın yerleştirildiği raflar vardı. Kalkıp bana bu nesnenin ne olduğunu sorsalar, giysi dolabı derdim elbet. Ama artık giysi dolabı değildi, eskiden bir giysi dolabı olduğuna içtenlikle inanmam, oysa başka bir şey değildi. Herkese, bunun bir giysi dolabı olduğunu söyleyebilirdim. Oysa sözcükler yalan söylüyordu. Nesnelerin artık aynı nesneler olmayışı bir yana, sözcükler de aynı sözcükler değildi. Sözcükler yanlış geliyordu bana. Nesneler işlevlerini kaybetmişlerdi sanki. Bir şeyler yapıyordum bu nesnelerden, ama yaptığım şeye uygun değilmişler, hatta hiçbir yerde kullanılmamaları gerekirmiş gibi geliyor bana. Onlara dokunmaya hakkım yok sanki. Ne yapacağımı bilemediğim yeni bir dünyaya dalmıştım. Hiçbir şeye yaramayacak bir dünyaya. Bizimkinin negatifi sayılacak, ona paralel bir dünyada mıydım acaba, bütün bunlar benim değildi, benim olamazdı. Nereye aktarmışlardı beni? Dünya sallanıyordu. Koskoca bir bütünün yerini başka bir şey almıştı. Başka bir evrendeydim. Başka bir evrende gibiydim. Nesnelerin ve işlevlerinin anlamını yeniden öğrenmek zorundaydım. Ama işlevler nesnelerin özünü ortaya çıkarmıyordu. Ve çevremdekilerin hepsi, başkalarıydı. Ben de başka biriydim. Döşeme çökmeyecek miydi az sonra? Her şeyi kaldırıp atıyordum. Ben kendim de fırlatılıp atılmayacak mıydım? Peki ama nereye? Neyin içine? Ve şu nereye ile şu neyin içine ne olabilirdi? Kitabın birini açmaya, eskiden bana sıradan ve gündelik gibi gelen şeyleri okumaya kalksam, o sıradan şey ile gündelik şey, açıklanmaz bir biçimde, yüzüme çarpıyordu. Bir sehpaye dokunuyor, adı neden bu ve anlamı ne diye düşünüyordum. Nereden geliyordum? Kim kimdi? Bu durumda korku olmasa da, tedirginlik kaplıyordu içimi. Kendi evinde olmamak. Kendi evi bulunmamak. Kendine özgü bir şeyi olmamak. Ellerini oynatıp onlara bakmak. Ellerimi oynatmak, herhalde beni, ne olduklarını bilmeden ellerine bakan bebek durumuna getiriyordu. Bir buluşmuş gibi, bu iş mutluluk içinde

yapılabilseydi, mutlu olurdu. Buluş, eskiden sevince boğardı beni. Ama sevince boğulmuyordum artık. Sevinç, dünyanın var olduğunu, bizim dünya üzerinde bulunduğumuzu, var olduğumuzu, var olduğumu doğaüstü diyebileceğimiz bir biçimde, ansızın fark etmektir. Şimdiyse, her şey nesnelerin ve benim var olmadığımızı kanıtlar gibiydi. Yok olmaktan korkuyordum. Dikkatle dinler, odaya ya da camdan dışarı bakarken, hissetmediğimiz sayısız depremin yeryüzünü kırılğanlaştırdığı sanısına kapılıyordum. Her şey un ufak oluyor, bilmem hangi hiçliğe yuvarlanma tehlikesi geçiriyordu. Gerçekliğin gittikçe daha az direnebildiği bir evren. Bir şey var mıydı acaba şu dekorun ardında? Bir şey, yeni bir dekor mu vardı, yoksa hiçbir şey yok muydu? Peki, neydi şu hiç denen şey? Sarsıntı geçiren bir dünyada sarsıldığımı hissediyordum. Çok garip doğrusu her şeyin aynı anda hem böylesine var, hem yok; hem böylesine katı, yoğun, hem de kırılğan olması. Var mıydı bütün bunlar? Şimdiye kadar hiç var olmuş muydu? Gevşeklik biraz daha arttı mı, her şey kırılıp bin parçaya bölünebilirdi. Kendimi, bir havai fişegin ışıklı noktalarından biri gibi hissediyordum. Boşluğun verdiği mide bulantısı. Sonra aşırı doluluğun verdiği bulantı. Nasıl ve daha ne kadar sürebilirdi bu dünya, hani vakit bulunsa bile. Belki de yalnız şu an vardı.

Koltuğa oturdum. Gazeteyi her zamanki gibi elime aldım. Cınayetler savaşlar, suçlar, küçük duyurular, sinema haberleri: Hiçbir şey yok. Nasıl oluyor da bu hiçbir şey bu kadar ağır gelebilir? Ve nasıl olur da bu ağırlık aynı zamanda böylesine hafif olabilirdi? Hem çok somut, hem soyut. Şu dünya, kalın kartondan yapılmış şu dünya, şu tiyatro dekoru her an başka bir dekorla yer değiştirebilirdi. Oyuncularından biri olduğum bu dünyayı canlandırıyor-dum kafamda. Belki de yazarıydım ya da yalnızca küçük bir rolüm vardı. Sakına sakına kalktım, şapkamı başıma, pardösümü sırtıma geçirdim, titreye titreye merdivenleri indim, hafifçe sendeleyerek yürüdüm yolda, zaman zaman duvarlara tutunarak, hem üstüme yıkılmalarından, hem kaybolup gitmelerinden korkarak. Lokantaya vardım. Garson kız bana baktı, hasta olduğumu, bakışlarımda kaygı verici bir ifade olduğunu söyledi. Halbuki, asıl o şaşkın, onun yüzü kaygılı gibi geldi bana. Her zamanki masama geçip her

zamanki iskemleme bıraktım kendimi, pencereden dışarı baktım, sisin içinden bir an çıkıp sonra yine gözden yok olan kaçak karaltıları seyrettim bir süre.

“Durumuz iyi görünmüyor Beyefendi. Bugün de iyi görünmüyor.”

“Evet, bugün de iyi değil. Bugün her günkünden daha kötü. Şayet başka günler varsa tabii.”

“Başka günler vardı. Daha başka günler de olacak. Sisler içinden geliyor gibi bir haliniz var.”

“Siz sisin bir parçasısınız.”

Garson kız yüzüme baktı:

“Neyiniz var? Gidip bir hekime görünmelisiniz.”

“Var olduğunuzdan emin misiniz?”

Kızın gözleri faltaşı gibi açıldı.

“Öyle sanıyorum. Beni korkutmak mı istiyorsunuz kuzum?”

“Siz de varsınız. İnanın bana varsınız.”

“Belki de tüm şunların ardında hiçbir şey yok” dedim elimle pencereleri, duvarları, sokağı göstererek.

“Ne olsun istiyorsunuz onların ardında? Onlar var, o kadar.”

“Öyle mi sanıyorsunuz? Hayır, o kadarı yetmez ki. Pek bir şey değil o kadarı. Peki o zaman neye dayanırdı bütün bunlar?”

Kız azıcık ürkmüştü. Beni sevmesine seviyor, ama öteden beri biraz kaçık buluyordu.

“Siz kendinizi yine iyi hissetmiyor olmalısınız. Ama şimdi kalkıp bana kendim var mı ya da kendim nedir diye bir soruyla karşılık verirsiniz.”

Göz açıp kapayıncaya kadar geri geldi, konyağımı getirdi.

“Alın, iyi gelecek bu size. Ayağınız yere basacak.”

Bir dikişte içtim konyağı. Biraz içim ısındı.

“Bütün bunlar daha uzun süre devam eder mi sanıyorsunuz?” dedim kıza.

“Bütün bunlar ne?”

“Bütün bunlar!”

“İnanın bana, öyle bir günde yok olmaz bütün bunlar. Daha epey vaktimiz var. Biz çekip gittiğimiz zaman da bütün bunlar kalacak.”

“Peki, kalmadıkları zaman, ne alacak yerlerini? Başka bir şey olacak mı? Her şeyin dört bir yana dağılıp gittiğini görmüyor musunuz? Ama hayır, görmüyorsunuz.”

“Benim burada yerim sağlam. Ayrıca, kıyasıyla çalışıyorum. İnsan ne kadar çok çalışırsa, o kadar daha çok şey oluyor. Daha az olsa, belki işler kolaylaşırdı.”

“Peki nereye giderdi bu şeyler?”

“Garip sorular soruyorsunuz bana, kimse karşılık veremez bunlara. Hiç düşünmedim bu konuları. Bundan sonra da düşünmeyeceğim. İnsanlardan korkarmış gibi bir haliniz var. Asıl siz beni korkutuyorsunuz... Sizin adınıza korkuyorum. Sinirleriniz dayanmıyor artık. Çok ciddi bir şey değil elbet. Yoluna konabilir. Alın size bir kadeh konyak daha. Sonra kalkıp hekiminize gidin.”

“Hekimlerin hasta olduğu aklınıza hiç gelmiyor mu? Kısacık bir ömrümüz olduğunu, hepimizin öleceğini biliyoruz ama hekimler, ölümü düşünüyorsanız, birtakım bunalımlar geçiriyorsanız, kaçık-sınız diyorlar. Asıl onları alıp akıl hastanesine kapatmalı. Benim bunları düşünmem normal. Anormal olan, onlar.”

“Size şöyle patates kızartmalı, güzel bir biftek hazırlatayım, iyi gelir size.”

“İyi pişsin lütfen.”

Lokantaya gelen öteki müşterilere bakıyordum, yerlerine oturuyor, son derece rahat davrandıklarını sanıyorlardı.

“Hepsinin saydam tabutlara kapatıldığını görmüyor musunuz?” dedim.

Herkes dönüp bana baktı. Garson kız yanıma geldi, alçak sesle, “Susun” dedi. “Yoksa götürüp tımarhaneye kapatacaklar sizi.”

Gerçekten de lokanta salonunda belli bir homurtu vardı, birtakım gözler üzerime çevrilmekteydi.

“Zaten ben tımarhaneye kapatılmış durumdayım. Herkes gibi. Hem kapatılmış hem de fazlasıyla açık. Billur, gözle görülmez.”

Üstüme çevrili bakışları sırtımda hissederek lokantadan çıktım. Henüz gidip kolaçan etmediğim, epey uzaktaki büyük meydana doğru yollandım. İki kilometre kadar ötede olmalıydı. Çoktandır orada mıydı yoksa yakınlarda mı icat etmişlerdi acaba bu meydanı? Her yan insan kaynıyordu. Yine bir kapışma. Arada kalan jandarmalar, çatışan iki kalabalık arasında ezilmişlerdi. Yağmur gibi sille tokat ve küfür yağıyordu. Coplar iniyordu kafalara. Kemikler çatırdıyor, tuz oluyor, kafalardan ve görünmeyen cam kutulardan be-

yinler fırlıyordu. Birbirlerinin gırtlğına sımsıkı sarılıyorlardı. Nasıl oluyordu bilmem, hep birinin üstüne üç kişi çullanmayı başarıyorlardı. Koskoca meydan yere serilenlerle dolmuştu. Meydana çıkan dört sokaktan polislerle dolu araçlar geliyordu ha bire. Bu araçlar da göze görünmeyen cam tabutla çeviriliydi, aynı tabut polislerin başlıklarını da çevreliyordu. Bağırarak kalabalığın ortasına atıldım:

“Tabutlarınızdasınız zaten. Birbirinize vurmakta acele etmeyin. Neden bu kadar aceleniz var? Neden? Yakında, kimse kalmayacak yeryüzünde.”

Kimse söylediklerimi işitmiyor ya da işitmek istemiyordu. Meydanı ve kaldırımları garip bir bulamaç kaplamaya başlamıştı. Tıpkı arabalarla kamyonlar gibi, başlar da paramparça olup havada uçuşuyordu.

“İnsan gürültü etmeden, dinginlik içinde de göçüp gidebilir, bozulma daha az hoyratça olabilir” diye bağırdım. “Neyse, insan ancak seçebildiğini seçiyor.”

Kalabalığa karıştım, sille tokat yağdıranların ortasındayım. Kimse bana vurmuyordu. Beni görmüyor gibiydiler. Yalnızca bir görüntüydüm onlar için. Onlar da birer görüntüydüler, ama şiddet saçan ya da sağa sola saldıran birer görüntü. Şunun kolunu, ötekini tekmesini tutmaya çalışıyordum, polisler miğferleri, copları ve kalkanlarıyla kavgaya karışmışlardı. Kimden yana oldukları kestirilmiyordu. Belki herkese karşıydılar.

Meydanın ortasındaki heykelin basamaklarına çıkmayı başardım. Oradan bağırdım:

“Beni dinleyin, kendinizi dinleyin, hakeminizim ben. İnsanlar aralarında uzlaşabilirler, aranızda uzlaşabilirsiniz. Başka türlü. Gelin, hep birlikte oturup konuşalım. Her şey dostça halledilebilir.”

Kavgaya edenlerden hiçbiri gelip bana katılmadı. Yanımda yöremde yere yıkılmaya devam ediyorlardı. Bir daha bağırdım:

“Her şey dostça yoluna konabilir. Temsilciler seçin. Temsilcilerinize talimatlar verin. Ama görülüyor, anlıyorum, özellikle anlaşmak istemiyorsunuz. Neden bu kadar acele ediyorsunuz? Neden?”

Boşluğa konuşuyordum. Bir boşluk ile doluluk karışımına konuşuyordum. Boşluğa konuşuyordum. Ya da aşırı doluluğa. “Ben de sizin gibi bir insanım. Sizinle aynı dili konuşuyorum.”

Aynı dili konuşmuyordum. Sonunda kollarımı heykele dolamayı başarmış, tünediğim yerden bağırmaya devam ediyordum. Aslında

görebilirlerdi beni. Sesimi duyabilirlerdi pekâlâ. Sesim epey güçlü, kollarım bacaklarım da epey uzundur. Korkuluk sayıyorlardı beni. Daha doğrusu hiçbir şey saymıyorlardı. Kuşkuya yer yok, görmüyorlardı beni. Yalnız, polisin biri, “N’apıyorsun orada?” diye sordu.

Sonra kafa kırmaya devam etti.

Yavaşça aralarına indim, yeniden bazılarının koluna yapıştım.

“Çıldırılmışsınız hepiniz” dedim “Çıldırmadıysanız, ne istiyorsunuz, söyleyin bana. Her şeyi yoluna koyarım.”

Yakaladıklarımı hemen kollarını kurtarıp gidiyorlardı. Yalnız içlerinden biri, “Asıl siz kaçırmışsınız, haklarımız için savaştığımızı anlamıyorsunuz!” dedi.

“Özgürlüğümüz için” dedi başka biri.

Hangi haklardan söz ettiğini sordum. Nasıl bir özgürlük istediklerini sordum. Hiçbiri karşılık vermedi. Onlar da kafa kırma işine dönmüşlerdi yeniden.

Her yer cam kırığı ve kan içinde kalmıştı. Çatışma gittikçe şiddetleniyordu. Dört sokaktan hâlâ oluk oluk polis akıyordu. Evlerinin balkonundan aşağı inenler vardı. Kimisi de su borularına tutunup çatı katlarındaki evlerinden aşağı kayıyordu. Kalabalığın içinde, tek başıma, saçımı başımı yoluyordum:

“İyi ama, çok basit bir iş bu. Çok basit olabilir.”

“Basit olsaydı, bu kadar karmaşık olmazdı” diye bağırdı başka biri.

Kafaları yarılıp düşenlerin yüzünde bir ahiret mutluluğu vardı. Ötekilerin kafasını yaranların yüzündense zafer ve mutluluk okunuyordu. Zaman zaman, bunların da kafası kırılıyordu.

Sonunda, bodur bir adam yaklaştı yanıma, “Bunun bir iç savaş olduğunu anlamıyor gibi bir haliniz var” dedi.

Sonra, yine ötekilerle kapışmaya döndü.

Buydu demek iç savaş dedikleri. Adam, bu sefer de şöyle bağırdığımı işitti:

“Sözün kısası, birbirinizi öldürmek istiyorsunuz demek ki.”

“Sözün kısası, artık dayanamaz olduk.”

“İyi ama kurumları değiştirmek yetiştir. Ama bu yetmiyor size!”

Sonra bir daha bağırdım:

“Kurumları değiştirmek yetmiyor size! Bütün kurumlar, bütün toplumlar kötü. Gazetelere baksanıza. Var mı iyi bir toplum? Savaş bayram demek, bayram istiyorsunuz siz... Biliyor musunuz ki” diye

bağırdım, “Meksika’da yalnız devrimci şarkılar neşeli şarkılardır? Şunlar için devrim, bunlar için devrim, ha bire devrim. Bilmem ne için devrim, bilmem neye karşı devrim, hiç önemi yok bunun. Yeter ki ölsün ve öldürülsün. Yaşam diye bir şey olmadığını biliyorum. Gerçekte hiçbir şeyin var olmadığını biliyorum. Hepiniz hareket ediyor, birbirinizin kafasına cop sallıyorsunuz, görüyorum bunu, var olmamak çok kanlı. Yaşamıyoruz. Garip doğrusu. İnsanlar, yaşamın varlığını kanıtlamak için birbirlerini öldürüyorlar. İyi ama hiçbir şey yok” dedim, “Hiçbir şey, hiçbir şey yok” diye bağırdım bütün gücümle. Çevreme baktım, ortalıkta kimseciklerin kalmadığını fark ettim. Koskoca, ıssız bir meydan. Aslında taşra kentine benzeyen kocaman bir kentteki koskoca bir meydan. Şu cop sallayan kadınlarla erkekleri görmüş müydüm acaba? Yerde kan görmüş müydüm? Savaş ve bayram şarkıları işitmiş miydim? Nereye gitmişti onca canavar? Ve neşeleri?

Yaşlı bir adam yaklaştı yanıma:

“Gördüğünüzü sandığınız şeyler hemen hemen iki yüzyıl önce oldu” dedi. “Buranın adı ‘Devrim Meydanı’. Gelecekteki, sonraki, muhtemel bir devrimin meydanı. Evinize dönün. Her şeyin sonu aynı. Bugün, savaşmak zorunda kalacağımız daha başka kurumlar var. Ama şimdi değil. Yarın belki. Belki de dündü. Atalarımдан biri hemen şuracıkta savaşmıştı, kafasını dağıtmışlardı; başka bir atam da savaşmıştı, şuracıkta o da. Bu sonuncu, ancak çok sonra öldü. Evinde öldü. Evinde. Karısı onu zehirledi dediler. Ama kurumlar için yapmadı bu işi, siyaset için de yapmadı.”

Yaşlı adam, dirseğimden tutup meydanın sonuna kadar götürdü beni, böylece benim lokantaya giden sokağa daldım.

İşittiğim gürültülerden şaşkına dönmüş, yerde yatan cesetlerle cam kırıklarından ürkmüş, başkalarına atılan yumruklarla sarsılmış olarak açtım lokantanın kapısını. Tek başına dikilen garson kızdan başka kimsecikler kalmamıştı lokantada.

“Camdan tabutlarına kapatılmış müşteriler nerde? Devrim’de öldüler mi yoksa?”

Kız, kaygıyla yüzüme baktı.

“Yemeklerini yediler, gittiler, belki bir yerlerde kapışmış, birbirlerini öldürmüşlerdir, belki de akşama hepsi yemekten önce birer

kadeh atmaya, hoşbeş etmeye, yemek yemeye gelir. Ben hiçbir gürültü işitmedim.”

“Oysa gürültüden başka bir şey yok, gürültüden başka bir şey yok. Bakın, ellerim kan içinde, oysa kimseyi öldürmedim.”

“Boya onlar. Yeni boyanmış duvarlara dokundunuz herhalde. Uzatın ellerinizi, ıslak bezle sileyim.”

Sonsuz bir acımayla bana bakıyordu.

“Çok sarsılmışsınız” dedi. “Sinirleriniz dayanmıyor artık.”

“Sarsılmadığınız için sarsılan sizsiniz asıl. Çevrenizde olup bitenlerden haberiniz yok. Ki, benim de pek az, ama pek az haberim var bunlardan.”

“Çok yalnızsınız, Beyefendi.”

“Her yanımda insan dolu, yığınla insan dolu. Koskoca bir kalabalık var çevremde ya da hiçbir şey yok.”

Ellerimi silerken, “Çok yalnızsınız, gerçekten çok yalnızsınız” diye yineledi. “Bir kadın gerek size. Eğer beni kabul ederseniz...” Eğilip öptü beni. İlk adımı ben atmalıyım, diye düşündüm. Ama öyle tatlıydı ki. Öyle doğru, öyle gerçek görünüyordu ki.

Gelip benim eve yerleşti. Yatak yeterince genişti. Ona da yer vardı. Sabahları, güneşin ilk ışıkları altında çıplak göğüs görmek hoştu. Kimi zaman, o ürkütüyordu beni. Bazı geceler gözümde uyku girmiyordu ve o, hafifçe horlayarak, geceliği kaymış, kasıkları ortaya çıkmış bir halde uyuyunca, korkuyordum. Kadın cinsel organı öteden beri bana karnın alt yanında kasıklar arasındaki bir yara gibi görünmüştür. Gayya kuyusu gibi bir şey, daha doğrusu kocaman, iyileşmez, derin, açık bir yara. Hep acıma duygusu ve korku vermiştir bana: Evet, evet, gayya kuyusu. Usulca üstünü örttüm. Uyanmadı bile. Ve ben bir uyurgezer gibi, odanın, dairenin içinde dolanmaya devam ettim. Sigarayı bıraktığım halde, sigara üstüne sigara içtim, sonunda yorgunluğa dayanamayıp yanına, yaradan olabildiğince uzağa, yarayı unutmaya çalışarak, yatağın kendime ayırdığım tarafının kıyısına yerleştim. En sonunda, sağ tarafım üzerinde uyuyakalmışım.

Lokantadaki ağır işine karşın, evle de uğraşıyordu. Ortalıkçı kadına yol vermiştim. Komşular bizim eve bir kadının girip çıktığını gördükçe daha rahat hissediyorlardı kendilerini. Geçerken,

daha neşeli, daha mutlu, daha dingin bir yüzle gülümsüyorlardı. Daha normal, daha az kaygı verici görünüyordum onlara. Yüz çizgilerinde okunan belli bir yorgunluğa karşın, sağlıklı gülüşüyle hoşuma gidiyordu bu kadın. Sabahları, havlu sabahlığı içinde şarkılar söylüyordu. Ben asla söylemezdim. Hatta ılık bile çalmamışımdır. Hiç de haklı bir nedeni varmış gibi görünmeyen korkunç bir acının pençesinde kıvranıyordum. Halbuki ben, bana haklı nedenleri yokmuş gibi görünenlerin, sağlık ve normallik olduğunu düşünüyordum.

Sabahları, ondan önce uyanınca, nicedir duymadığım sevince benzer bir şey hissediyordum. Çok ötelere kalmış, yarı aydınlık, yarı karanlık, yarı gölgeli, yarı renkli bir anı depreşiyordu içimde. Zaman içinde hem çok uzak hem son derece yakın, çok garip ve içli dışlı olduğum, çok doğru ve çok yanlış bir şeydi bu, şeydi... Çok, çok önce... Ve derken bir olay... Şimdi anımsayamadığım bir şey olmuştu. Ve bu yarı aydınlık, yarı karanlık görüntü karşısında, bir çeşit girdap. Ara sıra, kendi kendime, ikimizin, onunla benim yeni bir dünyanın temeli olup olmadığımızı düşünüyordum. Yeniden kurulmuş bir dünyanın. Deliksiz, çatlaksız bir dünya. Tanrı'nın başarıyla sonuçlandığı, güvenilir bir dünya. Bilgin dostlar, Kabala'da Tanrı'nın daha önce Evren'i yirmi yedi kez yaratmaya giriştiğinin belirtildiğini söylediler. Anlaşılan, bu sefer yirmi sekizinci ve içlerinde en az kötü olanı. Daha önce yaratılan öteki evrenler nasıldı acaba? İyi bir evren yaratmayı ne zaman başaracaktı? Bence bundan da nicedir vazgeçmiş ve bizi hiçliğin dipsiz uçurumuna yuvarlanmaya bırakmış. Aslında, kesin evrene bağlanıp bağlanmayacağı belli olmayan, eğreti bir adayız. Birtakım şeyleri işitiliyor bu adanın. Sabah, tanyeri ağarırken, benim kız uyurken, masallardakine benzeyen çiçeklere, çelenklere, sayısız yazılara boğulmuş cenaze alayları geçip duruyordu pencerenin önünden. Bu alaylarda kocaman kara silindir şapkalar giymiş soylu beyler ile yüzlerini kara tüllerle örtmüş, tepeden tırnağa karalara bürünmüş soylu hanımlar bulunuyordu. Bir keresinde uyandırdım onu:

“Gel bak” diye bağırdım, “ne geçiyor pencerenin altından.”

Yarı uyur, yarı uyanık kalktı, gelip baktı, sonra gözü açık düş gördüğümü söyleyerek gidip yeniden yattı. Kimi zamansa, haftalarca beklememe karşın, hiçbir şey olmuyordu.

O giyiniyor, çabucak elini yüzünü yıkıyor, işe gidiyordu; bense çatlak ellerine bakmaktan kendimi alamıyordum. İşi ağırdan alıyor, gitmeden hazırladığı, üstüne azıcık konyak ya da rom eklediğim sütlü kahveyi içiyor, ağır ağır giyiniyordum. Aperatif saatinde, lokantada, başka biriymiş gibi çalışırken buluyordum onu. Sonra yemek geliyordu. Dediğine uyarak, gidip şöyle bir dolaşma, dostları görme girişimi sonuçsuz kalıyordu. Deniyor, beceremiyordum; eve dönüyor, akşamki içki saatini, akşam yemeğini, birlikte eve dönme saatini bekliyordum. Zaman zaman çok güzel öğütler veriyordu bana, ama gittikçe daha nadiren; çoğu kez, hiç konuşmuyorduk artık. Kol kola giriyor, bizim sokağı geçiyor, merdivenleri çıkıyor, evimize dönüyorduk. Gazeteye şöyle bir göz atıyor, sonra içimde müthiş bir ona sarılma arzusu, soyunmasını bekliyordum. Heyecan duyarak yatıyordum onun yanında. Sevişmek kendini kaldırıp dipsiz uçuruma atmak gibi bir şeydi, bir tür umutsuzluk, bile bile ölmekti. Sonra, hemen uyuyorduk. Az sonra uyanayım, elimde sigara, dairenin içinde dolanayım diye. Müthiş bir bunalım sarılıyordu gırtlığıma: Ne kadar dayanabilecek bu yaşama, diye soruyordum kendi kendime, ne kadar? Sağlıklı bir kadındı, muayene olsaydım hekimlerin sinir zayıflığı adını verecekleri hastalığıma uzun süre dayanamazdı.

Ara sıra, kendi kendime, ona işi bırakmasını önermeyi tasarlıyordum. Sonra vazgeçiyordum. Hiçbir şey istemiyordu, oysa benim ona bakacak param vardı. Ama ikimizin yeni bir Havva ile Âdem olabileceğimize aklım kesmiyordu. Hem de ne yük! Bu, aklıma, yeni bir Atlas, dünyayı omuzlarında taşıyan yeni bir dev olabileceğim düşüncesini getiriyordu. Üstelik, dünyayı yüzyıllarca sırtında taşıyacak bir Atlas. Ama sonra yeni bir Kabil'in doğumuna vesile olabileceğimi düşünüyor, korkuyla ürperiyordum. Ne saçma düşünce, diyordum kendi kendime kötü anlarımda, sona yaklaştığımız, her şeyi bitirmenin olabildiğine kolaylaştığı anda her şeye yeniden başlamak istemek ne sersemce iş. Ayrıca, olabilecek ve yaşanabilecekken olmamış, yaşanmamış şeylerin verdiği pişmanlık da vardı işin içinde. Dikkatli olmadığımız, yaşamayı bilmediğimiz, kendimizi anın doluluğuna bırakmadığımız için elimizden kaçmış olan onca eylem, onca serüven, onca sevgi. Neyse, boş laftı bütün bunlar. Çocukken okuduğum öğretici kitaplardan kalan anılardı.

Garson kızın varlığı şu an son derece yararlıydı benim için. Çatlak elleri yüreğimi sızlatıyordu, ama azıcık bakılsa, çok güzel olurdu bu eller. Ufak tefekçe, epey güzel bir kızdı. Uzun kirpikleri, güzel kara gözleri, sertçe bir yüzü vardı. Onu hep, bütün bir ömür, o iki büklüm olana, ben de bir değneğe yaslanarak bin bir güçlkle yürür hale gelene dek yanımda tutmak. Bu görüntü gözümün önüne gelince bile tüylerimi diken diken ediyordu. Pencereden dışarı bakmak yetiştirdi, ellerinde değnekleri, sırtlarında kamburuyla sokaktan geçen yüzlerce yaşlı adam vardı. Daha ileride bir yerde buluşuyorlar mıydı acaba? Bir yaşlılar toplantısı anımsıyordum. Öksüre tıksıra, yaşamın güzel şey olduğunu söylüyor, hem daha yüksek emekli aylığı, hem de iş dünyasına yeniden alınmalarını istiyorlardı. Ben hepsinden yaşlıydim.

Lokantada garsonluk yapan kıza daha iyi bir yaşam sağlama düşüncesi bütün bu düşüncelere karışıyordu. Ne yapmalıyım? Şimdilik işler iyi, oldukça iyi gittiğine göre. Yarını yarın düşünürdük. İkimiz belki de tez elden ölür giderdik. Belki de o ölürdü. Kazaya uğrama düşüncesi bana karalar bağlatıyor, yolda karşıya geçerken uzun uzun tereddüt ediyordum.

Uyandığı zaman, şöyle ağzımı kulaklarıma vardırان bir gülüşle ve müthiş bir cömertlikle, “Nicedir söylemek istiyordum, yeterince param var, istersen işe gitmeyebilirsiniz. Biliyor musun, epey param var” dedim ona.

Ta ne zamandan beri, birlikte oturmaya başlayalı beri, kendisine bunu önermemi beklediğini söyleyerek karşılık verdi. Şimdiyse, tıpkı benim gibi, o da kararsızlık geçiriyordu. Sinirleri zayıf biriyle yaşamak güç geliyordu ona. Hep benimle uğraşmak, ha bire beni yüreklendirmek kolay değildi. Çalışmayı yeğliyor, bana borçlu kalmak istemiyordu; üstelik, daha uzun süre yanımda kalıp kalmayacağını da bilmiyordu. Adamın biri ona başka bir iş önermişti: Ayrıca hiç de kötü sayılmazdı adam.

“Benden ayrılacak mısın? Yakında mı?”

Korkunç, acı bir pişmanlık kapladı içimi. Mutluluk ayağımın dibine gelmişti. Bir kez daha kaçırmıştım onu. Alinyazısı bana yardım etmek istiyor, ulu Tanrı bana meleklerini yolluyor, ben onları ya elimin tersiyle itiyor ya da görmüyordum. Bahçelerde, sokaklarda görmediğim bir sürü yaşam pınarları vardı mutlaka. Vardı herhalde. Sokağa çıkınca, rastlantıyla birine elimi değerim belki diye kolları-

mı iki yana açtım. Hava kuruydu, bir damla su yoktu görünürde. Gelip geçenler bana küfürler ediyordu. Bununla birlikte ben, yaşamı umutsuz bir bulma umudu ve yakında yüzüstü bırakılma umutsuzluğuyla, kollarım iki yana açık, yürümeye devam ediyordum. Sinir hastasıyla yaşamak, çetin bir işten daha çetindir. Kulağım da hep bu sözleri çınliyordu. Lokantaya vardığımda, her zamanki gibi oradaydı ve hiçbir şey olmamış gibi tabak getirip götürüyordu. Yaşamı iki yönlü yaşıyordum sanki: Bir yanda günlük yaşamın sonsuzluğu içinde sürüp giden bir şey, öte yandaysa, birdenbire beliren altüst oluş, açılan kocaman çukur. Yemekten sonra, her zamanki gibi bekledim onu, her zamanki gibi eve döndük, hiçbir şey demiyordu. Yüzü değişmişti, bir heykel ya da ardında bir giz saklayan bir heykel yüzüne dönüşmüştü. Müşterilerden birinden lokantadaki işini bırakacağını öğrendim. O akşam da hiçbir şey demedik birbirimize. Gözümü kulağımı açmış, tek bir sözcük, tek bir bakış kolluyordum.

Ertesi sabah, kahvaltıda haber verdi gideceğini. Çok kötü bir gece geçirmiştım, yarısı uykusuz, yarısı karışık, karabasanı andıran düşlerle dolu. Haberi öğrendiğimde çoktan o havaya girmiş durumdaydım. Düşümde, dünyanın olanca hızıyla ayağımın altından kaydığını, onu yakalamak için soluk soluğa koşmak zorunda kaldığımı görmüştüm. Uçurumun üstüne çekilmiş küçük bir iskelenin üzerindeydim. Havalanmak istiyor, küt diye dikenli otların ve vahşi hayvanların arasına düşüyordum.

“Çok acı veriyor bu durum bana” diyebildim sonunda.

“Sana acı vermek de bana acı veriyor. Hiç konuşmuyordun. Düşüncelerine dalmıştın. Bunların düşünce olup olmadıklarını, bizimkiler gibi birer düşünce olup olmadıklarını da bilmiyorum. Çılgın değilsin, ama insanda çılgın izlenimi bırakıyorsun.”

“Çünkü akıllıyım... Çünkü görüyor, biliyorum. Nasıl açıklamalı bunu sana? Lokantada, sokakta ya da karşımda olduğuna hiç şaşırmadın, değil mi? Bütün bunlarda hiçbir yadırgatıcı yan bulmuyor musun? Bütün bunlarda” dedim kollarımı havaya kaldırarak.

“Görüyorsun ya, aynı anlayışa sahip değiliz. Nesneleri aynı biçimde görmüyoruz.”

İNME inmiş gibi gömülmüştüm koltuğuma. Hazırlanışını izliyordum. Bir bavul, iki bavul. Dipteki odada giysi dolabının kapağını kapatışını, geri gelişini işitiyordum, kayıtsız bir yüzle –bana öyle

geliyordu– bavuluna bir şeyler yerleştiriyordu. Bavulları kapatmasına yardım ediyordum. Sonunda, “Karar vermekte güçlük çektim. Ama sen çok... Çok sensin. Yanımda hastalığını atlatacağını sanmıştım” dedi.

“Ne hastalığı?”

Parmağıyla kafasını gösterdi.

“Anlıyorsun ya. Oysa çok seviyorum seni, her şeye karşın, çok seviyorum. Sessizliğine, o garip haline, ürkek maymun gözlerine dayanacak halim kalmadı. Ayrıca, her şeyin bir sonu vardır.”

Bavulları aşağı indirdim. Bir taksi çevirdim. Bir daha sordum:

“Peki lokantada kim hizmet edecek bana?”

“Yeni arkadaşım. Senden söz ettim ona. Göreceksin, tatlı kızdır, masanı gösterdim ona.”

Artık o lokantaya gidemeyeceğimi, başka birini bulmak gerekeceğini ya da buradan taşınmak zorunda kalacağımı düşünüyordum, ama bu daha zordu. Şöyle dudak ucuyla öptü beni ve çekip gitti.

Garip şey doğrusu. Dünyanın bir kesimi dipsiz bir uçuruma yuvarlanmıştı sanki. N'oldu bütün o geçmiş yaşamlar, eski katedraller, kalabalıklar? Her şey uçuruma yuvarlandı. Bir yerlerdedirler belki, hiçbir şey bilmiyoruz bu konuda, tam anlamıyla bilgisiziz.

Dünyanın sınırındaydım. Önümde, yaratılmadan var olanın uçsuz bucaksız çukuru. Yaratılan her şey arkamdaydı. Evren arkamda kalmış, bütün ağırlığıyla beni dipsiz uçuruma itiyordu. Ne korkunç baş dönmesi! Geri çekilmek isterdim. Kıpırdamaktan fena korkuyorum. Bir adım attım mı, hop, hiçlik tarafından yutulacak, dibe çekilecek, eritileceğim. Gözlerimi yumdum; bu, başımın dönmesiyle bulantımı arttırmaktan başka işe yaramadı. Kosmos dengesini kaybediyordu. Dünya çok mu ağır, yoksa tüy gibi hafif miydi? Bir anda yok olup gidebilir. Ya da ağırlığı altında pestilimi çıkarabilir. Dolu ile boş arasında kaldım, yere yıkıldım.

Kalkmama yardım ettiler. Sokak gelip geçenleriyle, evleriyle, olduğu yerdeydi. Genç bir adamın güçlü kolunu hissettim. O vardı, ben de.

“Her şey yerli yerinde” dedim, “çok şaşırtıcı doğrusu, beyefendi, her şey yerli yerinde, yardım ettiğiniz için teşekkür ederim.”

“Öteden beri öyle, sonsuza dek de öyle olacak. Korkacak hiçbir şey yok.”

“Tam tersine, işte o hiçbir şeyden korkmak gerek.”

Oysa yer sağlamdı. Onun güveni bana da bulaşmıştı. Şimdi daha iyiydim. Kararsız adımlarım kararlılık kazandı. Bir ara, bir tür sevinç kapladı içimi. Belki de hiçbir şey kaybolmamıştı, hiçbir şey kaybolmayacaktı. Belki de zaman, hareketi içinde, sonsuzlukla kaynaşacaktı. Birkaç adım attıktan sonra katı ve donuk gerçekliklerinden emin olmak için duvarlara dokundum. Belki de var olan ile yaşayan özdeşleşiyor. Belki de bütün bunlar, bütün dünya çözülmez bir gerçeklik ya da mutlak gerçeğin giysileri. Gerçeği gizleyen yalın bir perde. Şu milyarlarca görüntü, ses, eşzamanlı ya da birbirini izleyen ses, belki de, kıpırdamayan, temel kökler üstüne oturtulmuş durumda. Olabilir böyle bir şey. Umutsuzca, olmasını istiyordum. Temel bir şeyimin eksik olduğu açıktı. Başkaları gibi değildim. Bir tür sakatlığım, sakat bir aklım mı vardı yoksa? Önümde, ardımda, yanımda, tam bir dinginlik içinde yürüyordu öteki insanlar, belki de benim hiç bilmediğim şeyi içgüdüyle biliyorlardı. Paniğe, sürekli paniğe kapılan belki de yalnız bendim; her gün, her saat, her dakika, korkulu bir düş, ama uyanacak, kıpırdayanın ardındaki kıpırdamayanın gerçekliğini yeniden bulacaktım.

İnsanlar yürüyor, orama burama sürtünüyor, geçerken yüzüme bakıyorlardı. Gözleri olan birer gölge miydiler yoksa? Ürkütücü ya da yüreğe su serpici bakışlar. Gelip geçenler geçip gidiyorlardı.

Lokantaya vardım. Masama oturdum. Her şeye karşın her şey sakinleştiriyor insanı. Yeni garson kız gülümseyerek şarabımı getirdi.

Birden öteki kızın gitmiş olduğu, tek başıma kalacağım düşüncesi belimi büktü. Taksi onu alıp yola koyulduğu an, yarı duygusuzlaşmış, hatta biraz alıklaşmıştım. Gidişinin ancak şimdi bütünüyle bilincine varıyordum. Onun yanımda yaşadığı bir zaman olmuş muydu? Elle dokunulabilir mi bu anlara? Açık seçik ortada mı bütün o görüntüler, gerçek mi bütün o anılar? Ben ancak dokunabildiğimden azıcık emin olabiliyordum. Yaşadığım şeyler gerçek miydi yoksa bir hayal mi? Yok artık böyle bir şey. Belki de hiç olmadı. Anıların birer düş, birer hayal olmadığını nereden bileceğim? Duman bütün bunlar, hatta duman bile değil, buhar, keşke duman olsaydı. Zaman, unutuş içinde, silip götürecek bu görüntüleri. Yoktu artık bunlar, yoktu. Hiçti bütün bunlar. Hiçbir şey yoktu.

“Arkadaşınızdı değil mi?” diye sordum yeni garson kıza.

“Elbette. Üzülmeyin, haber gönderecek bize.”

Daha ordövr gelmeden, bütün şarabı içip bitirmiştım. Yeni bir şişe istedim. Her zamanki gibi, pencereden sokaktaki hareketleri izliyordum. Artık hiçbirisi olmayacak bunların. Nasıl oluyor da, bir zamanlar var olan yok oluyor? Nerede oldu bütün bunlar? Peki olanlar nereye gitti? Nerede oldu? Nereye gömüldü? Oysa, bir yerlerde bulmalıydık onları. Tozu bile kalmamış. Evet, olan, eğer gerçekten olsa, bir anda sönüp gidemez. Ve artık bütün bunlar yoktu, ne demekti bu? Zaman içinde ilerleyince, hepsini geride bıraktım. Değişimin şimdiki aşamasında, geçilen yolu görmek üzere dönüp baksam, yalnızca sis görecektim. Belki de geri dönünce, geldiğim yoldan geri yürüyünce, bir zamanlar olup bitenlere yeniden dokunabilir, hissedebilirdim onları. Ah, ah, bütün bunlar hiç var olmamış sanki, geçmiş, çözülüp dağılan görüntüler. Kim kanıtlayabilir bize bütün bunların bir zamanlar olduğunu? Geçmiş, cesetsiz bir ölümdür. Bir varmış, bir yokmuş... Bir varmış, bir yokmuş.

Şimdi yine yalnız kalacaktım. Talihsizliğimi olanca ağırlığıyla hissettim. Çok içtim. Hesabı ödedim, kalktım, yeni garson kıza selam verdim, sağa doğru yürüdüm, köşeyi döndüm, sokağıma daldım, evimin kapısına geldim, kapıcı kadına merhaba dedim. Kızın gittiğini görmüştü. Kapıcı kadın artık gülümsemiyordu bana. Kızın gidişinin, benim kusurum olduğunu düşünüyordu besbelli. Ne anormal adamdım. Belki daha çok şey öğrenmek istiyordu, oturup onunla konuşabilirdim. Durup ona durumu açıklamalıydım. Yukarı çıkmaya karar verdim. Kapımın önünde uzun süre duraksadım, elimde anahtarla. Sahanlık komşum köpeğiyle dışarı çıkıyordu. Kapıyı açmaya karar verdim. Kız, patiklerinin tekini unutmuştu. Orada, karanlık koridordaydı. Bir iz. Demek ki kız burada bulunmuştu. Burada oturmuştu. Olup bitenden kalan biricik elle tutulur şey. Nasıl oluyor da şimdiki zaman geçmiş zamana dönüşüyor? Nedir zaman? Hiçliğe malzeme sağlayan şey. Her şey şimdiki zamanda, değişmez olarak doğmalıydı. Patiği elime aldım. Bir tanıktı o. Pardösümü, şapkamı çıkardım, karanlık koridordaki askılığa astım, büyük odaya yöneldim, gidip pencere dibindeki koltuğuma gömüleceğim şimdi. Dairem, dünya kadar geniş bir çöldü. Biriyle gitmişti mutlaka, biriyle buluşacaktı. Kıskançlığa benzer, tatsız bir

duygu uyandı içimde. Ne garip. Gerçekten bağlanmış mıydım bu kıza? Evet, hiç kuşkusuz. Evrende birtakım bağlarım vardı demek. Bu neredeyse hoşuma gitti.

Uzun bir sessizlikten sonra çatışmalar başladı. Şimdilik, çatışmalar büyük meydanda, benim sokaktan epey uzakta olmuştu. Bununla birlikte, mahalle halkı muhtemelen katılmıştır bu çatışmaya. Belki de çok değil, şöyle iki ya da üç kişi. Akşamın alaca karanlığında, bunlardan birini gördüm, başı sarılıydı. Günün birinde, öğlen lokantada yemek yerken, saat birde, bir diğerini gördüm, sırtına çaprazlama astığı karabinasıyla gelmişti. Müşterilerin çoğu ona şöyle bir bakıp önlerine döndü. Daha başkaları tezgâhta çevresini aldı. Bir pastis ısmarladı. Ötekiler de aynısından ısmarladı. Çatışmadan geliyordu. Yüksek sesle konuşuyordu. Herkes saygıyla yüzüne bakıp anlattıklarını dinliyordu. Bu mücadeleye girmesinin nedenlerini açıklıyordu, bunlar bana haklı nedenler gibi görünüyordu. Ben de dünyayla aynı görüşte değilim. Toplumdan söz ediyordu. Ha bire elini kolunu sallıyordu. Coşmuştu, anlattıkça daha da coşuyordu. Ötekiler, beş erkekle bir kadın onayladıklarını göstermek için başlarını sallıyorlardı. Kadın kısa boylu, zayıf, sinirli, kara yüzlü biriydi, bu işe bir son vermek gerektiğini söylüyordu: “Neyse ki hâlâ erkek demeye layık erkekler var yeryüzünde” diye bağırdı masalarda oturan ve dediklerini iştirmiyormuş gibi duran ya da davrananlara dönerek. Adamın çevresindeki küçük grupta tulumlu iki işçi vardı. Öteki ikisi, görünüşe göre, orta yaşlı, küçük memurdu. Bunlardan biri, Sardunya adasıyla özdeşleştirebileceğimi sandığımı küçük bir ülkedeki devrimde savaşmıştı. Sonuncu, kısa boylu, ak sakallı ihtiyarcık, gençliğinde anarşistmiş. Tongaya düşmemek gerektiğini söylüyordu. “Bizim zamanımızda” diye ekliyordu, “Bizim zamanımızda...” “Evet” diye onaylıyordu karabinalı adam, “Ya şimdi ya hiç.” “Gösteririz onlara günlerini.” “Değişmeli bu durum” dedi işçilerden biri kalan pastis’ini bir dikişte bitirerek. Lokantacı birer kadeh ısmarladı, berikiler kabul etti.

“Daha fazla süremezdi” diye bağırdı savaşı.

Ben de aynı görüşteydim.

“Sizin gibi yiğitlerle...” dedi iki memurdan biri.

“İşi sonuna dek götürmeli” dedi anarşist. “Ah, ah, sizin yaşıınızda olsaydım!”

“Aylaklar ülkesi be...” diyerek konuşmasına devam ediyordu savaşı.

“Bıktık artık” dedi kadın.

“Ee, ama” dediler hep bir ağızdan... “Küçük görölmekten başka bir şeye layık değil bunlar...”

“Küçümseme yetmez” dedi biri.

“Bitirmeli bu işi” dedi öteki.

“Temizlenecekler” dedi savaşı, “O zaman herkesin durumu düzelecek.”

“Doğru.”

“Hepimiz adil olacağız” dedi savaşı. “Adalet acımasızdır, anlayacaklar öyle olduğunu.”

“Ahlaksızlık ve adaletsizlik içinde yuvarlananlar...”

“Bilinçsiz adamlar bunlar.”

“Pek de o kadar bilinçsiz değil.”

Savaşı, oturduğumuz masalara doğru döndü. Özellikle bana baktığını sandım. Ağzını açıyordu. Ne yapacağımı şaşırdım. Derken, adamın, “İnsanı acıktırıyor bütün bu işler be. Midem kazınıyor” dediği işitildi.

Ak sakallı ihtiyar, kendisiyle ve öteki beş kişiyle birlikte lokantada yemeyi önerdi adama. Savaşı, çevresinde toplananlara dönüp olmaz dedi.

“Çok memnun olurdum, ama karım yemeğe bekliyor” dedi. “Onu kaygılandırmak istemem. Ayrıca, biraz dinlenmeliyim. Saat üçte, barikattaki yerime döneceğim.”

Selam vermek üzere elini kaldırdı, “Kahrolsun aynasızlar!” diye bağırdı. “Kahrolsun aynasızlar!” diyerek karşılık verdi berikiler, sonra savaşı, küçük gruptakilerin bakışları altında, kapıya yöneldi.

Pencereden, sokakta yürüdüğünü gördüm. Korkunç bir yüzle gidiyordu. Grup dağıldı, içlerinden ikisi lokantadaki masalardan birine oturdu, öteki üçü çıktı.

Rahatsızdım. Bir şeyler yapmalıyım, dedim kendi kendime, pek de inanmadan.

“Bir konyak” dedim garson kıza.

Her şeye karşın evi ateşe verecek değiller ya. Yaşamaya devam ediyorum. Ev işi için dilsiz bir kadın tutmuştum. Yatakları yapmak, ortalığı süpürmek, içki içtiğim kadehi yıkamak, evi havalandırıp sonra pencereleri kapatmak için iki saat yetiyordu kadına. Ayrıca, perdeleri de temizliyordu.

Hayır, evi ateşe vermeyecekler. Çatışma henüz epey uzaktaydı. Sokakta, gelip geçenlerin yüzünde kaygılı bir ifade yoktu. Köpekli hanım aynı saatte sokağa çıkıyordu. Karşıdaki bahçeli küçük evde oturan iki emekli, birbirlerine destek olarak günlük kısa gezintilere çıkıyorlardı. Uzun boylu, topal Beyaz Rus, bir elinde değneği, ötekinde ekmeği, evine dönüyordu. Karısı, kötürüm olduğu için galiba, pazara gidemediğinden, kolu koltuğu dolu olarak alışverişten dönen bey de vardı. Artık bana daha yumuşak davranan kapıcı kadın bu kadar bilgi vermişti. İnsan her şeye alıştığından kapıcı kadın da bana alışmıştı. Bununla birlikte uzaklardan silah sesleri geliyordu, ama şöyle belli belirsiz, kulak kabartırsanız. Sonra, ben de artık bu işin üzerinde durmaz oldum. Ama akşamları şiddetleniyor gibiydi. Geç kalkıyordum. Ortalıkçı kadın geldiği zaman dışarı çıkacak şekilde hazırlanıyordum. Yemek saati. Ara sıra lokantadaki ilk kızı düşünüyordum, neydi adı? Yvonne mu yoksa Marie mi? Yerine gelen bana karşı çok inceydi. Ama o kadar. Ötekinin anısı, üzüntüsü zaman zaman bıçak gibi saplanıyordu yüreğime. Ama gittikçe azalarak. Yine de bir delik açılmıştı içimde. Daha başka delikler de vardı. Acaba ilk adımı ben atıp yeni gelen kıza, Yvonne'un ya da Marie'nin yerine geçmesinden müthiş hoşlandığımı söylemeli miydim?

Lokantanın bulunduğu caddeden, karabinalı iki ya da üç adamın geçtiği görülebiliyordu. Gelip geçen öteki insanlara karışıp gidiyorlardı, o kadar. Çatışmanın olduğu meydana gidiyorlardı besbelli. Bir başka aylak türü gibiydiler. Her zaman aynı derecede dingin, taşralı sokağımda rastlayamazdınız onlara. Bununla birlikte, gü-

rltler gittikçe yaklaşıyordu sanki. Sokakta oturanlar aynı saatte dışarı çıkıyorlardı: Yaşlı bey, Beyaz Rus, küçük köpekli hanım, kulak kabartırken, hafifçe başlarını yana eğiyorlardı. Pencereden görüyordum onları. Biraz kaygılı ya da şaşkın gibiydiler ya da bana öyle geliyordu. Bununla birlikte üçüncü kattaki pencereden, küçük evlerle çevrili ağaçlı yolun ötesinde, hiç kuşkusuz büyük meydandan gelen kızıl ışılıtları görüyordum.

Lokantada, ğle ya da akşam yemeğinde, müşteriler yine başlarını tabaklarından kaldırmıyorlardı. Savaşçıyı bir daha görmedim. Çok işi vardı besbelli. Belki de yaralanmış, öldürülmüş ya da hapse tıkmıştı; belki çarpışmaktan vazgeçmişti, belki yolculuğa çıkmıştı, belki bu işten hayır gelmeyeceğini, bu işin neden var olduğumuzu açıklayamayacağını düşünmüştü. Ben, kendi payıma, böyle dşnyordum. Hiçbir şey aydınlatamazdı bu gizi. Hiç durmadan hareket eden, harekete geçen, başkalarını harekete geçmeye azmettiren kişiler, yaptıkları bu işte, benim ikide bulduğum gibi bir kaçış, bir unutma buluyorlar.

Günün birinde, öğleye doğru, lokantaya gitmeye hazırlanırken, pencereden bir adamın koştuğunu gördüm; yüzü gözü kan içinde kalmış adamı  polis kovalıyordu. Hep birlikte köşe başında gözden kayboldular. Bu sefer, komşuların ve karşıkilerin pencereleri açıldı. Birtakım başlar göründü. Aşağı indim. Merdivenin sonunda, kapının yanında, kapıcı kadın komşu kapıcılardan biriyle konuşuyordu; o güne dek hiç görmediğim, ama kendisinden söz edildiğini duyduğum, ak saçlı, her yanı buruşmuş bir kadındı bu. Genellikle hiç çıkmazdı kapıcı kulübesinden. Adamı kovalayan polislerin “Durun!” diye bağırmalarını duymıştı. Ktrm kadının kocası ile eli ekmekli Beyaz Rus, bu iki emekli, kapıcı kadınların çevresini almıştı. Hep nezih bir sokak olan bizim sokakta şimdiye dek böyle şey görmemişlerdi. “Hırsızdır” dedi emekli. “Belki de devrimcidir” dedi Beyaz Rus. “Aman, siz de her yerde devrimci görüyorsunuz! Burası sizin lkeniz gibi değil, burası Fransa.” “Sizde de devrimler oldu” diye karşılık verdi Beyaz Rus. “Evet, 89 Devrimi” dedi emekli “ama o çok önceydi. Bizim burada insanlar her şeyi anladı, artık kimse girişmez böyle işlere.”

Eli kolu erzak dolu olan bey, hayli kaygı verici bir şeyler olduğu kanısındaydı. “Peki ama şu kızıl ışılıtlara, kulağımıza gelen silah seslerine ne diyorsunuz?” Gerçekten de sesler iyice artmıştı, herkes

işitiyordu artık onları. “Uyumamıza engel oluyor” dedi emeklinin karısı. Erzaklı bey tekrar sözü aldı: “Tüfek sesi bunlar” dedi, “iyi bilirim, avcıyım çünkü.”

Konuşmaya karıştım:

“Ya şu kanlı ısıltılar nesi?”

İki kapıcı kadın ısıltıları görmemişti.

“Zemin katta oturuyorsunuz da ondan” diye ekledim, “Odanızın penceresi avluya bakıyor ya!”

“Bütün bu işler hiç de hayra alamet değil” dedi ikinci kapıcı.

“Yoo, hiç değil” diyerek arttırmaya katıldı benim kapıcı.

“Üzülmeysin, hiçbir şey olmayacak” diye karşılık verdi küçük köpekli kadın. “Kocam öyle diyor.”

Küçük topluluk dağıldı. Öğle yemeğine gittim. Köşeyi dönerken, lokantanın kaldırımında, tek sıra halinde, sağı solu kolaçan ederek hızlı hızlı yürüyen, sağa, meydana doğru giden karabinalı dört kişi gördüm. Kendilerini korumaya hazır gibiydiler. Kime karşı, diye sordum kendi kendime. İki polis memuru vardı caddede. Hiç kıpırdamadılar. Dört adamı görmüyor gibiydiler. Ayrıca, adamları tutuklamak onlara düşmezdi elbet. Bunlar trafik polisiydi. Lokantanın kapısını açıp içeri girdim. Köşedeki, pencere dibindeki masama doğru yürüdüm. Çevreme baktım. İnsanlar laflıyorlardı.

“Bir şey mi oluyor?” diye sordum şarap şişesini getiren garson kıza.

“Bilmem, sanmıyorum, gazeteler bir şey demiyor.”

“Peki ya şu büyük meydandan gelen kızıl ısıltılar?”

Hiçbir zaman hiçbir şey olmayan, hiçbir şey olmaması gereken şu dingin sokaktaki insanlar azıcık telaşlıydı. Sokakta oturanların çoğu yaşlıydı. Tek bir şey istiyorlardı, o da dinginlik içinde ölümü beklemektir. Ben, dışarıda olup bitenden bağımsız olarak, yıkım içerisinde yaşıyordum. Daha doğrusu, dışarıda olup bitenler, benim içimde geçiyordu. Dış dünya, iç dünyayı yansıtmaya başlıyordu. Ya da tersi. Ama ancak şimdi farkına varıyordum bunun.

Tedirginliğimin bilincine vardım. Doğru, dedim kendi kendime, doğduğum günden beri tedirginim. Neden? Neydi yolunda gitmeyen? Onca insan yaşıyordu. Son günlere dek, hepsi hoşnut ya da yazgısına boyun eğmiş görünüyordu. Şöyle ya da böyle, ken-

dilerine gereksiz sorunlar çıkarmıyorlardı. Ölümden korkmuyor, daha doğrusu, günün birinde öleceklerini düşünmüyorlardı. Ben- se, öteden beri hep bu saplantıyla yaşamıştım. Kız arkadaşımın gidişinden beri geceleri uyanınca, müthiş bir sıkıntı duyuyordum: Soğuk terler, panik içinde, sabaha varmadan öleceğim, diyordum. O artık yanımda değildi, “Haydi, haydi, yat” demek üzere yanımda değildi, ve işte o zaman, sıkıntının dağılması için sesini işitmemin, ona dokunmamın ya da elimi tutmasının yettiğini anımsadım. Ötekiler de, belki hepsi aynı bunalımları geçiriyordu. Eylemde buluyorlardı çareyi. Başkaldırdıklarına göre, yaşamı sevmiyorlardı. Neyse ki toplum kötüydü. Ya günün birinde toplum iyi olsa, ne yaparlar? Ona karşı başkaldıramazlar, o zaman da, bunalımın ger- çek objesi bütün çıplaklığı, bütün dehşetiyle ortaya çıkardı. Benim için bunalım gerçektir, hiçbir toplum ona bir çare bulamazdı. Hem zaten, bütün toplumlar kötüdür, dünya kuruldu kurulalı başarılı bir toplum görüldü mü? İnsanlar savaşlarda ve devrimlerde birbirlerini gebertip duruyor. İnsanlar kendilerini öldürtüyorlar. Kendilerini ötekinde öldürüyorlar. Belki de ölümü öldürmeye çalışıyorlar. Ve birden, sonsuz bir hüzne, korkunç bir üzüntüye kapıldım. Öteden beri, bilincinde olmadan tahammül etmiştim buna. “Neye yarar” lafı engellemişti keyiflenmemi. Çok da bilinçli sayılamayacak bir “neye yarar”. Şimdi bilinçliydi.

Dairemde, odadan odaya, yatak odasından koridora, koridor- dan oturma odasına, meydandaki kanlı ışıltıların gittikçe daha açık seçik, daha belirgin seçildiği pencereye gidip geliyordum. Alışmıştım bu ışıltılara, artık ilgimi çekmiyor ya da beni oyala- mıyordu. İç dünyamdaki görünüm kırıyordu kolumu kanadımı. Bütün geçmişim geçiyordu gözümün önünden, bir ruh perişanlığı görünümü, vahasız bir çöl. Soğuğa dayanamayan bir çöl demek daha doğru olur. Bir ufuktan ötekine, kapağın şu kenarları, hiçbir şey yok, bir çiçek bile, kimi yerde kupkuru toprak, kimi yerde toz, kimi yerde çamur. Benim suçum mu bu? Yalnız benim suçum mu? Elimden bir şey gelmemişti ki. O ne acı, ne ıstırap, ne üzüntü, ne karmaşık durum! Pekâlâ neşe de olabilirdi içinde, neşe olabilir miydi acaba? Şu kirli kurşun rengi, şu donuk aydınlık yerine parlak bir ışık da olabilirdi. Sevgi de olabilirdi miydi? Olabilirdi. Ne çok fırsat kaçırmıştım! Kadınlar, sevmeyi beceremediğim için yüzüs- tü bırakıp gitmişlerdi beni. Son şansım Yvonne ya da Marie’ydi.

Ama içimde sevgi vardı. Ruhumun mağaralarında, kodeslerinde, kuyulu zindanlarında. Kilitli. Kapılar kapalıydı ve anahtar bende değildi. Ah, ah, evet, bütün bunlar ta ötelere ve derinlere gömülmüştü. Evet, çok karışık bir işti bu. Sınırsız bir pişmanlık duydum. Bitirmek gerekli bu işi. Kötü başlamıştım. Daha doğrusu hiç başlamamıştım. Elbette, bütün başlangıçları kaçırmıştım. Şimdi ne yapmalıyım? Beklemek, sıkıntı içinde beklemeli miydim? Peki neyi?.. Ah, ah, keşke her şey yeniden başlayabilseydi. Her şeye yeniden başlamak isterdim. Yeniden başlayabilmesi içinse, önce bitmesi gerekir. Umacak bir şey var mıydı acaba? Herhangi bir şey umabilir miydim? Umut kalmamıştı. Umut kalmış mıydı? Umut kalmadığını düşünüyordum.

Oysa, insanlar epey kalabalıktilar çevremde, dolanıp duruyorlardı, kıpır kıpırdılar, saydamdılar; yiyor, uyuyor, hiçbir şey söylemiyor, birbirleriyle boş boş konuşuyorlardı.

Yaşamda yaşam için gezinen uyurgezerler miydi yoksa bunlar? Şimdi artık uyandıklarını, hiç değilse pek çoğunun uyandığını görüyordum. Birtakım özlemleri vardı. Bir şeyler yapıyorlardı. Şu karabinalı adamlar, şu ateş, şu koşuşma...

Ta başından beri, milyarlarca insan gelip geçmişti. Bugün bile üç milyar kişiyiz. Nasıl olmuş da hepsi yüzyıllarca, yüzyıllarca, yüzyıllarca buna katlanmıştı? Bütün o yığınları düşündüm. Baş dönmesi. Sonsuz bir bilinçsizlik mi?

Ertesi gün ya da ondan sonraki sabah, her zamankinden biraz daha geç uyanmıştım. Kapım çalındı, gelen benim dilsiz ortalıkçı kadın olmalıydı. Tıraş olmayı yarıda bırakıp kapıyı açmaya gittim. Kadın panik içindeydi. Birtakım anlaşılmaz sesler çıkarıyordu. Ona alışmış, dediklerini anlamaya başlamıştım. Dehşet çığlıkları atıyordu. Eliyle, oturma odasının penceresini gösterdi. Gidip açtım. Bir adam yatıyordu kaldırımında. Kanlar içindeydi. Can çekişmekteydi. Komşular çevresini almışlardı. Pencereyi örttüm, yüzümde tıraş sabunu, aşağı indim. Adama yaklaştım, başlarını sallayan yaşlı emeklileri yana ittim.

“Hiç böyle şey görmedik” diyordu emekli. Karısı onaylıyordu.

“Bunları da mı görecektik?” dedi kapıcı kadın. “Ne günlere kaldık a dostlar!”

“Köşede oturan kadının, hani geçen yıl kocasını kaybeden kadın yok mu, onun oğlu bu!”

Gerçekten de yaşlı kapıcı kadının getirdiği ana hıçkırarak oğlunun üstüne kapandı.

“Oysa kaç kere söyledim ben ona uslu durmasını. Kaç kere söyledim.”

“Bugünkü gençler tehlike nedir bilmiyorlar efendim” dedi eli kolu erzak dolu bey.

“Vah yavrum vah” diyordu ana, “Vah yavrum vah.”

Yaralı kendinden geçmişti. Yirmi, yirmi beş yaşlarında, dal gibi, ufacık tefecik, hafifçe kıvrıcık saçlı, esmer bir delikanlıydı bu. Bedeni titremelerle sarsılıyordu.

“Vah canına” diyordu insanlar, “korkunç bir şey bu.” Ana ağlayıp inlemeye devam ediyordu: “Ne yaptılar yavruma? Öyle tatlı, öyle ince çocuktuk ki.”

Polis arabası gelince titremeler kesildi. Dört polis indi arabadan, insanları kabaca sağa sola ittiler. Ben de bir dirsek yedim.

“Hadi dağılın, dağılın” dediler.

“Siz trafik polisi değilsiniz” diye haykırdı Beyaz Rus.

“Susun ve çekip gidin” dedi ikinci polis adamı iterek. “Size ne bundan, hem görevimi bana siz öğretecek değilsiniz.”

Polisler çemberi genişlettiler.

“Bu n’apıyor orada!” diye bağırdı üçüncü polis, oğlunun cesedine sarılan anayı göstererek, çocuk az önce ölmüştü çünkü. Dördüncü polis debelenen anaya yapıştı, o arada, birinci polis küçük bir not defterine bir şeyler yazıyordu. Kadın ağlayıp sızlanmaya devam ediyordu.

“Yavrum, Raymond’um benim.”

“Hadi, hadi, ağlayıp sızlamak onu geri getirmez. Görüyorsunuz işte, soluk almıyor artık. Ölen genç, gömlek ve kot pantolon giymişti, mavi renkli gömleğinde bir sürü kan lekesi vardı. Ayağında da terlikleri vardı. Polislerden biri yerde yatanın pantolon ceplerini karıştırdı, sustalı bir çakı çıkardı. İki polis, hâlâ ağlayıp sızlayan ananın yakınmalarına aldırmadan, kadını iterek, cesedi yerden kaldırdı. Arabaya attılar. Öteki ikisi, itilince yere yuvarlanan ve oğlunun kanları içinde ağlayan kadını kaldırdı. Kadını arabaya attıklarında, kadıncağızın elleri kan içindeydi:

“Hadi bakalım, karakolda anlatırsın olup biteni.”

Araba, polisleri, anayı ve ölüyü alıp götürdü.

Kocaman bir kan lekesi kalmıştı kaldırımda. İnsanlar, büyülenmiş gibi, bu lekeye bakıyorlardı. Komşu kadının küçük köpeği kanı koklayıp yalıyordu. Kadın köpeğin tasmaına asıldı. Elimle, yüzümdeki tıraş sabununu sildim. İnsanlar, ellerini kollarını sallaya sallaya dağıldılar.

“Anımsıyor musunuz, hani geçen hafta yüzü gözü kan içinde koşan oğlandı bu.”

“Hayır, başkası bu, onun düşmanlarından biri.”

Yüzümün yarısı tıraşlı, kravatsız, lokantaya yollandım.

“Ee, hayat bu, günü gelince ölüyor insan” dendiğini işittim arkamdan.

“Ha bugün, ha yarın!”

Müthiş susamıştım. İçki içmek istiyordum. Köşeyi döndüm, lokantaya daldım.

Bir şeyler değişmişti. Bunun aynı lokanta olup olmadığını merak ettim. Evet, aynıydı. Şimdi artık çok kalabalıktı, karabinalarını iskemlelere dayamış bir sürü insan vardı. Ceplerinden tabancalarının kabzaları çıkıyordu. Eski müşteriler oradaydı, ötekiler, yeniler de gelmişti. Hemen herkes, gerek gedikli müşteriler, gerek yeniler silahlıydı.

“Ee, insanın canını koruması gerek elbet” dedi garson kız yüzümdeki dehşeti görünce.

“Şarap getirin, şarap” dedim.

Orada oturmuş, yemek yiyenlerin yüzlerine uzun uzun baktım. Her gün gördüğüm müşterileri tanımakta güçlük çektim. Yüzleri aynı değildi. Temel bir şeyler değişmişti. Hem kendileriydiler hem değil. Bilinmeyen başka bir yanları, başka bir kişilik ortaya çıkmıştı.

Çevredekilerin hepsi bana aldırmadan konuşuyordu. Birtakım laflar, sözcükler çalınıyordu kulağıma:

“Sınıf mücadelesi”, “Kızıl Meydan Kasabı”, “bıçak dişlerinin arasında”, “zenginler”, “yoksullar”, “proletarya”, “dar kafalı karşı devrimcilik”, “diktatorya, evet ama özgürlükte”, “özgürce razı olunan bir diktatorya”, “mutlu yarınlar”, “kanlı şafaklar”, “yeni bir Saint-Barthélemy gecesi olacak bu”, “kan içinde, kanla görülecek bu hesap”, “kabul edin ki, şu çürümüş düzenleriyle bunu hak ettiler”, “şu pis burjuvalar”, “işçiler durmadan içtikleri için yoksul, hepsi içki düşkünü”, “kolektivizm” “bireycilik”, “totalitarizm”,

“tüketim toplumu”, “halkın kanına susayanlar”, “hepsi satılık bu bizim yöneticilerin”. Uzun boylu, zayıf, öfkeli bir adam ansızın ayağa fırladı, masaya öyle bir yumruk indirdi ki, üstündekilerin hepsi havaya uçtu, korkunç bir sesle bağırdı: “Peki, ya kardeşlik! Kardeşliği unutmayın!” Bir an bütün sesler kesildi. İnsanlar korkmuş gibiydiler. Bir süre hiçbir şey yemediler. Adam yerine oturdu. Derken konuşmalar kaldığı yerden devam etti: “Nah şuramıza geldi artık”, “eğer buna da yaşamak denirse, insanlığın dörtte üçü sefalet içinde yaşıyor, açlıktan ölüyor”, “bizler ayrıcalıklı sayılırız.”

“Bizim ayrıcalıklı kişilerimize bakarsak, biz ayrıcalıklı sayılmayız.”

“Ayrıcalık yok artık.”

“Kahrolsun ayrıcalık.”

“Bir şeyler değişmeli.”

“İnsan hep aynı insandır.”

“Devrim dediğin de gelir geçer.”

“Evrim mi, devrim mi?”

“Her şeyin bir sonu vardır. Bir de başı.”

“Çözümsüz bir sorun bu.”

“Yalnız gençlerin yeterince heyecanı var bunun için...”

“Gençler bizden daha açık görüşlü.”

“Gençler salaktır.”

“Yaşlılar salaktır.”

“Salak gençler de var, yaşlılar da.”

“İnsan salaksa, hep öyle kalır.”

“Artık göz yummayacağız bu işe.”

“Zevk için devrim.”

“Yeter be yeter, bıktık artık bu evden işe, işten eve, bir lokma bir hırka düzeninden.”

“Bayram, azizim, bayram, her gün bayrammış gibi yaşayabiliriz!”

Konuşmanın düzeyinin yüksekliğine şaşıtm. O güne dek uyuyor sandığım bu insanların uğraştığı ilginç sorunlara da. Bir şeyler kıpırdıyordu sanki içimde: Kıpırdama arzusu. Belki bir şeyler yapılabilirdi. Belki hiç değilse sınırlar genişletilebilir, daha öteye itilebilirdi. O gün lokanta öyle kalabalıktı ki, garson kız, müşterileri hoşnut etmek için kendisine yardıma gelen patronla birlikte, durmadan sağa sola seğirtiyordu. O gürültü patırtı arasında işler

iyi gidiyordu, ikisi de hoşnuttu. Ama kimi müşteriler kendilerine daha hızlı hizmet edilmesini istiyordu. İriyarı, dev gibi bir adam, hiç acele etmiyor be, diyerek kızı payladı. İşlerinin acele olduğunu, yarım saat sonra geçit alayını izlemeleri, gidip büyük meydanda olup bitenleri görmeleri gerektiğini söylüyordu. Garson kız sert bir karşılık verdi adama, elinden geleni yapıyordu, beğenmiyorsa çekip gidebilirdi. Adam, “Tüccarsınız işte hepiniz! Daha doğrusu, sömürücüsünüz!” diye yanıtladı.

“İnsanın insanı sömürmesi” dendiğini işittim.

Lokantada dışa vurulmamış bir öfke dolaştı adeta.

“Emekçiyim ben” diye karşılık verdi kız, “alnımın teriyle kazanıyorum ekmek paramı, sizse konuşmaktan başka bir iş yapmıyorsunuz; boş laf bütün bunlar, boş laf.”

“Orospu” diye gürledi adam kızın suratına.

İşte buna dayanamadım. İçimdeki yiğitlik damarı kabardı. Kalktım.

“Beyefendi, utanmıyor musunuz siz!”

“Seni gidi pis burjuva seni” diye karşılık verdi adam, öfke-den kıpkırmızı kesilmiş bir yüzle. “Yaklaş da boynunu görelim.” Tam bir ihtiyatsızlıkla dediğini yaptım. Suratımın orta yerine bir yumruk yiyip iskemleme uçtum. Garson kızın aklı başından gitti, adama iki korkunç tokat attı, herif çenesini ovuşturarak yerine oturdu. Kız, sonra yanıma geldi, elindeki peçeteyle burnumdan akan kanı sildi.

“Size göre değil bu işler” dedi nazik bir sesle.

Olay kimsenin ilgisini çekmedi. Ama lokantadaki gerginlik gittikçe artıyordu. Bir yandan kızın ısmarladığı okkalı kahveyi yudumluyor, bir yandan da mendilimi burnuma bastırıyordum, o sırada sokaktan makinalı tüfek sesleri geldi ve birdenbire, bir emir verilmiş gibi, insanlar karabinalarını kapıp yerlerinden kalktılar. “Hesap, hesap!” diye bağııyordu patronla garson kız umutsuzca. Kimileri ceplerinden çıkardıkları kâğıt paraları başlarına attı: “Alın şu pis paranızı!” Kimisiyse omuz silkmekle yetindi. Kimileri onu bile yapmadı. İtişe kakışa lokantadan çıktılar. “Haydi, yurttaşlar, silah başına!” diye bağııyordu millet, “Analarını belleyeceğiz”, “Analarını belleyeceğiz pis Almanların!” Sokakta, sağa, büyük meydana doğru koşuştular. Elllerinde karabina ya da coplar olan kalabalık bir topluluğa katılıyorlardı. Sokak ana baba günüydü, bağırın, çağırın,

şarkı söyleyenlerle doluydu. Ben de çıktım. Onlara yol vermek için duvara yaslanmıştım. Silah sesleri duyuldu. Sokak boşaldı. Ötelerden küfürler, aynı zamanda da şarkılar duyuluyordu hâlâ. Yolda iki polisle yaşlı bir kadın yatıyordu.

Dairemin büyük odasının penceresinden dışarı baktım. Sokak alışılmamış derecede kıpır kıpırdı. İnsanlar, beş aşağı beş yukarı gidip geliyor, gruplar halinde tartışıyorlardı. Yeni yüzler de vardı aralarında. Gençler, kırklıklar, sakallı ellilikler. Hepsinin omuzunda birer karabina. Kimisinde de tabanca. Havaya ateş ediyorlardı. Küçük avlulardan, küçük bahçelerden çıkıyor, ailelerine, hısımlarına el sallayıp veda ediyorlardı. Nerelerdeydi bunlar bugüne kadar? Hiç görmemiştim bu insanları. Küçük çatı katlarında oturuyorlardı besbelli, belki de gece işçileriydiler. Çoğu kez, birileri eşlik ediyordu onlara. Karıları, anaları, eşleri, ellerinde mendil, gözyaşlarını zor tutuyorlardı. Pencereyi açtım. Yaşlılar, daha saygın bir yüzle, yüreklendiriyorlardı gidenleri. Hafif bir yelin getirdiği sözleri işitiyordum, hava güzeldi, gök açık ve kayıtsız, “Ben de 14 savaşına katıldım” diyordu yüzü gözü buruş buruş olmuş bir adam. Ondan daha genç başka bir yaşlı, “Direniş'teydim ben” diyordu.” Ben de, 27 mi yoksa 37 mi, 47 mi 35 mi olduğunu unuttum, sokak çatışmalarındaydım oğlum.” Son yirmi otuz yıl içinde bu kadar çok sokak çatışması olduğunu bilmiyordum doğrusu. Bunların hepsi Fransa'da olmamıştı herhalde. Belki Brezilya'da, belki İspanya'da, belki Kongo'da, belki Filistin'de, belki Odesa'da, belki Çin'de, belki de İrlanda'da olmuştu. Devrim gönüllüsü Fransızlardı belki bunlar ya da Fransa'ya sığınmış yabancı devrimciler. Bütün ülkelerde durum aynıydı demek. Mutlaka bir sonuç almışlardı. Belki de, farkına varmadan, bu sonuçlardan yararlanıyordum. Ve elbet başarısızlıklar da olmuştu, işte bu yüzden her şeye yeniden, yeniden başlamak gerekiyordu...

Savaşçılardan biri başını kaldırdı, beni gördü.

“Sen de gel, n'apıyorsun orada?”

“Size bakıp şaşıyorum” diye bağırdım.

“Aylak herif” diye bağırdı başka biri bana hitaben.

Pencereyi örttüm, koltuğuma gömüldüm. Belki benim de gitmem gerekirdi, dedim kendi kendime, hiç inanmadan. Herkes gibi davranmalıyım. Ama ne yazık ya da bereket, tembelim... Neye yarayacak, diyordum kendi kendime, güneşin yeri değiştirilemeyeceğine, ölümü bir adım bile geriletemeyeceğimize göre, ne yararı var. Ölümü püskürtemediklerinden, birbirlerine saldırıyor, birbirlerini öldürüyorlardı. Birbirlerinin üzerine atlıyor, birbirlerini püskürtüyorlardı. Kudurmuş köpekler gibi kıvrır zıvırla uğraşıyorlardı. Açıklanamayacak olanı açıklayamadıkları için, kıvrır zıvırla uğraşıyorlardı. Savaş, devrim, barış, sıkıntı, haz, hastalık, sağlık, sevgi, güzel kadınlar, cıvıldaşan çocuklar. Ve şu uzun yol. Upuzun yol. Aklıma gelen sevgi sözcüğü ansızın adsız bir özlem uyandırdı içimde. Bunun bana yardımcı olabileceğini, açıklamanın yerini tutabileceğini anladım. Çılgınca sevmek. Gerçekten de, öylesine inanılmaz bir şeydi, her şey öylesine inanılmazdı ki, bu dediğim ilgi çekici olabilirdi. Güzel bir gemiyle yolculuğa çıkmayı, denizi, gökyüzünü düşlüyordum. Ya da çölü. Ya da terk edilmiş kentler keşfetmeyi. Dünyamızda insansız yerler vardı herhalde. Sonsuz bir deniz, dingin bir çöl görüntüsü sevince benzer bir şey uyandırdı içimde, umuda benzer bir şey. Çölü sevmek, denizin mavisini sevmek, gemilerin ak rengini sevmek mümkün görünüyordu bana. İnsanları sevmek daha çetin bir işti benim için. Onlardan nefret etmemek dersiniz, tamam. Ama durmadan kıpırdayan, konuşan, yerinde duramayan, gürültü eden, talepte bulunan, arzulayan, gebe-rip giden şu mahlûkları sevmek mi? Düpedüz gülünç bir şeydi bu. Neye varır arzunun sonu? Nefretin, kıyımın ya da konuşmanın sonu neye varır? Açıklanamaz olanın içinde sürünüp duruyoruz işte. Beklemek. Güvenmek. Sevgi dolu yürek. Bir zamanlar vardı sevgi dolu yürekler. Yürek vardı bir zamanlar. Hayır, korkmuyordum. Ayağımı köstekleyen, atılımımı kesen korku değildi. Ayrıca korksam n'olurdu yani? İnsanca bir duygudur korku. "İnsanca bir duygudur, insanca bir duygudur" diyerek makaraları koyuverdim. "İnsanca" sözcüğü katıla katıla güldürüyordu beni. Korkma ya da korkmama konusunda kriter yoktur. Kimileri korkar, kimileri korkmaz. Her şeye karşın, gülünç bir şeydi bu. Kıpırtısızlık kıpırdıyordu içimde. Eh, bu da harekete geçmenin bir yoludur, ama benim gibi kıpır kıpırlar, harekete geçmez. Dolayısıyla acı çekmemem gerekirdi. Oysa, çekiyordum. Acı kurcalıyordu kafamı. Bunu kabul etmek

gerekiyordu doğrusu. İçim fokur fokur kaynıyor ve ne gariptir, bu kaynama elimi kolumu bağlıyordu... Birbirine ters, birbiriyle çelişen itkiler. Bir kez daha yandım felsefe okumadığıma. Belki de bir şey, bir şeyler öğrenirdim.

Kapım çalındı. Kapıcı kadın, benim ortalıkçının, dilsiz kadının öldürüldüğünü haber vermeye gelmişti, kimin tarafından olduğu pek bilinmiyordu, ya bir ayaklanmacı ya polis yapmıştı bu işi. Dur diye bağırılmışlar, kadıncağız emre karşılık vermemişti.

Kapıcı kadın alışverişe çıkma, öteberi getirme, evi temizleme önerisinde bulundu.

“Biri size yardım etmeli, beyim, çay, şeker, bisküvi, kuru et, reçel, kahve, patates getirmeli. Evinizde yer var. Bodrumda da. Kim bilir, bir daha ne zaman sokağa çıkabileceğiz.”

Gerçekten de silah sesleri gittikçe artıyordu. Ama arada dingin anlar da vardı. Kadın bir bakkal tanıyordu, dükkânın ön kapısı kapalıydı, ama arka kapıdan içeri giriliyordu. Eh, biraz pahalı veriyordu elbet.

“Hay hay, alalım” dedim. Ancak lokantaya gidememek canımı sıkıyordu, özleyecektim orayı. Düşgücüm çalışmamıştı. Nasıl olmuş da hiçbir şey sezmemiştim? Ya da nasıl olmuş da, ilk uyarılarda, bütün şu karışıklıklar ve bunların doğuracağı değişikliklerden ötürü mutlaka değer kaybedecek elimdeki parayla mavi bir trene, gökte bembeyaz bir iz bırakacak bembeyaz bir uçağa, bir gemiye binip, ya da hiç değilse sürücülü bir araba kiralayıp da çekip gitmemiştim? Öyle yapsaydım, şimdi güneşli, parlak bir kentte rahat rahat dolaşır, pembe evler boyunca yürür, eğik kulelere çıkar, her yanı sanat kokan yabancı ülkelerdeki müzeleri gezerdim. Tek başıma sıkılırdım oralarda. Yvonne ya da Marie’ye önermeliydim birlikte gitmeyi; belki de buydu beklediği, yolculuklar, yolculuklar... Yok canım, iyiydim burada, hayhuyun ortasında, görülecek bir şeyler var hiç değilse.

Dayanamıyordum artık. Ortalığın yatıştığı bir andan yararlanıp şöyle bir çıktım. “Acele edin” diye bağırdı kapıcı kadın ardımdan, “ögle yemeği için durdular, ama az sonra yeniden başlarlar, şimdi artık bizim sokakta da kıpırdayan her şeye ateş ediyorlar. Karşıdan karşıya geçmeyin, sizin küçük lokantaya gidin, hemen geri dönün.”

Hızlı hızlı oraya gittim, köşeyi döndüm, kendimi caddede buldum, büyük bir şans eseri açık olan lokantaya girdim.

“Girin içeri, girin” diye bağırdı garson kız. “Belki yarın da açığız. Yarından sonrası belli değil.”

Her zamanki yerime oturdum. Camlar delinmişti, kocaman çatlaklar vardı.

“Evet” dedi kız, “içeridekiler dışarıdakilere ateş açtı, dışardakiler de bizim müşterilere. Sirkeli domuz kelle var bugün.”

“Gidiyor musunuz?”

“Bizim patron Devrim’in başına geçmek istemedi. Yaşı geçkinmiş. Ayrıca, kazanacağından da emin değil. Dolayısıyla, ötekiler kendisine dış biliyor.”

“Bari gerçek devrimci olsalar” dedi birden boy gösteren lokanta sahibi, “o zaman biraz yardım ederdim. Gerçekte, düpedüz gerici bu herifler.”

“Peki ya ötekiler, karşılarındakiler?”

“Onlar da gerici. İki gerici çetesi bunlar. Birilerine Laponlar para veriyor, ötekilere de Türkler.”

Pencerelerin önünden silahlı birlikler geçiyordu. Kimisi yumruklarını sıkmış, bize doğru sallıyordu. Kimisi kaş göz işareti yapıyordu. Kimileriye kırarcasına cama vuruyordu. Garson kız önümdekileri alıp orta masalardan birine taşıdı.

“Görüyor musunuz, nasıl da Osmanlı suratlı herifler” dedi lokanta sahibi.

“İrkçilik yapmayın” dedim.

Sonra, yutkunup sustum.

“Ben ırkçıyım” dedi garson kız, “çünkü bütün ırkları severim.”

“İrk mırk yok” dedi lokanta sahibi.

“Öyleyse ben de kimsecikleri sevmem” diye karşılık verdi kız, “sarıların dışında.”

“Sarı ırkın hepsi döneke” dedi lokanta sahibi. “Ben fabrikada çalışırken, hep onlar kırarlardı grevleri. Her neyse, bu banliyö devrimine karışacak değilim. Gidip kentin merkezine yerleşeceğiz, orası dingin.”

Biri girdi dükkâna. Başında mölon şapka, ayağında tozluk vardı, bıyıklıydı.

“Sizin mahalleye gelebilmek için ayaklananların arasından geçmek zorunda kaldım. Benim dükkânı yıkıp yıkmadıklarını görmek

istiyordum. Haklısınız, kentin merkezinde, büyük meydanın bir kilometre ötesinde, her şey süt liman. Göz alabildiğine süt liman. Sokaklar dingin. Araç trafiği daha az. İnsanlar evlerinde oturuyorlar. Televizyonlarının karşısına çökmüş, devrimi izliyorlar. Ayrıca, merkezin ötesinde, batıdaki banliyölerde ağaçlar yapraklandı. Ondan sonra da uzayıp giden, uzayıp giden, uzayıp giden yollar var... Ondan sonra kırlar, tarlalar. Çiçek açmış elma ağaçları. Denize doğru akan güzelim ırmak. Ondan sonra kumsallar, büyük kumsallar var. Ondan sonra okyanus. Şu anda dingin, dağdaki göller kadar dingin.”

“Ondan sonra, adalar var. Yapraklar. Sonsuz bahar. Çıplak kadınlar. Bir zindandayız elbet, ama zindan büyük ve güzel, parkları, bahçeleri var. Bahçelerdeki gardiyanlar alabildiğine yumuşak huylu. Cop falan sallamıyor, gülümsüyorlar insana. Adalardaysa gardiyan falan yok, daha doğrusu, ortalarda görünmüyor, fundalıklara saklanıyor, uyuyorlar.”

Birden evren bütün enginliği ve çeşitliliğiyle gözümün önünde canlandı. Dünyada yollar var, dağlar var, çayırlar var, kaynaklar var, güleryüzlü bir gök var, kardeş insanlar vardı. Yabancıların sevildiği, kucak açılarak karşılandığı ülkeler var. Yiyecek içecek veriliyor buralarda onlara, yağmur yağmadığı için, çatısız evlerde yaşıyorlar. Yıldızlar öylesine alçak ki, elini uzatsan degeceksin. Meyveler.

Kentin merkezindeki bir bankada param vardı. Oraya gidebilmek için elimden geleni yapmaya karar verdim. Bir miğfer ödünç verdiler bana. Karabina istemedim. Eski bir silah satıcısının devraldığı tuhafiye dükkânında kurşun geçirmez yelekler vardı. Ama yalnız savaşınlara. Öte yakaya, kentin merkezine, süt liman bölgeye geçme niyetiyle büyük meydana doğru yürüdüm. Cadde bir barikatla kesilmişti. Beyaz bir mendil çıkarıp salladım. Bir kurşunla delindi. Sokağın öteki ucuna kadar koştum. Orada, yıkılmış halde büyük fabrikalarla büyük bacalar vardı, şimdi aşılma bir duvar halinde sokağın ortasında yatıyorlardı. Ne sağından geçilebilirdi yıkıntının ne solundan. Sağda, ayaklananların mevzileri vardı, nöbetçiler yaklaşmak isteyen herkese ateş açıyor, ya da salt zevk için ortalığı kurşun yağmuruna tutuyorlardı. Solda, önüne geleni tutuklayan polislerin kampı. Bağırıp çağıran kalabalığa karışıp geri dönmek zorunda kaldım. Lokantamın kapısına kadar

süzüldüm aralardan, lokanta kapanıyordu. Üçte ikisi indirilmiş kepengin altında iki büküm dışarı çıkmaya uğraşan garson kızı gördüm.

“Yvonne’a söyleyin, beni beklesin” diye bağırdım.

“Görmüyorum artık onu” diye karşılık verdi. “Bir yılı aşkın süredir görmedim.”

“Evlendi mi? Çocuğu var mı?”

“Dört” oldu gözden kaybolup giden kızın son sözü.

Beni terk edeli ne kadar olmuştu? Aylar, yıllar geçmişti aradan. Zaman hızlı geçiyor. Daha önce bir sürü kişiden duymuştum bu lafı. Olanca gerçekliğiyle ilk kez duymuyordum zamanın hızlı geçtiğini. Zaman geçiyor, zaman geçti, uçurumun başında kala-kaldım.

Eve dönmek için köşeden saptım. Bin bir güçlkle yardım kala-balığı. Sokağın bu ucunda bir barikat kuruyorlardı. Bu mahallede oturuyorum, diyerek hızla geçtim oradan.

“Hem mahallede oturuyor hem de parolayı bilmiyorsunuz ha?” dediler. “Neyse, geçin bakalım.”

Eve doğru yürüdüm ve sokağın öteki ucunun da kapatıldığını gördüm.

Benim ev, sokağın tam ortasındaıydı. Kapıya gelince, öteki uçtaki barikatın bayrağını görebildim. Bu uçtaki bayrağın aynıydı. Üstünde bir hilalle bir demet buğday resmi bulunan yeşil bir bayraktı bu.

“İyi ama, ikisi de aynı” diye bağırdım.

Karşiki kulübede oturan yaşlı adam yanıma geldi:

“Hadi gidin de onlara söyleyin bakalım bunu. Hepsi aynı partiden. Ama birbirlerini öldürüyorlar.”

“İyi ama, dürbünleri var. Kendileri de görüyordur herhalde. Sanırım aynı takımın rakip iki eski yöneticisi var başlarında.”

Daha ben lafımı bitirmeden, iki yandan kurşunlar yağmaya başladı. İki ateş arasında kalmıştık. Şapkam bir kurşunla delindi. Yaşlı adam, “Yaşasın...” diye bağırarak yere yıkıldı; ağzından boşanan kan kimin yaşamasını istediğini öğrenmemi engelledi. Bu kez, karşıda oturan yaşlı adamın karısı çıktı sokağa. Kocasını yerde görünce, tahmin edileceği gibi, korkunç bir çığlık kopardı. Bana yumruk salladı, “Pis burjuva, sizin yüzünüzden bütün bunlar” dedi. Kurşun yağmuru daha da şiddetlendi. Yaşlı kadınla kocasını kendi hallerine bırakıp hemen eve daldım. Evin girişinde,

öfkeyle şapkamı yere çaldım, “Bundan sonra şapka falan giymem” diye bağırdım.

“Çabuk içeri girin, beyim” dedi kapıcı kadın. “Hemen dairenize çıkın. Erzak aldım. Size aylarca yetecek öteberi var.”

“Şeyleri unutmadınız değil mi...”

“Hiçbir şey unutmadım. Aklınızdan geçen her şeyi düşündüm.”

Aylarca, yıllarca yetecek erzakımız var. Yalnız olmayı sevdiğinizden yukarıda mutlu olacaksınız. Yeter ki elektriğinizi kesmesinler, su aksın.”

Üçüncü kata çıktım, evimin kapısını açtım. Gerçekten de, gerekli her şey vardı. Her şey. Bütün daire şişelerle, şarap şişeleriyle, Bordeaux, Bourgogne, Savoie, Alsace, Touraine şaraplarıyla, koridoru kaplayan maden suyu şişeleriyle doluydu. Koridor ağzına dek doluydu. Ve çuval çuval yiyecek. Farelerle sıçanlar bu kata çıkamazdı umarım. Ayrıca, çıksalar bile, kapılara pencerelere barikatlar kurmak niyetindeydim. Borulara da. Üstelik, bütün kemirgenler için zehir var evde. Hatta bir de tabanca. Pencerelere hemen hemen hiç yaklaşılmıyordum. İyi ki öyle, çünkü serseri kurşunlar gelip camları deliyordu. Bununla birlikte, pencerelerden birinin kıyıcığından sokağı gözledim. Sokaktaki adamlar barikattan peş peşe ayrılıp saldırıya geçtiler. Silah sesleri, homurtular, kızgın bağırmalar, yaralı çığlıkları, can çekişmeler, acil sağlık görevlileri. Ardı arkası gelmiyordu. Ölüler yerde yatıyordu. Üç ya da dört gündür böyleydi. Sabah akşam ölenlerin yerine, barikatlara, hep yeni insanlar geliyordu. Ve insanlar inliyor, uluyor, şarkı söylüyor, birbirlerine küfürler savuruyorlardı. Çatışmaya katılmayan sokak halkı epey eğleniyordu sanırım. Tehlikeye karşın, hepsi pencerelerini ardına dek açmış, dışarı bakıyordu. Zaman zaman can verenler oluyordu. Serseri kurşunlar yağıyordu üstlerine. Ama her zaman değil. Ara sıra da bile bile ateş ediyorlardı onlara. Çünkü oturup seyretmeleri çatışan tarafları sinirlendiriyordu. Eh, mademki bayramdı, bundan yararlanmak gerekirdi. Akla yakındı doğrusu. İnsanca bir şeydi bu. Vurulanlar evlerinin içine yıkılıyorlardı. Kimi zaman da camdan aşağı düşüyorlardı “küt” diye. Düşünebiliyor musunuz, caddenin tam ortasına. Zaman zaman, iki tarafın paylaşmadığı bu suçsuz insancıkların cesetleri toplanıyordu. Kim kaparsa, öteki yanı katillikle, yaşlıların, kadınların, çocukların canına kıymakla suçlayacaktı çünkü. Doğrusunu isterseniz, bu iş

hiç de hoşuma gitmiyordu. Bu kadar çok kan, bu kadar çok ceset görmekten gına gelmişti.

Eh, bunlardan geriye güzel resimler kalacak, dedim kendi kendime.

Kendi payıma, artık beklememeye karar verdim. Şu kanlı ufuklardan, teatral ya da sinematografik harabelerden, bir sürü edebiyat eserini, on binlerce kitabı dolduracak şu olaylardan bıkmıştım. Ayrıca, sonu gelmiyordu. Ucunda masmavi bir umutla, yıllarca, yıllarca sürerdi bu iş. Yangınlardan çıkan alevlerle koyu duman kozmik zindanın mavi göğünü görmeme engel oluyordu. Hangi Doğu, sanırım Arap efsanesi bize, gök kubbenin ardında, şu kapağın ötesinde, yıldız adını verdiğimiz deliklerden görünen göz kamaştırıcı bir ışık bulunduğunu söylüyordu, diye düşünüyorum.

Bütün dünyaya karşı çevremi barikatlarla çevirmeye karar verdim.

Dışarı çıkmam için hiçbir neden yoktu artık. Su, havagazı, elektrik ve ısıtma kusursuz çalışıyordu. Bütün bu saydıklarım bize çok derinlere döşenmiş borularla geliyordu; böylece, ayaklananlar ile ayaklanarlara-karşı-ayaklananlar, toprağı o kadar derin kazacak araçlardan yoksun oldukları için, bunları havaya uçuramıyorlardı. Fabrikaları, garajları, yönetim yapılarını yıkıyorlardı elbet. Ama zaman zaman dinlenmeleri ya da izin almaları gerektiğinden bazı evleri, bazı sokakları esirgiyorlardı. Özellikle benim evin ya da kendi çatı katlarının bulunduğu sokağı, ara sıra görmeye geldikleri ana babalarının oturduğu sokaklara dokunmuyorlardı. Ayrıca, sözünü ettiğim evlerde erzakları ve cephaneleri vardı. Ara sıra bunlardan biri de havaya uçuyordu, ama sırf rastlantı sonucu. Bizde cephane falan yoktu ve hiç kimse savaşınlardan birinin yakını değildi. Zaman zaman, bunlardan uzun saçlı, uzun sakallı biri eve geliyordu,

kocası tam o günlerde, rastlantıymış gibi, öbür dünyaya göçen, bizdeki tek militan olan köpekli hanım getiriyordu bu adamı. Ya da küçük köpekli kadın, bir süre sonra saç sakalı kökünden kazınmış başka bir ayaklanmacı getiriyordu, bu seferki öteki halk kurtuluş ordusundandı sanırım. Ee, budur işte ikili oyun. Kimi zaman, iki düşman ayaklanmacı, kadının evinde karşılaşıyordu ama herhalde bizim evi no man's land ya da tarafsız bölge saydıklarından, üçü bir arada kuzu kuzu yaşıyordu.

Bize kentin merkezinden sıcaklık ve ışık getiren yeraltı borularıyla kabloları düşünüyordum. Eski çalışma arkadaşlarım kim bilir ne alay ediyorlardı benimle! Bizim banliyödeki çatışmalar epeydir sürüyordu; bu arada onlar, kentin merkezinde, yemyeşil çimenlerle süslü güzelim parklar yapma fırsatını bulmuşlardı herhalde. Ağaçlar kesinlikle büyümüş olmalı, her şey güzel ve neşeli olmalı orada. Bense kinle öfkenin, kanla ölümün kol gezdiği şu tehlikeli banliyöde kapalı kalmıştım.

Bir süredir, benim pencerelere de ateş ediliyordu. Tehlikeli bir tarafsız olarak yerim saptanmış mıydı yoksa? İyi ama, ben hiçbir şey anlamıyordum onların kavgasından. Ancak, ateş etmelerinin yine de bir anlamı vardı mutlaka.

Bir gün, gürültüye ve tehlikeye çoktan alışmış, olaylar patlak vermeden önce aldığım eski bir gazeteyi okurken, çişim geldiği için ayağa kalktım. İşerken, kırılan camın gürültüsünü işitmiştim, yerime döndüğümde, kanepede, tam kıcıımı koyduğum yerde, müt-hiş bir obüs parçası buldum. Böyle bir kazanın bir daha olmaması için elimden geleni yapmak istedim. Oturduğum evin ölü bir yer olduğu izlenimini yaratmak gerekiyordu. Pencerelere kocaman şilteler ve yastıklar koydum. Her yan tıkanmıştı. Artık en küçük bir ışın bile giremezdi içeri.

Penceresi iç avluya bakan dip odaya yerleşmeye karar verdim. Orada hiç gürültü yoktu. Üçüncü katta oturduğum ve oda güneye baktığından müthiş aydınlıktı, hatta güneş bile vuruyordu. Bir ışın, güneş ışınları. Küçük çocuklar köye ya da kentin merkezindeki yatılı okullara gönderilmişti. Analar babalar da onlarla birlikte gitmişti. On iki yaşından büyük çocuklar çatışmalara katılmıştı, kapıcı kadın evin girişinde bulunduğu, ayaklananların çıkardığı, dediğini doğrulayan gazeteyi göstererek böyle söylemişti. Söz konusu çocukların bir bölümü, "Parisli Kopiller Alayı" adındaki askeri ya da

yarı askeri örgütü kurmaya, öteki yarısıysa, “Yeni Bara’lar Alayı”nı oluşturmaya gitmişti. Üçüncü bir bölük daha vardı: “Banliyö İzci-leri”. Bu sonuncuların görevi iki tarafın yaralılarını toplayıp onlara bakmak; savaşçılar adına tavuk piliç falan gibi kümes hayvanları araklamaktı. Oturduğum üçüncü kattan gördüğüm iç avluda, tepesinde ot bitmiş, dağ gibi bir çöp yığını vardı, hatta çiçek açmış birkaç bodur ağaç. Dolayısıyla çöplerimi avluya atabilirdim, orada yeşil bitkilere, çiçeklere, çimene dönüşecekti. Koridorda öyle çok yiyecek çuvalı ve şişe vardı ki, dört bir yanımlı çeviren barut ve ateş dünyasıyla aramdaki tek bağ olan kapıcı kadının geçebilmesi için, bunları sağa sola itip bir geçit açmak zorunda kaldım. Yatağımı dip odaya yerleştirdim. Küçük bir vaha, küçük bir İsviçre’ydi burası. Belki öyle hemen yarın çıkamayacaktım bu odadan, ama dayanacak olanağım vardı. Nasıl da dingin bir odaydı bu! Dilsiz pencerelerin ardında kimseciklerin bulunmadığını hissetmek ne hoştu! Orada rahat edeceğimi, istediğim kadar düş kurabileceğimi, dilediğim kadar içki içebileceğimi biliyordum.

Zaman geçti. Aylar geçti. Belki de yıllar. Kapıcı kadın ara sıra bana, sırtlarında karabinaları, sakallı, bereli ya da sakalsız ve beresiz ayaklananları gösteren renkli resimler getiriyordu. Bu iş daha şimdiden tarihe geçmişti. Resimlerden birinde, süngüyle delik deşik olmuş bir Bara’nın yiğitçe can verişini görölüyordu. Başka bir resimde, kollarını havaya kaldırmış bir kopilin yere yıkıldığını gördüm. Karşısındaki kötüler, hâlâ ateş ediyorlardı. Kötülerin sırtında yeşil, asker üniformasına benzer bir şey vardı.

Günün birinde kapıcı kadın, sonunda, her şeye karşın sokaktaki evlerin havaya uçurulduğunu söyledi. Yersarsıntısı sandığım şey buydu demek. Kulak kabarttım, ancak ta ötelere gelen silah seslerini duyabildim. “Gerçekten de” dedi kapıcı kadın, “çatışma

artık yalnız büyük meydanda oluyor.” Ayrıca, orada da işler tavsamıştı. İki ateş arasında ya da sessiz saatlerde, insanlar alışverişe gidiyorlardı. Benim lokantanın ne halde olduğunu öğrenmek istedim. “Pek bir şey kalmadı geriye, beyim” dedi kapıcı kadın, “pek bir şey kalmadı bütün o evlerden.” Bizimkiyle birlikte birkaç ev ayakta kalan tek adacığı oluşturmaktaydı. Sokağımızda pek insan da kalmamıştı. Emekli karı koca, Beyaz Rus, küçük köpekli kadın; ötekiler ölmüştü. Hepsi iç savaştan ötürü ölmemişti elbet, yaşlılıktan, kalp durmasından, başka hastalıklardan göçmüşlerdi. “Ama hepsini yeniden yaparlar. Böylece insanlara iş çıkar. Bizim sokakta, arsanın metrekaresi kaç şimdi, biliyor musunuz?”

Kapıcı kadın da öldü. Yerine kızı geçti. Ancak bir süre sonra fark ettim bunu. Erzak bırakılıyordu kapıma. Boş konserve kutuları alınıyordu, kırk yılda bir rahatsız ediliyordum, sonra bu da kesildi.

Odam aydınlıktı. Bol ışıklıydı. Her gün banyoya girmeye, yüzümü gözümü yıkamaya, tıraş olmaya ister istemez katlanıyordum. Bununla birlikte, hava kapalıysa tıraş olmuyordum. Sonra, yiyecek içecek yığınları arasında açtığım dar geçitten geri dönüyor, yerime uzanıyordum. Yatağımı yapıyor, ortalığı süpürüyordum. Odamın kapısını açıyor, kirli çamaşırı bırakıp temizini alıyordum. Bütün bu işler epey zamanımı alıyor, bana uzanma hakkını verecek kadar yoruyordu, uzanınca göğü ya da tavanı gördüğüm yatağıma bırakıyordum kendimi. Bekleyiş içindeydim. Bilmediğim bir şeyi bekliyordum. Ama canlı ve heyecanlı bir bekleyişti bu. Göğün mavisine karışmış hafif bulutlar geçtiği zaman, gökyüzündeki bir şeyi okumaya, yorumlamaya çalışıyordum. Artık eskisi gibi mutsuz de-

ğildim. İlerleyen yaşımla beni bilge mi yapmıştı yoksa içimde kıpır kıpır kıpırdayan, birbirleriyle çatışan güçleri mi törpülemişti? Mutlu olduğumu da söylemek istemiyordum bunu derken. Durum buydu, o kadar. Büyük evrensel zindanın içinde, kendime göre, ufacık bir kodes yapmıştım. Yaşayabileceğim bir köşe yapmıştım. Ufacıktı, biliyordum öyle olduğunu. Ama hiç değilse bana göreymiş. Zindanın içinde, zindanı gözümünden saklayan, küçük bir köşe. Zorunlu çalışması olmayan bir zindan. Sıkılıyor muydum acaba? Yazgıma boyun mu eğmiştim? Yorgundum, hiç kuşkusuz. Ama dilediğim gibi, dilediğim zaman uzanabiliyordum. Saatlerce, günlerce yataкта kalıyordum. Şu bekleyişin dışında, harcanacak en küçük, en küçük bir çaba yoktu. Göge bakarken, hep, göğün öte yanını görmeye çalışıyordum. Acaba “ben” diye bir şey var mı? Oysa “ben”, iki sonsuz arasında, büyük ile küçük sonsuz arasında vardı işte. Neydim ben? Bir yandan bakılınca, ufacık bir nokta. Öte yandan bakılınca, bir samanyolu yığını. İçimde evrenler doğuyor, yayılıp genişliyor, bozuluyor, ölüyordu. Samanyollarıydım ben, kozmik sistemler açısından milyarlarca yüzyıldım. İçimde hareket eden, öfkelenen, başkaldıran, birbirleriyle kavga eden, birbirlerini seven, birbirlerinden nefret eden tanımadığım milyarlarca varlık için milyarlarca, milyarlarca kilometreydim ben. Evet, bütün bunlar benim içimdeydi.

Benim evle ona bitişik iki üç ev, şimdi artık, kocaman bir şantiyenin çevirdiği, ufacık bir ada gibiydi. Yıkılanların yerine yenileri yapılıyordu. Yapmak için yıkıyorlar binaları. Binaları yıkmak için yapıyorlar binaları. İki üç evin duvarları beni yeni inşaat çalışmalarının gürültüsünden koruyordu. Ayrıca, benim özel bir yöntemim de vardı. Gürültülere karşı çıkmaz, kulaklarımı tıkamaz, sinirlenmez, ter ter tepinmezdim. Tam tersine, elimden geldiğince dikkatle dinlerdim bu gürültüleri. Bir tür müzikti bu. Sinirlerimi germez, gevşetirdi.

Güzel günler oluyordu. Belki de, kuzeydekine oranla, havanın daha sıcak ve güzel olduğu güneydeki banliyöde oturduğum içindi. Bir sabah, öğleye doğru, her zamanki gibi çatıların üstünden göğe bakarken, bir yarığın, masmavi kubbenin bir ucundan diğerine uzanan bir çatlağın sessizce belirdiğini gördüm. Yarık ışıklıydı, gün ışığından daha güçlü bir ışıktı bu, hani nasıl söylemeli, göğün mavisinden daha koyu bir mavi. Bir şeyler umuyordum. İnşaat çalışmalarının gürültüsü, hiçbir şey olmamışçasına sürüp gidiyordu. Hiç kuşku yok ki, insanın göğe bakmaya, dikkatle bakmaya vakti olmalı. Ama insanlar gözlerini yerden ayırmıyorlar. İş güç, kaygılar onlara soluk aldırıyor. Gökyüzündeki o çatlağa bakıyordum hayran hayran. Gözlerim yanıyordu, ama bakışlarımı öteye çevirmiyordum. Işıklı çizgi, ışık içindeki ışık, ağır ağır ortaya çıktığı gibi, ardında hiçbir iz bırakmaksızın yavaş yavaş silinip gitti. Işıklı çizgi, yıldızlı gecede, gündüzkünden daha geniş olarak kendini tekrar gösterdi. Ufkun bir ucundan diğer ucuna dek uzanan, donup kalmış bir şimşek sanki. Yanındaki yöresindeki yıldızlar sönükleşti, neredeyse söneceklerdi; oysa bu çizgi, iki güneşin ışığından daha ışıklı bir çizgi, bir yıldızdan, küçük bir yıldızdan doğmuştu. Yeniden sevinç kapladı içimi. Bunu bir tehdit değil, bir vaat saydım. Işıklı çizgi gökyüzünden çekildiği zaman, tanyeri ağardı ama bana son derece solgun göründü. Genç kapıcı kız saat sekize doğru kahvemi getirdi, onun damlar üzerinden göğe bakmak gibi bir alışkanlığı yoktu. Hiçbir şey görmemişti. Her şeyden önce, geceleri uyurdu. Gündüzleriye çok işi vardı. Çalışırdı. Ancak pazar günü bakacaktı göğe. Ayrıca, evdeki hiç kimse, ekmek almaya giderken rastladığı, aralarında dostlarının bulunduğu inşaat işçileri de, fırıncı kadın da, ona bundan söz etmemişi. Bunu gören bir tek bendim. Gelecek pazara dek, olayın belki de artık tekrarlamayacağını söyledim. “Ben gözü açık düş görmem” diye karşılık verdi sertçe. “İnanın bana” diye ekledim, “gözümle gördüm.”

“İyi ama, çevremdekilerin hiçbiri bana bundan söz etmedi diyorum size.”

Alışveriş için bir çek imzalamamı istedi. Ayrıca, apartmanın yeni sakinleri istediği için, eve asansör yaptırmak üzere yüklüce bir para vermek gerektiğini bildirdi. Yerimden kıpırdamaya razı olursam, bu asansörden benim de epey yararlanacağımı belirtti. Böyle tek başıma odalara kapanmam için hiçbir neden yoktu. Tehlike

geçmişti. Zaman zaman, ta uzaklardan gelen bir patlama sesi, bir bomba gürültüsü işitilebiliyordu artık. Gerçi pahalıya patlamıştı, ama mahalle şimdi dingindi. Devrim kentin merkezine ve kuzey banliyösüne doğru kaymıştı.

“Ee, sıra onlarda, biz epey çektik.”

Bütün gün, ondan sonraki günler, pazar günü, pencerenin kıyısına yaslanıp o fenomeni bir daha görürüm umuduyla, damların üzerinden göğe baktım. Birkaç pazar, birkaç hafta geçti. Ama yukarılarda artık hiçbir şey olmuyordu.

Günün sıradan aydınlığına alıştım yeniden: Ve canım sıkılıyordu. Hatta daireden çıkmayı bile tasarladım. Eskisinin yerine yeni bir lokanta yapmışlardı kuşkusuz. Tatsız bir dönem geçirdim, iki yanı erzakla dolu koridordan geçtim, kapıya dek gittim, açtım. Merdivenlerden aşağı indim; aşağı inmenin bu kadar kolay olmasına şaşıtm. Kapıcının odasının önünden geçtim, yerinde yoktu. Eski kapıcı yerinden hiç ayrılmazdı. Hiç kıpırdamazdı. Ee, başka alışkanlıklar alıyordu eskilerin yerini. Kaldırımında bir adım attım, sonra bir adım daha. Evleri tanıyamıyordum. Hepsi birbirinin aynı, yüksek, yeni yapıları bunlar. Yeni bir sokak keşiyordu bizim sokağı. Yıkılan evlerin yerine açılmıştı bu sokak. Böylece, caddeye daha kolay varılıyordu. Küçük bahçeli ya da avlulu küçük evler yoktu artık. Yeni komşuları tanıımıyordum. Gerçekten de ta uzaklardan, patlayan bombaların sesi geliyordu. Lokantaya dek uzandım. Eski patron tutmuştu yine orayı. Yanında ya da karşısında savaştığı hükümet onu, tepeden tırnağa yenilenmiş eski yerine yerleştirmişti. Epey yaşlanmıştı, topallıyordu. Ben de çok yaşlanmıştım sanırım, çünkü adam beni tanımadı. Genç müşteriler doldurmuştu mekânı, gülüp eğleniyorlardı. Eski müşteriler değildi bunlar. Kimileri gitar çalıyordu. Kimileri de alkolsüz içki içiyordu. Kahkahayla gülüyorlardı. Pek çoğu, sırtlarını iskemlelerine dayamış, ayaklarını masanın üstüne uzatmıştı. Dünya gençleşmiş, dedim kendi kendime, bense yaşlandım. Onlar da yaşlanacak.

“Biliyor musunuz” dedim lokanta sahibine, “ben sizin lokantanıza gelip şuraya otururdum, şimdi gençlerin oturduğu şu formika masa var ya, oraya.”

“Haa, evet, evet, yavaş yavaş gözümün önüne geliyor” dedi yaşlı adam. “Hayır, eski garson kız çalışmıyor artık yanımda. Kocaman

çocukları vardır sanırım şimdi. Belki torunu bile olmuştur. Gelin bir kadeh için benimle. Yakında ben de emekliye ayrılacağım. Ya siz ne âlemdesiniz, işiniz nasıl?”

“Biliyorsunuz, çok genç yaşta emekli oldum ben. Nicedir emekliyim.”

“Talihlisiniz. Demek keyif çatıyorsunuz. Biraz çökmüş bir haliniz var. Eh, n’eylersiniz, hepimiz geçeceğiz bu yoldan. Çalışsaydınız, bu kadar yaşlanmazdınız belki. İnsan emekliye ayrılınca, yapacak bir şeyler bulmalı. Emeklilik, iş değiştirmek gibidir. Yeniden başka bir işe başlamak gibi. İç savaşı, yollara kurulan barikatları anımsıyor musunuz, hey gidi hey, ne günlerdi be. Lokantanın içinde bile birbirlerine ateş etmişlerdi.”

“Biliyor, çok iyi anımsıyorum, çünkü ben de buradaydım.”

“Haa, evet, ben anımsayamadım. Hatta, okkalı bir yumruk yemiştiniz suratınıza. Ee, azizim, hayat bu. Neyse ki, her zaman için şarabın iyisi var” dedi tezgâh başında kadehlerimizi doldururken. “Her zaman şu tezgâhlar var, onlar durdukça da şarap olacak. Ama camembert aynı değil artık. İyisi yok. Fabrikada yapıyorlar. Çok daha kolay böylesi. Gençler daha tembel. Eskisi gibi, öyle bir silah sesine yerlerinden kıpırdamazlar. Ama yine de kalkıp bir yerlere giderler. Kimsecikler bilemez insanların kafasından geçeni.”

“Ee, öyle. Saldırma eğilimi vardır hep içimizde. Hiç beklenmedik anda su yüzüne çıkabilir.”

Ben dışarı çıkarken, gençler dönüp alaylı alaylı bana baktılar. Birbirlerine dirsek atıyor, göz kırpmıyorlardı. Eski usul giyindiğim içindi galiba. Ya da başka bir dünyanın insanı olduğum için. Belki yaşarken öldüğüm için. Hâlâ burjuva var mıydı yeryüzünde? Ben de bunlardan biri miydim? Yoksa ne burjuva ne de başka bir şey miydim?

Elimden geldiğince hızlı yürüdüm eve. Belimi tuta tuta çıktım merdivenleri, kapıyı açtım, içeriden anahtarla kilitledim, oturma odasına şöyle bir göz bile atmadan doğruca gidip yatak odama yerleştim.

Yavaş yavaş gürültüler geri geldi. İlk çok uzaktan geliyor gibiydiler. Bununla birlikte, seçebiliyordum onları: Delgi makineleri, havalı çekiçler, beton dökücüleri, vinçler. Ayrıca şarkı sesleri de geliyordu, işçilerin sesleri. Bütün bunlar çok boğuk olduğundan, işitme duyumun epey köreldiğini düşünüyordum. Yeni bir dünya

kuruluyordu besbelli, yeni bir dünya diyorlardı galiba kendi kendilerine. Bunu düşünmek bile yoruyordu beni.

Kapıcı kadını sinirlendiriyordum galiba. Günde üç kez bana yemek, çamaşır getirmek, alışveriş yapmak üzere yukarı çıkmak epey yoruyordu onu. Ücretine zam yapmamı istedi. “Hayat müthiş pahalılandı, paranın hiç değeri yok.” Kabul ettim. Biraz da paniğe kapıldım. Sonunda çalışmak zorunda mı kalacaktım acaba? Korkunç geliyordu bu ihtimal bana. Oturup noterime, bankama mektup yazmaya bin bir güçlkle karar verebildim. Gönderdikleri karşılık yüreğime su serpti. Param işliyordu. Artan pahalılıkla birlikte gelirim de artmıştı. Bununla birlikte, tedbirli davranmak üzere, sigarayı bırakmaya karar verdim. İçkisiz duramazdım, ama öğünlerimi epeyce azalttım. Et yemeği haftada sadece iki kez. Daha az yemek yiyordum. Kapıcı kadın, mahalledeki bir lokantanın evlere servis yaptığını haber verdi. Bunu, konserveye ve kapıcı kadının kendi eliyle pişirdiği etli güvece yeğliyordum. Ayrıca, onu elimden geldiğince az yormak, başka işlerine zaman bırakmak istiyordum. Evlenen, şimdi yeni yapılan evlerin inşaatında çalışan kız kardeşinin çocuklarına da bakıyordu çünkü. Kızın kocası hastaydı, Sosyal Güvenlik Kurumu’nun verdiği hastalık yardımı yetmiyordu.

Durmadan homurdanan, kapımı küt diye çarpan, karşıma geçip beni maytaba alan kapıcıyı yatıştırmak için elimden geleni yapıyordum. Hatta zaman zaman onunla sohbet etmeye bile çalışıyordum. Düzmece neşem, şakalarım pek hoşuna gitmiyordu galiba. Sanırım, yaşama biçimimi, davranışımı, odama kapanışımı yadırgıyordu. Aylaklığım önce dolaylı olarak değindi, sonra açıkça suçladı: “Sizden bir şey saklayacak değilim, düşündüğümü söylerim, dosdoğru yüzlerine söylerim insanların gerçeği.” Ona çok ters gelmemek, azıcık yumuşatmak için her sabah sektirmeden temizlenip tıraş oluyordum. Şakaklarım ağarıyordu. Ne kadar olmuştu da... Ona göre, emekliye ayrılmaya hakkım yoktu, “Hele böyle bir ömür geçirdikten sonra, hiçbir şey yapmamış sayılırsınız. Neye yarıyorsunuz, ha?” Neye yarardı bir işe yaramak? Ama tartışmadım bu konuyu. “Yakında taşınmanız gerekecek; binamızı, çevresindekileri, mahallede geriye kalan bu eski evleri yıkacaklar. Modern binalar yapacaklar yerlerine.”

“Her şey gibi, eskiyecek modern evler. İnsan şöyle bir oh diyecek vakit bulamıyor.”

Kız karşılık vermedi, omuz silkti. Yakında evimi yıkacaklardı demek? Bu haber beni korkuttu. Kendimi teskin ettim. Nicedir tepemizde dolaşıyordu bu tehdit. Daha yıllarca sürerdi herhalde. Ayrıca, evimin yıkılmasına karşı çıkabilirdim. Dairenin sahibi bendim. Ama beri yanda da kamu yararı vardı. Beni es geçebilirlerdi. Yok canım, hemen değil.

N'olmuştu acaba bütün ötekiler? Eski çalıştığım yerdekiler, eski çalışma arkadaşlarım, sevgililerim? Ya ölmüşler ya da kaynana, nine olmuşlardı kuşkusuz. Gidip görse miydim bir gün onları? Onların mahallesinde, kentin merkezinde iç savaş sürüyor muydu acaba? Bu konuda bilgi almalı mıydım?

Geçmiş günleri düşününce hüzne, özleme benzer bir duygu uyandı içimde. Evet, eski bistronun, bistro sahibiyle, eski iş arkadaşım ile içtiğim aperatiflerin özlemi... Neydi adı? Jacques mıydı? Jacques'ti sanırım. Yo, hayır o, Lucienne'in kocasının adıydı. Pierre değil miydi acaba? Pierre ne? Soyadı B'yle başlıyordu... B'yle mi başlıyordu? Bouille gibi bir şeydi. Patron'un adına gelince, eh, en küçük bir fikrim yoktu bu konuda. Belleğim iyi değildir. Oysa çok da geçmedi aradan. Çok geçmedi aradan. Yo, hayır, çok geçti. Gençliğim. Eski sokaklar, Paris'in eski sokakları, güzeldir Paris. Pazarları, bir kafeye ya da birahaneye gidip dışarıda oturduğum, gelip geçenleri izlediğim zaman, pazarları güzeldi. Otel. Pencereyi açar, kıvıl kıvıl kaynayan insanları görürdük. Savaştan önceydi. Sonra, bir de Yvonne vardı, garson kız. En çok onu arıyordum. Ah, ah, giden günler geri gelmiyor! Felsefe yapıyordum. Daha neler vardı? Yağmur, güneş, sinema. Kırk yılda bir giderdim sinemaya. Onca ilginç film. Artık çok geçti. Gitseydim daha sık, pek çok şey öğrenirdim onlardan. Hiçbir şey öğrenmezdim. Ne vardı öğrenecek? Anı, anı, nedir benden istediğin? Özellikle, geceleri, kenti aydınlatan ışıklar vardı. Özellikle külrengi gökyüzü, külrengi insanlar, külrengi evler vardı. Bir keresinde, bir de kar gibi beyaz bir yol görmüştüm. Havanın açık mı açık olduğu bir gün. Kentte değildi. Evet, bir keresinde, Lucienne'i de alıp arabayla yolculuğa çıkmıştım işte. Lucienne miydi o? Kırdaki renkler, bir buğday tarlasındaki kırmızı gelincikler karşısında ağzım açık kalmıştı. Arabadan inmiş, birkaç yüz metre yürümüştük, şöyle çukurca, ucundaki yeşil yapraklar arasından güneş ışınları süzülen bir yolda. Sözünü ettiğim o buğday tarlasına çıktık sonunda. Ayrıca, başkala-

rının bana anlattığı anılar vardı. İş arkadaşım, neydi adı, otobüsle uzun bir yolculuk yapmıştı Belçika'ya. Çok önceleri, gençliğinde yapmıştı bu yolculuğu. Çok eğlenceli bir yolculuk olmuş. İnsanlar gülüyor, konuşuyor, otobüste, çantalarından çıkardıkları şarabı içiyorlarmış. Sınırı geçmişler. Gümrük görevlileri ya da polisler otobüse binip pasaportları sormuş. Ondan sonra yollarına devam etmişler. Küçük göller, küçük kasabalar, kırmızı tuğladan yapılmış evler. Brüksel'e varmışlar. Oraya vardıklarında, garın yakınlarında, müthiş bir sağanak başlamış, aman ulu Tanrım, ne sağanakmış o öyle! Otobüsten inmiş, koşarak karşıya geçmiş, boyalı ahşap masalı, dar, uzun bir kafeye sığınmışlar. Bira içmişler, hani şu özel Belçika birasından, "dilenci birası"ndan, kupalar dolusu; hepsinin ağzı kulaklarındaymış. Çok eğlenceli bir yolculukmuş. Sonra Anvers'e gitmişler. Liman mahallesinde, evler bizimkilere benzemiyormuş, çatıları sipsivriymiş. Camekânlarda kadınlar varmış. Mahalle çok tehlikeliymiş. Sık sık kavga çıkıyormuş. Onların gezisi sırasında hiç kavga çıkmamış. Oysa nasıl da görmek isterlermiş. O zaman tehlikeli değilmiş, çünkü bizimkiler kalabalıkmış. Her köşede, ortalığı kollayan polisler varmış. Belçikalı polisler.

Ayrıca, hani şu on dokuz yaşında ölen genç kızı da anımsıyordum. Bir yığın çiçek ve çelenk örtüyordu tabutunu. Her renk çiçek. Gidip bunları koklamak istedim. O günden sonra koku alma duyum köreldi. Bir ölünün çiçeklerini koklayınca böyle oluyormuş demek. Ondan sonra, uzun süre, yalnız kötü kokular duydum. Derken, koku alma duyum geri geldi, yarı yarıya. Küçükken, burnum çok keskindi. Gözlerimi bağlarlar, paltolarının kokusundan arkadaşlarımı tanırdım. Yoo, hiçbir zaman yüzde yüz geri gelmedi koku alma duyum.

Hayır, doğru değil, her şey külrengi değildi. Bununla birlikte, ışıklı anılar çok enderdi, bir ya da iki, gerisi pis, nemli kaldırım taşı, gece. Annemin görüntüsü de zihnimi kurcalıyordu. Ufak tefek, kır saçlı, giysisi külrengi, yüzü külrengi; "bir yerlere varmam" konusundaki saplantısı. Bir yere varır mı insan? Ve ardından çalıştığım yer, imza kâğıtları, arkadaşımınla yaptığımız siyasi tartışmalar, çekişmeler; iş çıkışı, külrengi aperatif saatinde barışırđık. Sonra, bir sürü gölgeli, karanlık pasajlar, çünkü görüntüleri silecek kadar içerdim. Şurada burada, karanlıkların perdeleri arasından görünen bir aydınlık, bir yarı aydınlık. Ayrıca devrimler, iç savaşlar, yediğim

yumruk vardı. Epey şey olmuştu çevremde. Bensiz. Ama yine de ilgimi çekiyordu hepsi. Cesetler görmüştüm. Devrimci yürüyüşler, öfkeli insanlar görmüştüm. Sonradan tanınmayacak kadar değişen sokaktaki konu komşunun başına toplandığı, kaldırımda yatan genç ölü. Hani şu yaşlı insancıklar, emekliler, kara kuru, zayıf. Var olmuş muydu bunlar? Olmamıştı sanki. Ak bıyıklı ufak tefek ihtiyarın, sakalı da var mıydı? Yoksa kısa bir keçi sakalı mı vardı? Yoksa yalnız bıyığı mı? Devrimden önce hoş, dingin bir sokaktı bu, yaşlı insanları, topallayan Rus'uyla. Yeterince sevmemiştim bu sokağı. Hep, o ev öbeğinin çevresinden dolanırdım. Bir cadde vardı, fabrika duvarları vardı, ama bizim sokak hepsinden ayrıydı. Çok daha uzun süre dolaşmalı, iyice yararlanmalıydım ondan. Gidip dostlarımı, ayrıca eski işyerimdeki arkadaşlarımı görmeliydim. Oysa kaç kez gidip görmeye niyetlenmişim. Evet, her şey yok oldu. Her şey. Garip şey şu pişmanlık, midemden geliyormuş gibi duran şu acılık. Ne çok şey görmüştüm. Karabinalar, havaya kaldırılmış yumruklar, uzatılmış eller, her türlü selamlamalar. Çok duygulandırıcıydı doğrusu. Dairemde sürdüğüm yaşamda pek çeşitlilik olmamıştı. Epey sıkılmışım. Nasıl da haklıydı Yvonne alıp başını gitmekte. Yvonne ya da Marie... Bavullarını kaldırıma dek ben taşımış, taksi şoförünün onları bagaja yerleştirmesine yardım etmişim. Çok iyi anımsıyordum bunu. Belleğim o kadar da kötü değilmiş. Başka n'olmuştu? N'olmuştu başka? Evet, bir de okuldaki öğretmen vardı, okul müdürü, saçları kırışmış, bıyıkları kapkara. "Bileğimin hakkıyla geldim buraya, kendi kendimi adam ettim" derdi bana, sonra, çalışma masasının arkasından, "Siz bu gidişle hiçbir yere varamazsınız dostum, unutmayın bu sözümü, o zaman ben burada olmayacağım, unutmayın bu sözümü, hiçbir yere varamazsınız" diye eklerdi. Doğru. Parmağıyla beni anneme gösterirdi. "Hiçbir yere varamayacak, hanımefendi" derdi hiç acımadan, kadıncağıza en küçük bir hayal kurma fırsatı bırakmadan, üstelik gözlerinin yaşardığını gördüğü halde.

Özellikle bir eksiklik duygusu vardı içimde. Aslını ararsanız, her anı gerektiği gibi doldurmayı bilseydim, güzel olacaktı yaşamım. Yaşamın güçlü dalgalarını çarçur etmişim. Neyse canım, şöyle ya da böyle, önünde sonunda bitecekti. Ama elimde kalan anılar, anı çerçevesine oturtulmuş tablolar haline geliyordu. Onca unutkanlıkla azıcık karışmış, kararmış tablolar. Bu unutuşlar, görüntüyü

benden saklayan kara lekelerle benziyordu. Hep duydum bu eksikliği. Öteden beri bir şey eksikmiş gibi geldi bana. Dolayısıyla hep eksiklik duydum. Neydi eksik olan? Neydi bendeki eksiklik? Her şeyi bilmek isterdim. Buydu işte eksiğim. Bilememiş olmak. Her şeyi bilememek. Bilgisizdim, ama bilgisiz olduğumu fark edecek kadar değil. Bilginler bir şey biliyorlar mı acaba? Bildikleri onlara yetiyor mu? Daha başka ne var bilecek? Ağaçlar daha çok şey biliyor belki. Hayvanlar bir sürü şey biliyor. Hiç çaba harcamamıştım, çünkü insanın bir şey bilemeyeceğini seziyordum. Bundan dolayı duyduğum acıyı yatıştırmak mümkün değildi. Belki günün birinde her şey bilinecek. Başkaları her şeyi bilecekler belki. Öteden beri omuzlarıma çöken şu ağırlık. Güçsüzlüğün yorgunluğuydu bu. Evet, milyarlarca, milyarlarca insan yaşamıştı yeryüzünde. Milyarlarca canlı gelmişti yeryüzüne ve her biri için şu evrensel can sıkıntısı. Her biri, Atlas gibi, bilinmeyen altında iki büküm olmuş, evrende bir tek kendisi varmış gibi, dünyanın bütün ağırlığını taşımıştı. En büyük bilginin de benim kadar bilgisiz olduğunu ve kendisinin bunun bilincinde olduğunu söylemek beni avutuyor, acımı dindiriyor muydu? Ama doğru mu bu?

Bir gün, kuşların cıvıltısıyla uyandım. Camı açtım: Çiçek açmış, bembeyaz bir ağaç, pencereme dek yükselmişti. Dallarından biri elimin ulaşacağı mesafedeydi. Mavi ve yeşil kuşlar önce havalanıp sonra geri geldiler, ağaca, adını bilmediğim ağaca kondular. Doğrusunu isterseniz, yaşlı bir kentli olarak, doğadan habersizdim. Avludaki çöpler çimene dönüşmüş, içinden de bu ağaç bitmişti. Pürüzsüz bir gövdesi vardı, dallardan ve çiçeklerden oluşan tepesi benim katın hizasında açılıyor, geliyordu. Elimin erdiği mesafe-deki daldan el değmemiş üç çiçek kopardım. “Gelin bakın” diye bağırdım, “gelin bakın.” Kendi sesimin yankısı karşılık verdi bana. Kapıcı kız hafifçe kapıyı çaldı. Açtım. Daha şimdiden yaşlanmaya başladığını fark ettim. “Ne güzel bir ağaç var bahçede” dedim. “Bir gecede bitmiş. İnanmazsanız, gelin bakın! Duyuyor musunuz kuş seslerini?”

“Hiçbir şey duymuyorum” dedi kız.

İstemeye istemeye pencereye yürüdü.

“Ağaç falan yok, ne anlatıyorsunuz siz?”

Ben de baktım, ağacın yerinde olmadığını saptadım. “İyi ama, daldan kopardığım şu çiçekler var! Bakın, görüyor musunuz? Masanın üstüne koydum.”

Kız çiçekleri inceledi:

“Evet, gerçekten çiçek bunlar, hiç böylesini görmemiştim. Nereden aldınız bunları?”

“Ağaçtan, az önce sözünü ettiğim ağaçtan!”

Bir daha baktı üç çiçeğe. Bir bardak suya koydu onları, sonra hiçbir yorumda bulunmadan omuz silkti, çıkıp gitti.

Düş kırıklığına uğramıştım. İyi ama, nereye gitmişti bu ağaç? Az önce oradaydı, üç çiçek tanıktı buna. Çiçeklere dokundum, kokladım. Kapıcı kız da görmüştü onları. Hem şaşmış ama hem de yatışmıştım. Gidip yeniden pencereye yaslandım. Çevremdeki duvarlarla çatılarda titreşime benzer bir şey oldu, göz kamaştırıcı ışık içerisindeki ışıklı titreşimler. Duvarlarla çatılar eklem yerlerinden ayrılıyordu sanki, çizgileri bulanıklaştı. Yoğunluklarını kaybettiler, müthiş kırılğanlaşmışlar gibi geldi bana. Şimdi artık gittikçe saydamlaşan birer perde, birer yarı gölge, uçucu gölgediler yalnız. Akarsudaki görüntüler gibi, titreye titreye, sağa sola sallandıklarını gördüm; buruştuklarını, yavaş yavaş uzaklaştıklarını gördüm. Saydam dumanlar halinde, ta ötelerde, ışıklar içinde gözden kayboldular, yok oldular. Gözümün önünde, yalnızca ışıklı gökyüzü altında, yakıcı güneş altında, ufka dek uzanan çöl kaldı. Yalnız ışıktaki titreşen kum kalmıştı geriye. Odam, sessizce havaya asılmıştı sanki, ucsuz bucaksızlık içindeki bir nokta gibi.

Önce uzun bir sessizlik oldu: Yatağıma uzanmıştım, dipteki duvara yaslı, kapısı iki kanatlı giysi dolabına bakıyordum. Dolabın kanatları açıldı. Kocaman iki kapı gibi. Ne giysileri gördüm artık ne de çamaşırları. Yalnızca, çıplak duvar. Sonra duvar da yok oldu. İki yana açılmış kapının kanatları, çok yüksek, altın kaplamalı bir alınlığı taşıyan iki sütuna dönüştü. Duvarın yerinde yavaş yavaş, birtakım görüntüler belirliyordu. Gittikçe aydınlandı. Tepesi çiçekli ve yapraklı bir ağaç göründü. Sonra biri daha. Biri daha. Bir sürü ağaç. Büyük bir ağaçlı yol. Ucunda, gün ışığından daha güçlü bir ışık. Yol yaklaştı, her yanı kapladı. Nasıl sığabiliyordu odama? Odamdan büyüktü çünkü. Mavi beyaz dallarla çiçekleri titreten

rüzgârı duyamadım. Yo, hafif bir meltem gibi duydum. Ağaçlı yol çayıra dönüştü. Nasıl da güzeldi yeşil çimenler! Kimin içindi bu çayır, bu bahçe, bu ışık? Düzgün sıralanmış ağaçlar ta ötelere dek uzanıyordu. Ortalardaki bir ağaç öne çıktı. Bir ağaç mı, yoksa bir çalılık mıydı bu? Onun sağında, benim solumda, topraktan bir metre yükseklikte asılı duran, mavi gökyüzüne uzayıp giden gümüş bir merdiven. Uzun uzun baktım bu manzaraya; kalkmaya, yaklaşmaya cesaret edemiyordum kaybolur gider korkusuyla. Gidip şu çalılığa, şu merdivene dokunabilirdim. Işık çok güçlüydü, ama gözümü rahatsız etmiyordu. Merdivenin basamakları parlıyordu. Bahçe yanıma yaklaşıyor, çevremi kuşatıyor, onun bir parçası haline geliyordum, tam ortasıdaydım. Böylece yıllar ya da saniyeler geçti. Merdiven iyice yaklaştı. Hemen hemen başımın üstünde durdu. Yıllar ya da saniyeler geçti.

Bütün gördüklerim uzaklaştı, karanlıklara gömüldü sanki. Önce merdiven, ardından çalılık, sonra ağaçlar yok oldu. Sonra zafer takıyla onu taşıyan sütunlar. İçime işleyen ışığın bir parçası kaldı.

Bunu bir işaret saydım.